

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**KIRIM SAVAŞI SIRASINDA EFLAK-BOĞDAN
(1853-1856)**

Fazilet Karaoğlu

Zonguldak 2019

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**KIRIM SAVAŞI SIRASINDA EFLAK-BOĞDAN
(1853-1856)**

**Hazırlayan
Fazilet Karaoğlu**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Sinan Yüksel**

Zonguldak 2019

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin/Doktora Tezinin/Sanatta Yeterlik çalışmasının bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını, yazım sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

14. / 11 / 2019

Fazilet Karaoğlu

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalında 165282114014 numaralı Fazilet Karaoğlu'nun hazırladığı **"Kırım Savaşı Sırasında Eflak-Boğdan (1853-1856)"** konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 16/10/2019 Çarşamba günü saat 14:00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Sinan YÜKSEL (Danışman)

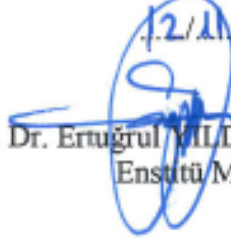
Üye

Doç. Dr. Zeynep İSKEFİYELİ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nurşen GÖK

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

12/11/2019

Prof. Dr. Ertuğrul MİLDİRİM
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Tarih Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Kırım Savaşı Sırasında Eflak-Boğdan (1853-1856)
Tez Yazarı : Fazilet Karaoğlu
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Dr. Sinan Yüksel
Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2019
Sayfa Adedi : 134

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında tarih boyunca birçok savaş meydana gelmiştir. Bu savaşlardan birisi de XIX. yüzyılın ortalarında başlayan İngiltere, Fransa ve sonradan Sardunya'nın da katılmasıyla bir Avrupa savaşına dönüşen Kırım Savaşı'dır. Kırım Savaşı birçok farklı cephede gerçekleşmiştir. Bu savaş sırasında Eflak-Boğdan'da Rusya'nın işgaline uğramış ve savaş boyunca Eflak ve Boğdan toprakları Osmanlı Devleti ve Rusya'nın mücadelelerine sahne olmuştur. Bu işgal sırasında Rusya Eflak-Boğdan beylerine Osmanlı Devleti ile ilişkilerini kesmelerini ve vergiyi de göndermemelerini emretmiştir. Rusya'nın bu işgal sırasında Eflak-Boğdan halkına yayınladığı beyannamede işgali kendilerini himaye için yaptığını ve niyetlerinin buradaki düzeni bozmak olmadığını söylemesine rağmen bunun tersi yönünde davranışlarda bulunması Eflak-Boğdan halkını rahatsız etmiştir.

Bu çalışmada Kırım Savaşı sırasında Eflak ve Boğdan'da meydana gelen olaylar ele alındı. Savaş sırasında ve savaş öncesinde Osmanlı Devleti ve Rusya'nın bu topraklar üzerindeki mücadeleleri arşiv belgelerin de yardımıyla desteklenerek anlatılmaya çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rusya, Eflak, Boğdan, Kırım Savaşı.

ABSTRACT

Institution : Zonguldak Bulent Ecevit University, Graduate school
of Social Sciences, Department of History
Title : Wallachia-Moldavia During Crimean War (1853-
1856)
Author : Fazilet Karaoğlan
Adviser : Assoc. Prof. Sinan Yüksel
Type of Thesis, Year : MSc. Thesis, 2019
Total Number of Pages : 134

There have been a lot of wars between Ottoman Empire and Russia throughout history. One of these wars is the Crimean War which started in the mids of XIX. century and becoming a Europan war by the involvement of England, France and later Premonte. Crimean War happened in many different fronts. Wallachia-Moldavia was also invaded by Russia during this war and Wallachia-Moldavia lands witnessed some struggles between Ottoman Empire and Russia. Russia ordered the Wallachia-Moldavia rulers (beys) to interrupt the relations with Ottoman Empire and not to send the taxes during this invasion Russia published a declaration to Wallachia-Moldavia citizens during the invasion and stated that their intention for his invasion was to protect them, but not to disrupt the order there. However they behaved the opposite way and this disturbed the Wallachia-Moldavia people.

In this study events happened in Wallachia-Moldavia during Crimean War were held. Struggles on these lands between Ottoman Empire and Russia before and during the war were tried to be explained with the support of archive documents.

Key Words: Ottoman Empire, Russia, Wallachia, Moldavia, Crimean War.

ÖNSÖZ

Osmanlı hâkimiyeti döneminde özel bir statüye sahip olan Eflak ve Boğdan jeopolitik konumundan dolayı Osmanlı Devleti'nin sürekli kontrol altında tutmak istediği bir yer olmuştur. Osmanlı Devleti Eflak ve Boğdan'ı hâkimiyeti altına aldıktan sonra, bu topraklara doğrudan karışmak istememiş fakat kendisine karşı entrika merkezleri olmalarını engellemeye çalışmıştır. Eflak ve Boğdan'ı komşu güçlere karşı tampon bölge olarak kullanan Osmanlı Devleti, bu eyaletleri asker özellikle de İstanbul için önemli bir erzak kaynağı olarak görmüştür. Rusya'nın bu topraklara müdahalesi ile durum değişmiş ve Eflak-Boğdan iki devlet arasında çekişmelerin yaşandığı savaş alanı hâlini almıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı hâkimiyetine geçmelerinden sonra Osmanlı Devleti'ne olan yükümlülüklerinden bahsedilerek bu Prenslüklerde idari safhaların yaşandığı dönemler ve bu dönemlerde yaşanan gelişmeler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Kırım Savaşı öncesinde Eflak ve Boğdan'da meydana gelen olaylar anlatılarak Osmanlı Devleti ve Rusya'nın Eflak ve Boğdan üzerindeki nüfuz kurma mücadelelerine değinilmiştir. Ayrıca bu bölümde Eflak ve Boğdan'da milliyetçilik fikrinin gelişmesi üzerinde durularak, Osmanlı Devleti ve Rusya'nın milliyetçilik fikirlerinin getirdiği ihtilal hareketlerine karşı tutumları anlatılmıştır. Çalışmamızın asıl kısmını oluşturan üçüncü bölümde ise 1853-1856 Kırım Savaşı sırasında Eflak-Boğdan'da yaşanan gelişmeler arşiv belgelerinden de yararlanılarak anlatılmaya çalışılmıştır. Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgal süreci ve bu sürecin yol açtığı siyasi ve diplomatik gelişmeler ele alınmıştır.

Tez çalışma konumu belirlememde ve çalışmamı hazırlama sürecinde benden yardımlarını esirgemeyen ve her zaman desteğini gördüğüm değerli hocam tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sinan Yüksel'e katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Aynı zamanda bu çalışmayı hazırlamamda benden maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme, arkadaşlarıma, ve bölüm hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1
1. EFLAK VE BOĞDAN'DA OSMANLI EGEMENLİĞİ.....	6
1.1. Eflak ve Boğdan Voyvodalıklarında Osmanlı İdaresi	6
1.2. Eflak ve Boğdan'ın İdari Safhaları	9
1.2.1. Boyarlar Dönemi Eflak-Boğdan	9
1.2.2. Fenerli Beyler Dönemi'nde Eflak-Boğdan	15
1.2.3. Yerli Prensler Dönemi'nde Eflak-Boğdan	23
2. KIRIM SAVAŞI ÖNCESİNDE EFLAK-BOĞDAN.....	25
2.1. XIX. Yüzyılda Eflak-Boğdan Üzerinde Osmanlı-Rus Çekişmesi ve Eflak-Boğdan'da Milliyetçi Ayaklanmalar.....	25
2.1.1. 1812 Bükreş Antlaşması.....	27
2.1.2. Yunan İsyanı Sırasında Rusların Eflak-Boğdan'daki İhtirasları.....	28
2.1.3. 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı ve Edirne Antlaşması'nda Eflak-Boğdan.....	30
2.1.4. 1829 Edirne Antlaşması Sonrası Eflak-Boğdan'ın Durumu.....	32
2.2. Eflak ve Boğdan'da Milliyetçilik Fikrinin Gelişmesi.....	34
2.2.1. Macar Milliyetçi Hareketinin Gelişmesi ve Eflak-Boğdan'a Etkisi.....	37
2.2.2. 1848 İhtilallerinin Eflak ve Boğdan'da Yansımaları.....	38
2.2.3. Osmanlı Devleti ve Rusya'nın Eflak'taki İhtilal Hareketine Karşı Tutumları	40
3. 1853-1856 KIRIM SAVAŞI SIRASINDA EFLAK-BOĞDAN	43
3.1. Savaş Doğru Yaşanan Gelişmeler	43
3.1.1. Kırım Savaşı Başlarında Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu ve Rusya'nın Değişen Politikası	43
3.1.2. Kutsal Yerler Meselesi	46
3.1.3. Prens Mençikof'un İstanbul'a Gelişi ve Rusya'nın İstekleri	48
3.2. Rus Ordusunun Eflak-Boğdan'a Girmesi ve Diplomatik Faaliyetler	52
3.2.1. Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı İşgali Karşısında Osmanlı Devleti ve Avrupalı Devletlerin Tutumu.....	55

3.2.2. Savaşı Önleme Çabaları ve Viyana Notası	63
3.3. Savaşın Başlaması, Gelişmesi ve Savaşta Eflak-Boğdan	69
3.3.1. Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya Savaş İlanı	69
3.3.2. Tuna'daki Çarpışmalar ve Orduların Durumu	72
3.3.3. Taraflar Arasında İlk Çarpışmalar ve Oltaniçe Savaşı (4 Kasım 1853)... 73	
3.3.4. Çatana Savaşı (5 Ocak 1854)	75
3.3.5. İngiltere ve Fransa'nın Rusya'ya Eflak-Boğdan'ın Tahliyesi İçin Ultimatom Vermesi.....	76
3.3.6. Rusların Tuna'da Harekete Geçmeleri ve Silistre Kuşatması.....	79
3.3.7. Eflak-Boğdan Üzerine Avusturya İle Yapılan Antlaşma ve Viyana Barış Görüşmeleri	80
3.3.8. Paris Kongresi ve 1856 Paris Antlaşması'nda Eflak ve Boğdan	85
3.3.9. Paris Antlaşması'nın Eflak ve Boğdan İle İlgili Hükümleri	87
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	94
EKLER	103
ÖZGEÇMİŞ	134

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BOA.A.AMD	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Amedi Kalemi
BOA.A.DVN.MKL	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Babıali Evrak Odası Divan Kalemi Mukavelenameler
BOA.A.MKT. UM	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadaret Mektûbî Kalemi Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yıldız Esas Evrakı
BOA.HSD.AFT	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Ali Fuat Türkgeldi'den Satın Alınan Evrak
BOA.C.HR	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Cevdet Hariciye
BOA. HR.SYS	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezareti Siyasi Kısım
BOA.HR. MKT	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezareti Mektubî Kalemi
BOA.HRT.h	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Haritalar
BOA.HR.TO	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezareti Tercüme Odası
BOA.İ.DH	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi İrade. Dahiliye
BOA.İ.HR	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi İrade. Hariciye
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
H.	: Hicri
M.	: Miladi
nr .	: Numara
s.	: Sayfa
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Yay.	: Yayınlayan

GİRİŞ

Osmanlı Egemenliği Öncesi Eflak-Boğdan

Osmanlı hâkimiyeti döneminde özel bir statüye sahip olan ve Osmanlı tarihi kaynaklarında “Memleketeyn” adıyla ile bilinen Tuna Prenslikleri, Karpatlar ile Tuna arasında bulunan coğrafyadadır. Bu eyaletler birbirinden Milcov ırmağı ile ayrılmıştır. Eflak, bugünkü Romanya’nın güney kısmını oluşturmaktadır. Devletin idari merkezi olan Bükreş şehri burada bulunduğu için Eflak, Romen milletinin tarihi gelişiminde önemli bir yere sahip olmuştur (Decei, 1997: 178). Boğdan ise Moldova nehrinin iki kenarındaki arazide kurulan bir Prenslik olup Osmanlı kaynaklarında Kara Boğdan olarak geçmektedir. Uzun yıllar kullanılan Boğdan ismi, Macar Krallığı’na karşı ayaklanan ve bağımsız bir devlet kuran voyvoda Boğdan isminden gelmektedir (Özcan, 1992: 269).

Eski zamanlardan beri çeşitli milletlerin yerleşmiş olduğu Romen coğrafyasında insan yaşamına dair en eski kalıntılar paleolitik zamana kadar gitmektedir. Daçia diye adlandırılmış olan bu topraklarda yaşayan insanlara Daklar denilmiştir. Onların soyları Traklar’dan olan Geto-Daklar’dan gelmektedir (Tosun, 2013: 251).

Daklar şimdiki Romanya’nın ilk yerli halkını oluşturmuştur. Daçia birçok yabancı kavmin işgaline ve istilasına uğramış, bir geçiş sahası olmuştur. Bu işgallerden en önemlisi Romalıların istilasıdır. Daklar ve Romalıların kaynaşmasından yeni bir kavim olan Romen kavmi ortaya çıkmıştır. Roma kültürüne bağlı kalan bu millet ile birçok Türk kavmi arasında temaslar meydana gelmiştir (Decei, 1997: 179). Romenlerin eski Türk kavimleri ile ilk temasları Hunlar ile olmuştur (Guboğlu, 1981: 75).

Hunların ardından Avarlar buralara yerleşmiş ve etkinlik alanlarını genişletmişlerdir. Bunun yanı sıra Macarlar, Peçenekler, Kumanlar ve Bulgarlar gibi Türk toplulukları ile temaslarda bulunan Romenler uzun yıllar Türk kavimlerinin hâkimiyeti altında yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Özcan, 1992: 269).

Osmanlı Egemenliğine Doğru Eflak-Boğdan

Eflak ve Boğdan jeopolitik konumundan dolayı Osmanlı Devleti'nin sürekli kontrol altında tutmak istediği bir yer oldu. Bu iki Prenslikten Eflak Boğdan'a göre Osmanlı Devleti'ne daha yakın olduğu için ilk münasebet onlarla başladı. Bu Prensliğin başında o dönemde İvanko Basarab'ın oğlu Nikola Aleksandr bulunuyordu (Uzunçarşılı, 1988: 211). 1330 yılında Macarları Posada mevkiinde yenerek bağımsızlığını ilan etmiş olan Basarab, sınırlarını Prut Nehri'nin ötesine kadar genişletti. Basarab bu bölgeye kendi ismini verdi. 1352 yılında öldükten sonra yerine oğlu Nikola Aleksandr geçti (Karpat, 1994: 447).

Osmanlı Devleti ile Eflak arasında ilk karşılaşma 1364'te Sırp Sındığı Savaşı'nda oldu. Eflak beyi bu savaşa Sırp'ların yanında katıldı (Hoca Sadettin Efendi, 1979: 123). Osmanlı ve Eflak kuvvetlerinin ikinci kez karşılaşması ise 1389 senesinde I. Kosova Savaşı'nda gerçekleşti. Osmanlıların Eflak halkı ve toprağı ile tam anlamıyla temasa gelmeleri Yıldırım Bayezid zamanına rastlamaktadır. Ondan önce Rumeli'de gerçekleşen iki savaşta Osmanlıların karşısına bir miktar Eflaklı çıkmışsa da bu temas Eflak topraklarının bir hayli uzağında gelişmişti (Cezar, 2010: 154).

Yıldırım Bayezid Kosova Savaşı'ndan sonra ordusunu Sırbistan'a, Bosna'ya ve Eflak'a akın eden üç bölüme ayırdı. O sıralarda Eflak Prensliğinin başında Mircea bulunuyordu. Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Saruhanogulları ve Kastamonu beyleri Mircea'yı Osmanlı Devleti'ne karşı tahrik etmişlerde kurdukları plan başarılı olmadı. Bu olaylar Eflak'ın egemenlik altına alınmasıyla sonuçlandı. Mircea komşularının yardımıyla büyük bir ordu toplayarak Osmanlı Devleti'nin ele geçirdiği yerleri geri almak için harekete geçti (Zinkeisen, 2011: 214). Tuna'yı geçen Mircea Osmanlı Devleti'ne ait Silistre kalesini işgal etti. Bunun üzerine Tuna'yı aşp Mircea üzerine yürüyen Yıldırım Bayezid 1394'te Rovine'deki savaşı kazanarak Mircea'yı tahtından indirdi (Karpat, 1994: 467). Böylece Eflak Osmanlı hâkimiyetine girdi. Ancak Mircea'nın itaati uzun sürmedi (Danişmend, 2011: 109). Yıldırım Bayezid, bu zaferinden sonra Transilvanya'ya

kaçan Mircea'nın yerine Vlad isminde birini voyvoda¹ tayin ederek, onu vergiye bağladı. Mircea ise Macar Kralı Sigismund'a sığınıp Kral ile ittifak yaparak Osmanlı Devleti'nin tayin ettiği voyvoda Vlad'ı kaçırttı ve ardından Tuna kıyısındaki Niğbolu'yu zapt etti (Cezar, 2010: 155). Fakat bu uzun sürmedi. 1396'da Niğbolu'da yapılan savaşı Yıldırım Bayezid kazandı (Mantran, 2007: 58). Bu yenilgi üzerine Mircea, Bayezid'in egemenliğini kabul etti ve 1402 Ankara Savaşı'na onun yanında katıldı (Karpat, 1994: 467).

1402 yılından 1413 yılına kadar geçen on bir yıl içerisinde Mircea Bayezid'in oğulları arasındaki iktidar mücadelelerine müdahale ederek en büyük desteği Musa Çelebi'ye verdi (Panaite, 2002: 208). Mircea'dan destek bulan Musa Çelebi kuvvet toplayarak Rumeli taraflarına geçen Süleyman Çelebi'ye saldırdı (Uzunçarşılı, 1988: 337). Kardeşler arasında yapılan mücadeleden başarıyla çıkan I. Mehmet, Osmanlı Devleti'ne karşı her fırsatta düşmanca davranmaya devam eden Romen Prensi Mircea'yı dize getirmek için Eflak'a mutlaka bir sefer yapılması gerektiğini düşündü. Mircea'nın daha önce Musa Çelebi'yi desteklemesi, Düzmece Mustafa ve danışmanlarını barındırması, 1416 senesinde Bulgaristan'da yapılan akına yardımcı olması aynı zamanda Şeyh Bedrettin'i himaye ederek desteklemiş olması gibi sebepler bu kararında etkili oldu (Jorga, 2012: 331).

1416 yılında Mircea'nın akrabalarından Dan isminde bir kişi voyvodalık makamını elde etmek için faaliyete geçerek Osmanlı Devleti'nden yardım istedi. Çelebi Mehmet bu yardım talebini kabul etti. Bir taraftan da Macar Kralı, Padişah'tan Mircea'ya yardım edilmesini istedi. Çelebi Mehmet bu isteği reddetti. Eflak Macar birleşik kuvvetleriyle yapılan savaşı Osmanlı Devleti kazandı (Cezar, 2010: 246). Ülkenin büyük bir bölümü yağmalanarak Severin kenti ve birçok yer ele geçirildi. Yerköy kalesi sağlamlaştırıldı. Eflaklıların karşı sahile geçmelerini önlemek için garnizon yerleştirilerek burası yıllık vergiye bağlandı. Mehmet Çelebi, onların bağlılıklarını sağlamak için Eflak beyinin iki oğlunu ve ülkenin ileri gelenlerinden üç kişiyi rehin alarak Edirne'ye döndü (Kantemir, 1979: 80).

¹ Eflak, Boğdan ve Erdel beyleri için kullanılan bir unvan olan voyvoda bir memleketin başkumandanı ve idarecisi anlamını taşır. Bkz. (Maxim, 2012: 127).

II. Murat döneminde de Eflak'ta sorunlar devam etti. Osmanlı Devleti ve Macaristan'ın müdahalelerine maruz kalan Eflak, Mircea'nın ölümünden sonra iç savaşların etkisiyle zayıfladı. Bu dönemde Danlı'lar ve Dracul'lar olarak ayrılan iki aile taht için mücadeleye başladı (Decei, 1997: 183). Eflak Prenslığında yaşanan bir gelişme sonucu Dan, akrabası olan Vlad Drakul tarafından idam edildi. Bunun üzerine Eflak voyvodalığı Vlad Drakul'un eline geçti (Danişmend, 2011: 208).

Vlad Drakul, Osmanlı Devleti'nin Candaroğlu İsfendiyar Bey üzerine yaptığı hareketi fırsat bilip Osmanlı topraklarına saldırdı. II. Murat'ın gönderdiği Firuz Bey'in yaptığı akınlarla Drakul yenilgiye uğratıldı (Uzunçarşılı, 1988: 398).

II. Murat döneminde Macarların meşhur kumandanı Huniyade, Osmanlı Devleti aleyhine 1437'de Semendire Savaşı'na katıldı. 1443'te büyük bir Haçlı ordusuyla Tuna'yı aşarak Balkan yarımadasına akınlar yaptı. 1444'te Osmanlı Devleti'ne karşı büyük zaferler kazandı. Huniyade'nin zaferleri sonucunda imzalanan Edirne Segedin Antlaşması'na göre Vlad Drakul'a iade edilen Eflak üzerinde Macaristan'ın hâkimiyeti, Osmanlı Devleti tarafından kabul edildi (Guboğlu, 1981: 839). Fatih Sultan Mehmet'in 1462 senesinde çıktığı Eflak seferiyle Eflak tekrar Osmanlı hâkimiyetine girdi (Doğru, 2013: 300).

Balkan yarımadasının Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesi ve Eflak'ın Osmanlı Devleti'ne boyun eğmesinden sonra Boğdan topraklarına seferler yapılmaya başlandı (Guboğlu, 1981: 837). Osmanlı Devleti ile Boğdan arasındaki ilk temas Çelebi Mehmet ile voyvoda Alexandra Çel Bun zamanında yaşandı. Bu dönemde Osmanlı Devleti Akkerman'ı kuşattı fakat başarılı olamadı. İstanbul'un fethinden sonra bu Prenslik Osmanlı'ya tabi oldu. Fatih Sultan Mehmet, voyvodalığın işlerine karışmadı ve burayı Balkanlar'daki eyaletler gibi Osmanlı Paşası tarafından idare edilen bir eyalet hâline getirmedi. Voyvoda Petru Aron Osmanlılara vergi vermek kaydıyla varlığını koruyabildi (Yalçınkaya, 2013: 380).

Boğdanlılar, Osmanlı Devleti'nin karada ve denizde birçok devlet ile uğraşmasını fırsat bilerek bu hâkimiyetten kurtulmaya çalıştı. Boğdan voyvodası Stephan Çel Mare bağımsızlık elde etmek fikrinden vazgeçmedi ve vermesi gereken vergileri göndermedi. Boğdan beyinin Eflak üzerine saldırması ve

kendilerine sığınan Ceneviz esirlerini Osmanlı'ya vermemeleri gibi birçok nedenden dolayı Fatih Sultan Mehmet Boğdan'a sefere karar verdi. 1475 senesinde Hadım Süleyman Paşa Boğdan beyinin üzerine gönderildi fakat yapılan bu sefer başarısız oldu (Tansel, 1999: 223).

1476 senesinde Fatih Sultan Mehmet, içerisinde Eflak kuvvetlerinin de bulunduğu Osmanlı ordusu ile Boğdan seferine çıktı. Akdere mevkiinde Boğdan birlikleri yenilgiye uğratıldı ve beyliğin merkezi olan Suceava'ya girildi. Fakat buranın kalesini eline geçiremedi. Boğdanlıların her tarafı yakıp yıkarak geri çekilmeleri, Osmanlı ordusunun kıtlık çekmesi, yeniçeriler arasında veba çıkması ve Macar Kralı'nın da savaş hazırlıklarına başlaması üzerine Padişah geri çekilmek zorunda kaldı (Özcan, 1992: 269).

II. Bayezid zamanında 1484 senesinde Boğdan'ın kilit ve kapısı durumunda olan Akkerman'ın ve civar topraklarının da ele geçirilmesi ile birlikte bölge kesin olarak Osmanlı Devleti'ne bağlandı. Osmanlı hâkimiyetinin bu bölgede sağlanmasından sonra kuzeyde Osmanlı fetihleri daha kolaylaştı (Yalçınkaya, 2013: 380). Boğdan voyvodalığı, Kili ve Akkerman kaleleri alındıktan sonra Osmanlı Devleti'nin nüfuzu altına girdi (Uzunçarşılı, 1988: 342).

1. EFLAK VE BOĞDAN'DA OSMANLI EGEMENLİĞİ

1.1. Eflak ve Boğdan Voyvodahıklarında Osmanlı İdaresi

Eflak ve Boğdan XIV. ve XV. yüzyıllarda Osmanlı hâkimiyetine geçmelerinden sonra İmparatorluk içine dahil edilmeyerek kendi kurumlarına sahip olan özerk eyaletlere dönüştürüldü. Eski toplumsal, ekonomik ve siyasi haklarını koruyan boyarların Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri, bu prenslere geniş ölçüde özerklik tanıyan ahitnamelerle belirlendi (Jelavich, 2015: 109).

Bu ahitnamelerde Prensliklerin Osmanlı Devleti karşısındaki statüleri ve Osmanlı Devleti'nin hak ve görevleri de yer aldı. Düzenlenmiş olan bu belgeler ile Eflak ve Boğdan yöneticileri ayrıcalıklarını daha da genişletmek istedi. Aynı zamanda belgeler, Osmanlı Devleti'nin bu topraklara ve halkına zarar vermeyeceği konusu hakkında da güvenceler içermektedir. Ayrıca bu belgelerde haracın miktarı, tahsil usulü ve bu topraklara ayak basma şartları gibi konular da yer aldı (Mehmet, 1994: 960).

Osmanlı egemenliğine girmelerinden sonra haraç ödemekle yükümlü haraçgüzar beylikler durumuna getirilen Eflak ve Boğdan voyvodahıkları Osmanlı yönetiminde çok geniş yetkilere sahipti. İçişlerinde bağımsız olan bu voyvodahıkların topraklarına İmparatorluğun diğer yerlerinden insanlar getirilmedi. Toprak sahibi olanların topraklarına el konulmadı. Müslümanların buralardan toprak satın almalarına ve cami yapmalarına izin verilmedi (Yalçınkaya, 2013: 381). Buna karşılık Eflak ve Boğdan voyvodahıklarının Osmanlı Devleti'ne karşı yerine getirmesi gereken temel yükümlülükleri bulunmaktaydı. Bu Prenslikler, haracı zamanında ödemenin yanı sıra Padişah ile birlikte sefere katılmak, Osmanlı Devleti'ni aleyhinde oluşturulan düşmanca hareketlerden haberdar etmek ve aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin dostuna dost düşmanına düşman olmak durumundaydılar (Panaite, 1999: 376). Ancak Prenslikler kendilerine verilmiş olan bu serbestliklere rağmen diğer devletler ile temas kurmaktan kaçınmadı. Osmanlı Devleti'ne karşı kurulan ittifakların içinde yer almaktan geri durmadılar. Bu sebepten dolayı Osmanlı Devleti zaman zaman bu topraklara seferler düzenledi (Mehmet, 1994: 960).

Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı Devleti karşısında diğer yükümlülüklerinin yanında ekonomik yükümlülükleri de önemli bir konuyu oluşturmaktaydı. Prensliklerin Osmanlı Devleti'ne karşı iktisadi ve mali yükümlülükleri, ortak iktisadi yaşantılarını aydınlatmada önemli bir aşamayı oluşturdu. Ortaya çıkan bu yükümlülükler geniş bir ekonomik alanı kapsadı. Bu memleketlerin korunması, kontrol altında tutulması Osmanlı ekonomisinde özellikle de İstanbul'un hayatında önemli bir yere sahip oldu (Maxim, 1970: 554).

Eflak ve Boğdan topraklarına doğrudan karışmak istemeyen ve tampon eyaletlere ihtiyacı olan Osmanlı Devleti'nin amacı bu yerlerin birer entrika merkezleri olmalarını engellemek ve komşu güçlere karşı yeterli savunma alanı oluşturmalarını, hem mali hem de zirai katkıda bulunmalarını sağlamaktı. Devlet, bu eyaletleri İstanbul için bir erzak kaynağı olarak gördü (Jelavich, 2015: 109).

Osmanlı hâkimiyetindeki Eflak ve Boğdan voyvodalıklarında yükümlülüklerin yerine getirilmesinde voyvoda tek yetkili kişiydi. Ülkeyi yöneten voyvodaya divan adı verilen bir konsey yardım etmekteydi. Zengin soylulardan oluşan bu konsey, Bizans kuralları ve gelenekleri üzerine kurulu bir adalet sistemine sahipti (Castellan, 1993: 154). 1530'lu yıllardan itibaren seçilen voyvodaya Padişah tarafından onay şartı getirildi. Osmanlı Devleti buranın seçim idaresine mümkün olduğunca saygı gösterdi. Voyvoda adaylığı için sağlıklı olma ve en az on beş yaşında olma şartı bulunmaktaydı. Eflak ve Boğdan'da bu prenslerin tekrar iktidara gelmelerini önlemek amacıyla Bizans'ta olduğu gibi tahttan indirilen ve isyan edenlerin burnu kesildi. Voyvodalık makamı kanuna göre ömür boyu verildi (Maxim, 2012: 128).

Voyvoda seçimini dikkatle takip eden Osmanlı Devleti, bu topraklarda Lehistan ve Avusturya'nın faaliyet göstermesini istemediği için voyvoda seçim işini boş bırakmadı ve bazen de kendisi aday gösterdi. Voyvodaların tayin yöntemleri Eflak ve Boğdan'da aynı şekildeydi. Padişaha götürülen teklif, Padişah tarafından onaylandıktan sonra kendilerine hükümet alametleri verilen voyvodalar makamına oturmak için bir görevli aracılığıyla memleketlerine gönderilmekteydi (Uzunçarşılı, 1988: 429-434).

XVI. yüzyıldan itibaren Eflak ve Boğdan voyvodalarının tayinleri sırasında onlara beratlar verildi. Aynı zamanda Sultanlar tarafından onlara gönderilen ahitnameler ile voyvodalık tahtı daha da güçlendirildi (Papp, 2002: 744).

Eflak ve Boğdan statüleri gereğince Osmanlı Devleti tarafından onaylanmak koşuluyla voyvodalarını seçme hakkını da korudu. Özgürlükleri karşısında bu Prenslikler düzenli bir şekilde vergi ödeme, ticarete ayrıcalık tanıma, temel tarım ürünleri sağlama ve siyasi politikalarını Osmanlı Devleti ile uyum içinde sürdürme yükümlülüklerini taşıdılar. Bu voyvodaların sefere çıkan Padişahlara eşlik etmek, orduya yiyecek, cephane ve asker yardımı yapmak, Osmanlı gemileri geçeceği zaman Tuna Nehri'nin güvenliğini sağlama gibi görevleri de bulunmaktaydı (Sözen, 2002: 15).

Voyvodalar, elinde bulundurduğu yetkiler ile memleketin bütün topraklarının resmi sahibi olarak başkumandan olarak görüldü. İktidarını kimseyle paylaşmayan voyvoda, ülkesinin en yüksek yargıcı olarak tebaası ve büyük boyarlarda dahil her türlü cezayı verme yetkisine sahipti. Osmanlı Padişahı Tuna'nın kuzeyinde kuvvetli bir iktidar ve kararlılık istediği için voyvoda ile boyarları arasındaki ilişkilere genellikle karışmadı. Ancak boyarlar her zaman arz ve şikayetlerini Divân-ı Hümâyûn'a bildirdiler ve onu voyvodalara karşı başvurabilecekleri bir makam olarak gördüler. Memleketin içişlerinde özerk olan voyvodalar, ülkesinde Osmanlı idarecileri bulunmadığı için vergi sistemini kontrol etmekteydi. Bu voyvodalar Osmanlı Devleti'ne verilen haracı da kendileri topladılar. Aynı zamanda Eflak-Boğdan voyvodaları Osmanlı yüksek ricâli arasında sayıldı (Maxim, 2012: 128).

Eflak ve Boğdan Prensliklerinde özellikle III. Murat zamanında boyarların birbirleriyle uğraşmaları yüzünden voyvodalar sık sık değiştirildi. Her değişen voyvodanın yapılan kanun üzerine hazineye ve vezirlere para vermeleri, bu parayı sağlamak için voyvodaların halka eziyet etmelerine neden oldu. Boyarlar arasında yaşanan geçimsizlik, aralarında çıkan huzursuzluk ve yapılan birtakım entrikalar sonucunda halk iyice ezildi. Bunun üzerine halkın bir kısmı memleketlerini terk etti (Uzunçarşılı, 1977: 80).

1.2. Eflak ve Boğdan'ın İdari Safhaları

Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti sırasında Eflak ve Boğdan'ın yönetiminde iki ana dönem ve bir dolaylı dönem olmak üzere idari ve siyasi safhalar görülmüştür. Bunlardan birinci safha Osmanlı hâkimiyetine girişten, 1711 Prut Savaşı'na kadarki safha olan “Boyarlar Dönemi” ikinci safha ise 1711 Prut Savaşı'ndan 1821 Yunan İhtilali'ne kadarki olan safha “Fenerli Beyler Dönemi” üçüncü ve son safha ise 1821 Yunan İhtilali'nden 1829 Edirne Anlaşması'na kadar süren “Yerli Prensler Dönemi”dir.

1.2.1. Boyarlar Dönemi Eflak-Boğdan

1711 Prut Savaşı'na kadar süren bu dönemde iki Prenslığın siyasi yaşamında boyarların etkisi egemendi. Boyarlar zenginliklerini ve sahip oldukları güçleri prenslerin vermiş oldukları topraklara ve vergilere borçluydular. Bu dönem kültürel gelişmelerin yaşandığı sakin bir dönemdi. Romen milli kültürünün temelini oluşturan bu dönemde önemli kültürel eserler meydana getirildi (Yalçınkaya, 2013: 381). Eflak'ta Radu cel Mare Fener Patriğinin yardımı ile dini cemaati teşkilatlandırdı ve burada matbaayı kurdu. Neagoe Basarab zamanında ise Curtea de Argeş'te bir piskoposluk binası yapıldı (Decei, 1997: 183).

XVI. yüzyıla gelindiğinde Eflak ve Boğdan üzerindeki etkisini iyice arttıran Osmanlı Devleti, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1526 senesinde Macaristan'ı fethetmesi ve 1541 senesinde de ilhak etmesiyle birlikte Eflak'ın kuzeyden yardım görmesini engelleyerek eskiden beri var olan Macar hükümlerlik iddialarını etkisiz hale getirdi (Karpas, 1994: 468).

Kanuni devri ile yeni şartlar altına giren bu voyvodalıklar Stefan cel Mare'nin ölümünden sonra direnme güçlerini kaybettiler. Özellikle Macaristan Krallığı'nın yıkılması ve Lehistan'ın Osmanlı Devleti tarafına geçmesiyle Osmanlı kuvvetleri karşısında yalnız kaldılar. Kanuni'nin bir cihan politikası takip etmesi Osmanlı siyasetinde bu Prenslıklar için yeni bir rol hazırladı. Artık onlar tampon devletler olma niteliğini kaybederek Osmanlı dünya siyasetinin önemli unsurları olarak görülmeye başlandı. Ortaya çıkan bu yeni şartları kaldırmak için çaba harcamaktan vazgeçmeyen bu voyvodalıklar bunda başarılı olamadılar. Osmanlı Devleti'nin Kanuni Sultan Süleyman döneminde Avusturya'ya karşı

sağladığı bu üstünlüğün XVI. yüzyılın sonlarına doğru kaybedilmesiyle birlikte Romen Prenslikleri, ortaya çıkan bu durumdan faydalanarak özgürlüklerini kazanmak amacıyla Osmanlı Devleti aleyhinde faaliyetlerde bulunmaya başladılar (Tahsin, 1981: 1508).

1.2.1.1. Eflak'ta Ortaya Çıkan İsyanlar

Osmanlı Devleti'nin Belgrad'ı alması ile birlikte Tuna boylarında sağlamlaşan konumu 1521 ve 1522 yıllarında Eflak'ta ortaya çıkan olaylarla birlikte daha da güçlendi. Bu dönemde Eflak voyvodası olan Basarab Neagoe'nin ölmesi ile birlikte yeni sorunlar ortaya çıktı. Basarab Neagoe'nin eşi ve kardeşi arasında çıkan taht çekişmelerine Osmanlı Devleti çözüm bulmaya çalıştı. Kanuni Sultan Süleyman buradaki anlaşmazlıkları gidermek amacıyla Mehmet Bey'i Eflak'a gönderdi. Basarab Neagoe'nin kardeşi Preda, Vlad'ı tahta oturtmak isteyen boyarlarla girmiş olduğu çatışma sırasında ölünce ülkeye Mehmet Bey hâkim oldu. Mehmet Bey'in Eflak voyvodalığına talip olmasıyla birlikte başlarında bir Osmanlı idarecisini istemeyen boyarlar Radu de la Afumat'ı voyvoda ilan ettiler (Jorga, 2012: 329).

Yaşanılan bu olaylardan sonra Mehmet Paşa asker toplayarak Eflak'a girdi. Ancak bu çarpışmada Radu galip geldi. Savaşa tekrar hazırlanan Mehmet Paşa, ikinci kez yenildi. Bu çatışmada birçok Osmanlı askeri öldü. Buna rağmen Mehmet Paşa mücadeleden vazgeçmeyerek en nihayetinde Radu'yu yenmeyi başardı. Yenilen Radu Macar ülkesine kaçtı. Burada bir ordu toplayan Radu boyarlar ve çok sayıda Macar askeri ile tekrar Eflak'a döndü. Bu olayı duyan Mehmet Paşa büyük bir ordu ile geldi fakat orduda çok sayıda Macar askerin de bulunması dolayısıyla Mehmet Paşa yenildi. Radu Eflak tahtına oturdu. Aralarında çıkan bu çatışmalar bir türlü sona ermeyince voyvoda Radu Macar Kralı Yanoş'tan yardım istedi. Mehmet Paşa ise Macar Kralı ile savaş yapmaktan sakındığı için geri döndü. En sonunda Osmanlı Devleti'ne boyun eğmekten başka çare olmadığı kararına varan Radu, İstanbul'a gelerek Padişah'tan özür diledi ve ona boyun eğdi (Ekrem, 1993: 162).

Radu'dan sonra da Eflak'ta Osmanlı idaresi aleyhinde yapılan hareketler devam etti. Eflak'ta, Romenlerin milli şuurunun oluşmasında etkili olan önemli bir isyan vergi yüzünden Mihai Viteazul (1593-1601) tarafından çıkarıldı.

“Kahraman Mihai” diye anılan Eflak voyvodası, Koca Sinan Paşa komutasındaki orduya Kalugareni’de bir baskın yaptı. Bunun ardından geri çekilen voyvoda, Erdel Bey’i Bathory’in yardımı ile tekrar Eflak’ı ele geçirdi. Osmanlı Devleti Mihai’yi yalnız başına bırakmak amacıyla Bathory ve Lehistan ile dostluk kurdu (Decei, 1997: 184). Bunun üzerine Mihai 1599 senesinde Erdel’i işgal etti. 1600 yılında ise Boğdan’ı işgal altına alan Mihai, Eflak, Boğdan ve Erdel’i birleştirip kendisini bu üç ülkenin hâkimi ilan ederek Mihai “Domn” (Yurdun Efendisi) ünvanını aldı. Ancak 1601 senesinde Avusturya ordularının başında bulunan General Basta’ya yenilerek öldürülünce üç Prenslik tekrar ayrıldı. Mihai’nin bu üç ülkeyi kısa bir süre için de olsa birleştirmiş olması Romenlerin tek bir ülke içinde ilk birleşme başarısı olması açısından önemlidir (Yalçınkaya, 2013: 382).

XVII. yüzyıl boyunca Eflak eskiden olduğu gibi Osmanlı Devleti’ne tabi olarak yerli hanedanlar tarafından idare edilmeye devam etti. Bu yüzyılda toprak sahibi olan aileler ekonomik güçlerini artırarak bölgesel hanedanlıklar kurdular. Yerli Romen halk kültürünün büyük ölçüde ilerleme kaydettiği bu dönem, matbaa sayısı ve yüksek tabaka arasında okuma yazma bilenlerin sayısının arttığı bir dönem oldu. Bu dönemde Eflak, Şerban Cantacuzino (1678-1688) ve ondan sonra ise Constantin Brancoveanu (1688-1714) gibi voyvodalar tarafından yönetildi. Bu voyvodalar Osmanlı Devleti’ne tabi olmaya devam etmiş iseler de komşu Hristiyan prensler ve krallar ile irtibata geçmekten ve onlardan yardım istemekten de geri kalmadılar (Karpat, 1994: 468).

1.2.1.2. Boğdan’da Ortaya Çıkan İsyanlar

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Boğdan voyvodası Petru Rareş, Osmanlı Devleti aleyhinde faaliyetlerde bulunmaya başladı. Bu voyvodanın Avusturya-Macaristan Kralı Ferdinand ile gizli anlaşmalar imzalaması, Ferdinand taraftarlarına Osmanlı aleyhinde para vermesi, Osmanlı Devleti’ne vermesi gereken vergiyi ve süvariye göndermemesi, Osmanlı-Leh anlaşmasına aykırı olarak 1530 yılından itibaren her yıl Pokutsya bölgesine saldırmasından dolayı Kanuni Sultan Süleyman Boğdan seferine çıktı (Guboğlu, 1987: 759).

Boğdan’a yapacağı bu seferin yönünü gizli tutan Padişah 1538 senesinde harekete geçti. Padişahın geldiğini öğrenen voyvoda ahitnameyi yenilemek istediysede Padişahın istediklerini kabul etmedi. Osmanlı kuvvetlerine karşı bin

kişi ile Fokşani mevkiinde pusu kurmak isteyen voyvoda, karşı koyamayacağını anlayarak bu fikrinden vazgeçti ve Erdel'e kaçtı. Bu seferde Kırım Hanı Sahip Giray iki yüz bin kişi ile birlikte Osmanlı Devleti'ne yardımda bulundu (Uzunçarşılı, 1988: 343).

Kanuni Sultan Süleyman, Boğdan'a yapmış olduğu sefer ile buranın büyük kentlerine ve Yaş şehrine girdi. Yerli voyvodaların seçimini yeniden düzenleyen Padişah soyluların seçim işine de Osmanlı Devleti'nin onayını ekledi. Prut ve Dinyester nehirleri arasındaki güney Besarabya'yı ilhak ederek bu topraklara düzenli askerlerden ve akıncılardan oluşan bir garnizon yerleştirdi. Bucak Sancağı adı verilmiş olan bu yeni topraklarda Boğdanlılar, bu sancak sınırları boyunca kale inşa etmemeyi ve asker bulundurmamayı kabul ettiler. Böylece Osmanlı kuvvetleri istedikleri zaman hiçbir direnme ile karşılaşmadan istedikleri yere gidebileceklerdi (Shaw, 2008: 135).

Boğdan seferi sonrasında Kanuni Sultan Süleyman Boğdan voyvodalığına güvendiği biri olan Çekirge Stefan'ı getirdi. Bu voyvodanın halkı tarafından öldürölmesi üzerine Alexandru Cornea voyvoda oldu. Cornea, Lehlilerin yardımı ile Kili, Akkerman ve Bender'e saldırdı, ancak başarılı olamadı (Decei, 1979: 700). Bunun üzerine eski voyvoda Petru Rareş İstanbul'a gelerek Padişahtan özür diledi ve Padişahın güvenini kazanınca da ikinci defa Boğdan voyvodalığına getirildi. Osmanlı Devleti'ne karşı faaliyetlerinden vazgeçmeyen voyvoda, ülkesinin bağımsızlığını sağlamak için çabalarına devam ederek bir haçlı seferi düzenlemeye çalıştı. Ancak bunda da başarılı olamadı (Özcan, 1992: 270). Petru Rareş, ikinci voyvodalığında Boğdan memleketinin bağımsızlığı için uğraşmayı artık bıraktı. Boğdan topraklarının Kırım Hanlığı, Lehistan Krallığı, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Alman İmparatorluğu arasında bulunmasından dolayı bunun gerçekteşmesinin imkânsız olduğunu anlayarak isyan hareketlerinden vazgeçti (Guboğu, 1987: 804).

Petru Rareş'ten sonra İstanbul'da rehin tutulan oğlu Padişahın emri ile 1550 senesinde Erdel'de bulunan ordusunu Ferdinand taraftarlarına karşı harekete geçirdi. Bu voyvodanın Müslömanlığı kabul etmesi Boğdan tarihinde görölmemiş bir olaydır. Daha sonraki tarihlerde başa geçen voyvodalar zamanında Boğdan Prensliği zayıfladı. II. Selim'in Padişahlığı sırasında ise voyvoda olan İöan cel

Cumplit, Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçti. Bu olay üzerine Padişah, Ahmet Paşa kumandasındaki Tuna beylerini ve Kırım Hanı Adil Giray'ı Boğdan'a göndererek voyvodayı yenilgiye uğrattı (Decei, 1979: 700).

XVI. yüzyılın sonlarına doğru Boğdan'da önemli gelişmeler yaşandı. Aron Tiranul Osmanlı Devleti ile ilişkilerini keserek 1594 senesinde Osmanlı'ya karşı Papa VIII. Clement'in himayesi altında bulunan Avusturya Kralı II. Rudolf ile Erdel Prensi Sigismund Bathory arasında kurulan kutsal ittifaka katıldı. Bu ittifak ile devletler, Osmanlı Devleti'ne karşı Boğdan'ı savunacaklar buna karşılık Aron'da Erdel Prensi'ne tabi olarak Avusturya'ya yardım edecekti. Erdel Prensi Bathory'nin voyvoda Aron'u öldürmesi üzerine yerine geçen Stefan Razvan Osmanlı Devleti'ne karşı isyan hareketlerine devam etti ise de o da Lehliler tarafından öldürüldü. Böylece bu olaylar sonucunda Osmanlı Devleti aleyhine oluşturulan ittifakta dağıldı (Özcan, 1992: 270).

XVII. yüzyıl Boğdan için kültürel ve dini alanda gelişmelerin yaşandığı bir yüzyıl oldu. voyvoda Radu Mihnea zamanında Hristiyanlığı yayma faaliyetleri artarak Rum kilisesi teşkilatlandırıldı. Boğdan'da birçok manastır açıldı. Kitaplar basılmaya başlandı. Lehistan Krallığı birkaç defa Boğdan'ın içişlerine karışmaya çalıştı. Bu dönemde Boğdan'da Rum nüfuzu artış göstererek voyvodalıkların üzerinde etkisi bir hayli arttı. Rumlar ticaretle uğraşı adı altında sürekli Boğdan'ın içişlerine karıştılar. Bu durum başta Rumlar olmak üzere diğer yabancı unsurlara da isyan hareketlerini tetikleyerek voyvodalara karşı ayaklanmalara neden oldu. XVII. yüzyılın ortalarına kadar iç ve dış meselelerle uğraşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti, bu voyvodalıklardaki olaylar ile çok fazla ilgilenemediğinden dolayı voyvodalar serbest bir şekilde hareket ettiler (Decei, 1979: 701).

1.2.1.3. Dimitri Kantemir'in İhaneti ve Prut Savaşı

Eflak ve Boğdan voyvodaları, 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra Rusların Boğdan sınırı yakınlarına kadar gelmeleri, Rus Çar'ı ve halkının Ortodoks olması, aynı zamanda Rus Çarı'nın Ortodoks Hristiyanlarının koruyucusu tavrını takınması gibi sebeplerden dolayı Ruslara meyletmişlerdir. Rusların bu sınırlarda yapmış oldukları faaliyetler Eflak ve Boğdan'da düzenin bozulmasına yol açmakla birlikte sık sık voyvoda değişimi yaşanmasına neden oldu (Uzunçarşılı, 1994: 73).

1710 senesinde Ruslar ile başlayan savaş sırasında Kırım Han'ı Devlet Giray'ın teşvikiyle Boğdan voyvodalığına Dimitri Kantemir tayin edildi. Dimitri Kantemir, voyvodalığı sırasında Osmanlı Devleti'nin zayıfladığı ve çökmekte olduğu düşüncesiyle Rusya tarafına geçti (Maxim, 2001: 320). Osmanlı Devleti ile ilişkilerini kesen Dimitri Kantemir güvenilir adamlarından birini Rus Çarı'na yollayarak Prenslığı ile birlikte kendisine hizmet etmeye hazır olduğunu bildirdi (Kantemir, 1980: 333). Dimitri Kantemir'in Rus Çar'ı Petro ile yapmış olduğu bu ittifak Rusya'nın Eflak ve Boğdan voyvodalıklarının siyasetine karışmasına sebep oldu. Çar Petro ile Dimitri Kantemir arasında Yaş'ta imzalanan antlaşmaya göre Boğdan, Tuna ve Karadeniz'deki eski sınırlarına kavuşmuş olacak ve voyvodalık Kantemir ailesinde kalacaktı (Yalçınkaya, 2013: 383).

Osmanlı Devleti aleyhinde izlediği politikalara devam eden Dimitri Kantemir, ülkenin her tarafına ilanlar göndererek artık Boğdan'ın daimî hükümdarı olduğunu bildirdi ve bütün boyarları Osmanlı Devleti'ne karşı sefere çağırdı. Sefere katılmayan boyarların ve diğer kişilerin ise servetlerine el konulacağını belirtti (Ekrem, 1993: 148).

Osmanlı Devleti, aleyhinde oluşturulan bu durum karşısında Rusya'ya savaş ilan etti. Baltacı Mehmet Paşa kumandasında harekete geçen ordu Kırım kuvvetleriyle birlikte Rusları karşılamaya hazırlandı. Dimitri Kantemir'in Osmanlı Devleti'ne ihaneti ile Ruslar kolaylıkla Boğdan'a girdi. Osmanlı ordusunu yeneceğini ve zorla barışa ikna edeceğini düşünen Petro, Prut'u geçmeye çalışırken Osmanlı ordusu tarafından kuşatılınca geri çekilmeye başladı (Kurat, 1987: 260). Osmanlı Devleti'nin başarı elde ettiği bu savaşta lojistik desteği tamamıyla başarısız kalmış olan Ruslar, bataklığa sıkıştılar. Hem asker bakımından hem de top adeti bakımından üstün durumda olan Osmanlı güçleri tahmin edinilenden daha hızlı ilerledi. Osmanlı ordusunun nehri geçtiğini öğrendikten sonra güneye ilerlemekte gösterdiği acelecilik ve tedbirsiz davranış, Çar Petro'nun başarısız olmasına neden oldu. Balkan Hristiyanlarından ve voyvodalardan gelecek yardımı da alamadı (Summer, 2016: 64).

21 Temmuz 1711 tarihinde imzalanan Prut Antlaşması ile Ruslar ele geçirdikleri tüm yerleri Osmanlı Devleti'ne geri verecek, Osmanlı Devleti'nin işlerine karışmayacak, aynı zamanda sınırlardaki Rus kaleleri yıkılacaktı. Buna

karşılık Padişah Rus tüccarlarının Osmanlı topraklarında serbest ticaret yapmalarına izin verecekti. Ayrıca Osmanlı Devleti, Rusya ile İsveç arasında barış için arabuluculuk yapmayı kabul etti (Shaw, 2008: 283).

Prut Savaşı'nda Rusların aldığı yenilgi ve yapılan antlaşmalardan sonra Rusya'ya kaçan Dimitri Kantemir Çar Petro'nun müşaviri oldu. Kantemir'in yapmış olduğu bu ihanetten dolayı birçok Boğdanlı öldürüldü ve bu ihanet Osmanlı Devleti'nin yerli voyvodalara güveninin kalmamasına neden oldu (Maxim, 2001:320).

Eflak voyvodası Constantin Brancoveanu, Prut Savaşı'nda Petro'ya yardım ettiği gerekçesiyle İstanbul'a getirildi ve dört oğlu ile birlikte idam edildi. Bu idamda Dimitri Kantemir'in, Brancoveanu'nun Osmanlı Devleti'ne sadık kalmadığı yönündeki şikayetleri etkili oldu. XVIII. yüzyıl başlarında ortaya çıkan Rus tehlikesi ve Avusturya tehdidine karşı bu voyvodalıklar başlıca savunma hattı olarak görülmeye başlandı (Yalçinkaya, 2013: 383). Yaşanılan bu olaylardan sonra yerli voyvodalara artık güven duymayan ve Eflak-Boğdan'da sağlam bir idari düzen kurmak isteyen Padişah III. Ahmet, bu voyvodalıklara yerli boyarlar tayin etmekten vazgeçerek bu makamlara İstanbul'daki Fenerli Rum ailelerinden kişileri getirmeye başladı (Ahmed Cevdet Paşa, 1972: 400).

1.2.2. Fenerli Beyler Dönemi'nde Eflak-Boğdan

Osmanlı Devleti için birçok yönden önemli olan Eflak ve Boğdan'da, Dimitri Kantemir'in ihaneti ve Prut Savaşı'nın ardından önemli siyasi değişimler meydana geldi. 1711 tarihinden itibaren bu Prensliklerin yönetimine siyaset konusunda bilgili, Avrupa'yı tanıyan ve dil bilen Fenerli Beyler tayin edildi. Yapılan bu değişiklik ile birlikte voyvoda yerine yönetici veya vali anlamına gelen "Hospodar" adı kullanıldı (Sözen, 2000: 43). Alınan bu karar ile bundan sonra bu Prensliklere İstanbul'daki Fenerli aileler yönetici olarak tayin edilerek Babıali tarafından Prensliklere gönderildi. Fenerli ailelerin idaresindeki bu dönem Yunan İsyanı'nın çıktığı 1821 yılına kadar sürdü (Sözen, 2002: 18).

Hospodar adı ile bilinen bu yöneticiler doğrudan doğruya Babıali'nin temsilcileri konumunda oldu. Sık sık değiştirilen bu voyvodaların görevde kalma süreleri üç yıl olarak belirlendi (Decei, 1979: 702). Fenerli Beyler idaresinin

başlamasıyla 1711 senesinde Boğdan voyvodalığına Dimitri Kantemir'in yerine Divan-ı Hümâyun tercümanının oğlu olan Nikola Mavrokardato ve 1714'te Eflak voyvodalığına Constantin Brancoveanu'nun yerine Stefan Cantacuzino getirildi (Decei, 1997: 549).

Böylece Osmanlı Devleti kendisine sadık beyleri iş başına getirdi. Osmanlı devlet yapısı içerisinde Divan-ı Hümâyun baş tercümanlığı, donanma tercümanlığı, Eflak-Boğdan voyvodalığı gibi önemli görevlere getirilen Fenerli Beyler, dil bildikleri, siyaset konusunda bilgili oldukları ve Avrupa'yı iyi tanıdıkları için diplomatik ilişkilerde Osmanlı Devleti için önemli kişiler oldular. Bu voyvodalar Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki gelişmeler konusunda haberdar olmalarını sağlamak amacıyla gazetelerden haberleri tercüme ettirip Osmanlı Devleti'ne göndermişlerdir (Sözen, 2000: 43). Bundan dolayı kendilerine "Babıali'nin Avrupa'ya çevrilmiş iki gözü" adı verilmiştir (Decei, 1979: 702).

Eflak ve Boğdan voyvodalarının görevleri arasında boyarları itaat altına almak ve boyarlardan oluşan bir divan ile toprakların idare edilmesini sağlamakta vardı. Boyar ailelerinin Osmanlı Devleti'nin yabancı devletler ile yapmış oldukları savaşlarda orduya asker sağlama konusunda önemli yükümlülükleri bulunmaktaydı (Çiftçi, 2010: 38).

Eflak ve Boğdan'daki bu yöneticiler, düzeni korumak yerine karışıklığı ve anarşiyi daha da artırarak bu dönemde Fenerli aileler arasında yoğun bir rekabete sebep olan voyvodalık en çok parayı veren kişiye satılır hâle geldi. Fenerli Beyler dönemi voyvodalık makamının getirdiği kazanç ve itibara sahip olmak isteyen kişiler arasında büyük çekişmelerin yaşandığı ve karışıklığın iyice arttığı bir dönemdi (Jelavich, 2015: 114). Fenerli Beylerin mültezim gibi davranarak, kamu yararına öncelik vermemeleri ve sadece kendi çıkarlarına göre hareket etmeleri Eflak-Boğdan halkını olumsuz etkiledi. Bu durum halkın Fenerli Beylere karşı nefret duymalarına, Rusları kendilerinin koruyucusu olarak görüp Rusya'ya yanaşmalarına ve Rus nüfuzunun Eflak-Boğdan'da yerleşmesine neden oldu (Ahmet Cevdet Paşa, 1972: 401).

Patrikhanenin desteklediği bu beyler, beraberlerinde getirdikleri akrabaları ve Rum iş ortakları ile yerli halkı sömürmekle kalmadılar aynı zamanda köylülere

fakirlik kültürü aşılıyor Allah'ın kendilerini beylerine hizmet etmek için yaratmış olduğu felsefesini işlediler. İstanbul Patrikhanesiyle de iş birliği içinde olan bu voyvodalar, Bizans'ı canlandırma yolunu aradılar ve Bizans milliyetçiliğini yaydılar. Halkın çok büyük güçlükler içinde yaşadığı Fenerli yönetimi 1821 Tudor Vladimirescu'nun isyanı ile birlikte son buldu. Yüz yıldan fazla süren bu dönem Eflak-Boğdan halklarında akıllarda nefretle anılan bir dönem olarak kaldı (Karpat, 1994: 468).

Fenerli Beyler dönemi her ne kadar kötü bir dönem olarak hatırlanmış olsa da çeşitli alanlarda yapılan reformlar ile ileriye dönük adımlarında atıldığı bir dönemdi. Bu Prensliklerde ilk reform 1740 senesinde Eflak'ta vergilerin toplanması konusunda yapıldı. Bu reform ile köylülerin toplu olarak kaçışlarına son vermek ve devletin gelirlerini arttırmak amaçlandı. Eflak'ta Nikola Mavrokordota ve Boğdan'da ise Grigore Ghika zamanında vergi toplama yöntemlerinde yapılan bu çalışmalar ile büyük gelişmeler sağlandı (Jelavich, 2015: 118). Bu gelişmelerden biri de özgürlüğün ilk ayak sesleri olan köleliğin kaldırılmasıydı. Konstantin Mavrocordato Eflak'ta 1746'da, Boğdan'da ise 1749 senesinde köleliği kaldırdı (Castellan, 1993: 221). Bununla birlikte Romanya'nın kültürel gelişimine büyük katkılar sağlamış olan Nikola Mavrokordato Bükreş operasını kurdu, okullar açtı. Yunanca ve Arapça kitaplar basan matbaalar açarak, babası Aleksandr Mavrokordato'nun kitapları ile bir kütüphane oluşturup burayı el yazmalarıyla zenginleştirdi. Aynı zamanda bu dönemde mimaride Osmanlı etkileri görüldü. Nikola Mavrokordato'nun yapımına başladığı Vaceresti manastırı Osmanlı külliyesi gibi tasarlandı (Sözen, 2000: 77).

Aleksandr İpsilanti ise 1776'da Bükreş ve Yaş Akademilerinde eğitim programları geliştirdi. O zamana kadar sadece iki profesör bulunan Bükreş'te bu sayıyı dokuza yükseltti. Bükreş dışında da Buzau ve Krayova'da okullar açtıran İpsilanti, ayrıca Bükreş'te bir prenslik sarayı ve bir de öksüzler yurdu yaptırdı (Sözen, 2000: 161).

1.2.2.1. Eflak ve Boğdan'a Rus Müdahalesi ve Küçük Kaynarca Antlaşması

XVIII. yüzyılda Eflak ve Boğdan voyvodalarının bir yandan Rusya ve diğer yandan Avrupa devletleri ile Osmanlı Devleti aleyhinde gizli münasebetlerde bulunmaları Osmanlı Devleti'ni voyvodaları kendisine sadık olduklarına inandığı

Fenerli Rum ailelerden seçmeye yöneltti. Bununla birlikte voyvodaların diğer devletlerle yapmış oldukları ittifaklar ve çeşitli entrikalar yapılan bu değişikliğinde istenilen sonucu vermediğini gösterdi. Bu dönemde voyvodalar yapmış oldukları entrikalar neticesinde sık sık değiştirildi. 1716 senesinden 1821 senesine kadar Eflak'ta otuz yedi, Boğdan'da ise otuz üç voyvoda yönetime geldi. Eflak ve Boğdan voyvodalıklarında görülen bu düzensizlik halkın iyi bir şekilde yönetilememesine yol açtı (Karal, 2011: 43).

Eflak-Boğdanlı boyarlar, her uluslararası krizde hem Rusya hem de Avusturya'dan destek aradı. Petro'nun yenilmesinin ardından boyarlar, 1718 yılında gerçekleşen savaşta idarenin boyarların elinde olması koşuluyla Avusturya ile işbirliği içerisine girdi. Avusturya, Pasarofça Antlaşması ile Küçük Eflak'ı ilhak etmiş ise de Eflak bölgesindeki Avusturya yönetimi, toplumsal sınıfların birçoğu arasında düşmanlıklara sebep oldu. Rusya'nın 1736 senesinde Osmanlı Devleti ile savaşa girmesiyle Avusturya'da savaşa dahil oldu. Savaş hedefleriyle ilgili yapılan müzakerelerde bu iki devlet Tuna Prensliklerine duydukları ilgiyi her seferinde dile getirdiler (Uzunçarşılı, 2011: 81). Avusturya, Küçük Eflak'tan İbrail'e kadar olan kısmı kendi egemenliği altına almayı planlarken, Rusya ise kendi koruması altında olması kaydıyla Osmanlı kontrolünün devam etmesini önerdi. Ancak beklenildiği gibi olmadı. Avusturya'nın almış olduğu yenilgiler yüzünden 1739 senesinde imzalanan Belgrad Antlaşması ile Küçük Eflak yeniden Eflak ile birleştirildi ve imzalanan bu antlaşma otuz yıl süren bir barış dönemini başlattı (Jelavich, 2015: 116).

1768 senesinde başlayan ve uzun süren barış dönemini sona erdiren savaş, Rusya için bir dönüm noktasıydı. Aynı zamanda bu savaş, Rusya'nın büyük güç olarak ortaya çıkmasını belgelemesi açısından çok büyük bir öneme sahipti. Rusların Lehistan'ın içişlerine karışması, burayı nüfuzu altına almaları ve Kırım Hanlığı ve Osmanlı topraklarına tecavüzleri yüzünden çıkan savaşta Ruslar kısa zamanda Prenslikleri işgal ederek Tuna Nehri'ne kadar ilerledi. Küçük Kaynarca Antlaşması'na temel oluşturacak hususlar bu savaş esnasında sürdürülen barış görüşmelerinde ortaya çıktı ve barış, yarıda kalan bu görüşmelerde söz konusu olan Rus istekleri doğrultusunda gerçekleşti (Beydilli, 2002: 524).

Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan üzerindeki etkisini azaltan bu savaş sırasında Ruslar, Eflak ve Boğdan'a bir casus yollayarak halkı isyana teşvik etti. Çeteler oluşturan halk Osmanlı Devleti'ni zor durumda bıraktı. Ruslar önce Boğdan'ın ve ardından Eflak'ın önemli yerlerini ele geçirdi. Rusların bu yerleri işgal etmesi Avusturya'nın Prenslikler üzerinde ki planlarını olumsuz etkilediği için bunu önlemek amacıyla Osmanlı Devleti'ne Ruslara karşı gizli ittifak teklifinde bulundular. Osmanlı Devleti bu teklifi kabul etti ise de bundan bir sonuç alınamadı (Uzunçarşılı, 2011: 82).

1774 tarihinde imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rus işgali altında bulunan Eflak ve Boğdan Osmanlı Devleti'ne iade edildi. Buraların statüsü belirlendi ve ahalisine genel af getirildi (Beydilli, 2002: 526). Bu antlaşma ile birlikte Ruslar, Tuna Prensliklerindeki özerk konumlarını güçlendirdi. Ruslar bu tarihten sonra Prensliklerdeki Rus etkisini iyiden iyiye arttırmak ve ödünler elde etmek için uğraşı içerisine girdi. Rusya'nın Prenslikler ile ilişkisi hakkında önemli maddeleri kapsayan bu antlaşmanın on altıncı maddesi tam da bu konu ile ilgili olup Rusların müdahale hakkını içermekteydi (Jelavich, 2015: 122).

Rusya Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra Prensliklerde koruyucu devlet olarak nüfuzunu arttırmaya çalışırken aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin Fenerli Beyler üzerindeki etkisini azaltmaya ve yerli boyarlar, tüccarlar, din adamları ile halk arasında itibarını yükseltmek için uğraştı. Rusya'nın bu çalışmalarında başarılı olmasında İstanbul'daki Rus elçiliğinin rolü büyüktü (Yüksel, 2019: 607).

Antlaşmanın imzalanmasıyla birlikte Eflak ve Boğdan'ı terk eden Ruslar, bu memleketlere voyvoda tayininde kendi adamlarını getirmek için uğraştı. Boğdan voyvodalığına eski voyvodalardan Ligor Aleksandr Ghika'yı getirmek istiyorlardı. Boyarların itirazı ve Osmanlı Devleti'nin bu konuda gönüllü olmamasına rağmen Boğdan voyvodalığına Ghika atandı. Eflak voyvodalığına ise Aleksandr İpsilanti getirildi. Böylece voyvodalar bazı haklara sahip oldular ve bu Prenslikler Osmanlı idaresinde kalmalarına rağmen voyvodaların tayinlerinde ve azillerinde Ruslar daha etkili olmaya başladı (Köse, 2006: 161).

Boğdan voyvodalığına atanan Ghika'nın Rusya'ya güvenerek Osmanlı Devleti'nin emirlerini yerine getirmemesi ve Boğdan halkından zorla para toplaması üzerine Osmanlı Devleti Ghika'yı Boğdan'a gönderdiği Karahisarlı Ahmed Bey aracılığıyla öldürttü. Bu durum Rus Çariçesi II. Katerina tarafından tepki ile karşılansada Eflak-Boğdan üzerinde koruyucu devlet prestijine zarar getirmemek için İstanbul'daki elçisi A. Stahiev'den olayı protesto etmesini ancak bu protestonun iki devlet arasındaki ilişkilere zarar vermeyecek yönde olmasını istedi (Yüksel, 2019: 608-609).

Eflak-Boğdan'da siyasi ve dini irtibatı devam ettirmek ve buraları tamamen alma yönünde planları uygulamak isteyen Rusya, bu antlaşmadan sonra Balkanlar'da Rus konsolosluklarının kurulması faaliyetleri arttırdı. Antlaşmanın on birinci maddesi ile Osmanlı Devleti sınırları içinde konsolosluk kurma hakkını elde etti (Köse, 2006: 153-171). Rus başvekili Osterman, Sadrazama bir mektup göndererek Küçük Kaynarca Antlaşması'na göre Rusya'nın uygun bulacağı Osmanlı topraklarında konsolos ve konsolos vekili atanmasına Osmanlı Devleti'nin izin verileceğinin yazılmış olduğunu ve Osmanlı Devleti'nin diğer dost devletlerin konsoloslarına verdiği değerin ve gösterdiği muamelenin Rus konsolosluklarına da gösterilmesinin gerektiğini bildirdi (Yüksel, 2019: 611).

Osmanlı Devleti'nin verdiği imtiyazlarla yetinmeyen Rusya, 1782 yılında Yaş ve Bükreş'e atadığı Rus konsolosları ile halk arasındaki yıkıcı faaliyetleri sürdürerek Eflak ve Boğdan'ı Osmanlı Devleti'ne yabancılaştırmaya çalıştı. Buralarda gücünü ve nüfuzunu artıran Rusya'nın amacı konsolosları aracılığıyla Eflak-Boğdan'ı tamamen istila etmektir (Köse, 2006: 169).

Osmanlı Devleti Küçük Kaynarca Antlaşması'nın on birinci maddesini Ruslardan farklı yorumlamaktaydı. Reisülküttap bu maddede bulunan "Amme-i Mevaki" tabirini Rus tüccarları tarafından yoğun ticari faaliyet gösterilen yerler olarak değerlendirdi ve bu nedenle Rusya'nın isteklerini reddetti. Osmanlı Devleti'nin bu maddeyi kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamasının sebebi, Rusların bölgede nüfuzunu arttırarak bölgeyi ele geçireceğinden endişe duymasıydı. Bu durum Sadrazamın Rusya'ya izin verildikten sonra Padişaha yazdığı yazıda açıkça ifade edilmiştir. I. Abdülhamid'e Sadrazam, Küçük Kaynarca Antlaşması gereğince Prensliklerde konsolos ikametine ruhsat

verilmesine tereddüt edildiyse de Padişaha yakışır bir yol bulunamadığından antlaşmaya dayanarak izin verildiğini yazdı (Yüksel, 2019: 611).

Rusya Eflak-Boğdan'ı istila edebilmek için voyvodalara verilen bütün imtiyazları önemli buluyor ve Eflak-Boğdan'da meydana gelen her olayı Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışmak için bahane olarak kullanıyordu. Osmanlı Devleti Rusya'ya fırsat vermemek için bu bölgeye yabancıların izinsiz girmesini engellemeye çalıştı ve bu konuda önlemler aldı (Köse, 2006: 161). Bütün bu çabalara rağmen Rusya'nın baskılarına dayanamayan Osmanlı Devleti 1781 yılında Laşkarev'in Bükreş'e konsolos atanmasını kabul etmek zorunda kaldı. Böylece Prensliklerde Rus konsoloslğunun açılması için devam eden iki yıllık diplomatik çaba Rusya'nın istediği gibi sonuçlandı. Osmanlı Devleti 1782 yılında Özi Valisi Hotin ve Bender muhafızları, naibleri, kadıları ile Eflak-Boğdan beylerine gönderdiği emirler ile gelip giden Rus tüccarlarına izin verildiğini ve bunun engellenmemesi gerektiğini bildirdi (Yüksel, 2019: 613).

Osmanlı Devleti 1774 Küçük Kaynarca, 1792 Yaş ve 1812 Bükreş Antlaşmalarından sonra Eflak ve Boğdan'da takip ettiği siyasette Ruslara danışarak hareket etmek durumunda kaldı. Bu antlaşmalar sonucunda siyasi, diplomatik, ticari ve kültürel alanlarda birçok hak elde etmiş olan Rusya'nın, buradaki Rum voyvodalarla işbirliği yapma önündeki engellerin kalkmaya başlaması ve voyvodaların yerli halk üzerinde Rumlaştırma politikaları ile birleşince bu duruma tepkiler büyümeye başladı. Halkın ağır bir şekilde sömürüldüğü bu durum karşısında Fenerli Rum yöneticilerden kurtulmak amacıyla 1821 senesinde Tudor Vladimirescu isyanı başlattı (Yalçınkaya, 2013: 385).

1.2.2.2. 1821 Rum İsyanı ve Fenerli Beyler Dönemi'nin Sonu

1821 Ocak ayında küçük bir boyar ve Rus ordusunun eski askerlerinden olan Tudor Vladimirescu Eflak ve Boğdan Prensliklerinde Fenerli yönetimine son vermek amacıyla başlatmış olduğu ayaklanmaya önderlik etti. XVIII. yüzyıl boyunca Prensliklerdeki kültürel ve ekonomik yaşamı iyice sömüren Fenerli Beylere karşı düşmanlık besleyen Vladimirescu, bu ayaklanma ile ilgili faaliyetlerini Eflak'ta yürütmekteydi (Glenny, 2000: 68).

İsyân ile birlikte Eflak ve Boğdan'da ortaya çıkan ayaklanmaların kaderi, Filiki Eterya Cemiyeti'nin faaliyetlerine başlamasıyla birleşti. Boğdan topraklarının hemen yanındaki Hocabey'de 1814 yılında teşkilatlanmış olan bu cemiyet Rum İhtilalci Örgütü olarak bilinmekteydi. Bağımsız bir Rum devleti kurmayı amaçlayan bu cemiyeti oluşturanların hayali Rum olmayan nüfusu da bünyesine katarak, başkent İstanbul olacak şekilde Bizans İmparatorluğu'nu tekrar canlandırmaktı (Uyanık, 2018: 187).

Tudor Vladimirescu'nun yaptığı bu ayaklanma Osmanlı Devleti'ne karşı yapılmış bir hareket olmayıp onun asıl isteği Fenerli Rumların idaresinden önceki günlere dönmektir. Osmanlı Devleti'ne bir temsilci gönderen Vladimirescu, Prensliklerdeki durumu incelemesini ve halkın yaşadığı zorlukların önüne geçilmesini istedi. Bu süreç içerisinde Osmanlı yetkilileri ile iletişim hâlinde olan Vladimirescu, buradaki durumun daha da karmaşık bir hâl olmasıyla birlikte isyanı başlattı. Bu sırada Aleksandr İpsilanti'de harekete geçti (Jelavich, 2015: 235).

Besarabya'yı geçen İpsilanti burada Filiki Eterya Cemiyeti'nin üyeleriyle buluşarak toplantı düzenledi. Yaptıkları toplantıda ilk planı Yunan adalarına girmek olan İpsilanti'ye, Eterya üyeleri şimdilik Eflak ve Boğdan'a girmenin daha uygun olacağını söyledi (Karal, 2007: 112). İpsilanti'nin Sırbistan ve Selanik'e göndermiş olduğu iki ajan ellerinde İpsilanti'nin imzasını taşıyan ve Filiki Eterya'nın planlarını içeren belgeler ile yakalandı. 1821 senesinin Mart ayında Aleksandr İpsilanti küçük ve toplama bir orduyu Prut Nehri'nin karşı kıyısına getirdi. Prenslikleri Osmanlı hâkimiyetine karşı koymaya teşvik etti. Ancak Eflak ve Boğdan halkı Fenerli Beylerin baskıcı tutumları ile bir tuttukları Yunanlılarla birlik olma konusuna sıcak bakmadıkları için pek istekli davranmamışlardı. Romenlerin başında bulunan ve başta İpsilanti'ye katılan Tudor Vladimirescu Yunanlılar için Romen kanı dökmek istemediğini söyleyerek İpsilanti'nin ordusu ile birlikte Bükreş'e girmesine engel oldu (Sözen, 2000: 169-170).

Aleksandr İpsilanti'nin Tuna Prensliklerini işgal planı, ordusunun küçük olması ve elindeki tek disiplinli silahlı kuvvet Yunan öğrencilerinden oluşması gibi sebeplerden dolayı başarı şansı düşük olarak görülmekteydi. Tudor Vladimirescu'nun Osmanlı Devleti ile görüşmeleri İpsilanti tarafından idam

edilmesiyle son buldu. Rus Çar'ı I. Aleksandr Boğdan'ın işgal edildiği haberini aldığı anda İpsilanti'yi Rus ordusundaki görevinden aldı. İpsilanti'nin yardım isteklerini de geri çevirdi. İpsilanti'nin Prenslikleri işgal ettiği haberi İstanbul'a ulaştığında İmparatorlukta yaşayan bütün Yunan asıllı kişilerin ellerindeki silahları teslim etmeleri istendi. II. Mahmud yayınladığı ferman ile bütün müminleri Müslümanların yardımına çağırdı (Anderson, 2001: 73-74).

Osmanlı Devleti İpsilanti'nin Boğdan'a girdiğini ve Filiki Eteryalıların oradaki faaliyetlerini duyduğunda ordularını Prensliklere gönderme kararı verdi. Eflak ve Boğdan olayları hakkında Osmanlı Devleti'nin edindiği bu bilgiler askeri müdahale hususunda aldığı kararı daha da kuvvetlendirdi. Filiki Etery Cemiyeti'nin faaliyetleri ve yarattıkları olumsuz durumu kullanarak Rusya ile ilişkilerini istediği gibi yönlendirmiş olan Osmanlı Devleti, aldığı tedbirler ile kendisini Rusya ile yapılan ikili antlaşmaları bozmakla suçlamasını önleyerek bu konuda Ruslara itirazda bulunabildi. Rusya Prensliklerdeki bu durumun halledilmesinde Osmanlı Devleti'ne öncelik vererek devletin Eflak ve Boğdan üzerinde hâkimiyetini sürdürme hakkını tanımak mecburiyetinde kaldı. Yapılan bu askeri müdahaleyi Romen Prensliklerini cezalandırmak amacıyla olmadığını belirten Osmanlı Devleti bu hareketi, onların topraklarında bulunan isyancıları özellikle de bunların içinde bulunan Filiki Eteryalıları cezalandırmak için yaptığını bildirdi. Tudor Vladimirescu'nun yaptığı bu isyan Fenerliler rejiminin çökmesini sağladı. 1822 senesinde yerli voyvodaların hükümdarlığa getirilmesi Osmanlı-Romen ilişkilerinde yeni bir dönem başlattı (Veliman, 1988: 967-975).

1.2.3. Yerli Prensler Dönemi'nde Eflak-Boğdan

1821 Rum İsyanı sonucunda Osmanlı Devleti Eflak ve Boğdan voyvodalıklarına Fenerli Beyleri tayin etme yöntemine son vererek eskiden olduğu gibi yerli ailelerden kişileri voyvodalığa getirme yöntemine geri döndü. 1822'de Eflak'a Grigore Ghika'yı getiren Osmanlı Devleti Boğdan'a ise Ion Sturdza'yı voyvoda olarak atadı (Yalçinkaya, 2013: 385).

1826'da Osmanlı Devleti ve Rusya arasında imzalanan Akkerman Antlaşması ile Rusya kendine verilen hakları pekiştirmek istedi. Antlaşmaya eklenen ayrı bir sözleşmede, Rusya hami güç olarak kabul edildi. Buna ek olarak siyasi konuda yapılan değişiklik ile voyvodalar, bundan böyle boyarların konseyi

olan divanlar tarafından, bu kişiler içerisinde seçilecek ve görev süreleri yedi yıl olacaktı. Ayrıca iki eyalette de yönetim konusunda yeni düzenlemeler yapılacaktı. Osmanlı Devleti bu antlaşmayı Navarin Olayı'ndan² sonra geçersiz saysa da 1829 senesinde imzalanan Edirne Antlaşması ile aynı koşullar tekrar kabul edildi (Jelavich, 2015: 291).

Osmanlı-Rus savaşını sona erdiren 1829 Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti, Eflak ve Boğdan voyvodalarına yeni haklar tanıdı. Tanınmış olan bu haklara göre voyvodaların görev süreleri yedi yıl değil yaşam boyu sürecek ve memleketlerinin işlerinin idaresi onlara bırakılacaktı. Osmanlı Devleti, Rusya tarafından bu memleketlerin iç idaresi hususunda hazırlanacak nizamnameyi onaylamayı kabul edecekti. Bu nizamname boyarların köylü üzerindeki haklarını ve vergiden muafiyetleri konusunda bazı haklar içermektedir. Voyvodalıklarda nizamname ile birlikte boyarlardan kurulu bir meclis olacak ve bu meclisler voyvodalarını seçmek, kanunlarını yapmak, vergiyi paylaşmak gibi haklara sahip olacaktı. Bu iki memleketin yazılı ilk anayasası sayılabilecek olan bu vesikanın her ne kadar Osmanlı Devleti ve Rusya tam anlamıyla uygulanmasına imkân vermedilerse de buna rağmen Eflak-Boğdan'da milliyet ve birlik fikirleri bu anayasa ile bir aşamaya vardı (Kara, 2011: 45-46).

Yerli Prensler Dönemi 1828 Osmanlı-Rus savaşının başlamasının ardından Rusların Eflak ve Boğdan'ı işgal etmesiyle son buldu. Osmanlı Devleti'nin buradaki hâkimiyeti bu dönemden sonra resmen olmasa da büyük ölçüde fiilen sona erdi. Yaşanılan bu olaylar Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Devleti'nin idaresinin diğer eyaletlere göre çok etkili bir idare olmadığını gösterdi. Bu tarihlerden sonra ise Eflak ve Boğdan'da milliyetçilik hareketleri hız kazanmaya başladı (Yalçınkaya, 2013: 386).

² 20 Ekim 1827 tarihinde İngiliz, Fransız ve Rus harp gemileri Navarin Limanı'nda demirli Osmanlı-Mısır donanmasına saldırdı ve Osmanlı-Mısır donanmasını tümüyle imha etti. Navarin Olayı Osmanlı Devleti'nin tavrını sertleştirdi ve olaylar hızla krize dönüştü. Bu olaylar sonucunda II. Mahmud 1826 tarihli Akkerman Antlaşması'na uymayacağını açıkladı. Navarin bozgununun detayları için bkz. (Örenç, 2009: 37-84).

2. KIRIM SAVAŞI ÖNCESİNDE EFLAK-BOĞDAN

2.1. XIX. Yüzyılda Eflak-Boğdan Üzerinde Osmanlı-Rus Çekişmesi ve Eflak-Boğdan'da Milliyetçi Ayaklanmalar

XIX. yüzyıla gelindiğinde Eflak ve Boğdan'da siyasi gelişmeler 1821 ile 1854 yılları arasında Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ'daki yaşanan gelişmeler ile birçok açıdan çelişmekteydi. Bunların arasındaki en önemli fark, yabancı bir devlet tarafından uygulanan himayeydi. Her ne kadar hami güçler Yunanistan'ın iç siyasetine büyük oranda karışsalar ve Rusya'nın Sırbistan ve Karadağ'da güçlü tesiri olsa da, Eflak ve Boğdan'da Rus etkisi bunlardan daha fazla hissedilmekteydi. Rusya'nın politikasının amacı, Prensliklerdeki durumu iyileştirmek olmasına rağmen uygulanan baskıya karşı büyük tepkiler meydana geldi. Yüzyılın ortalarında meydana gelen milliyetçi hareketler, hami güç Rusya'ya karşı, Osmanlı Devleti'ne yönelen tepkiden çok daha güçlü bir ses çıkardı. Eflak ve Boğdan sorunları ile ilgili yapılan Rus müdahaleleri hukuki temelini Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan almaktaydı ve bu haklar yapılacak olan antlaşmalarla birlikte daha da güçlenmeye devam edecekti (Jelavich, 2015: 291).

Eflak ve Boğdan coğrafi konumundan dolayı Osmanlı Devleti'nin Rusya ve Avusturya ile sınırını oluşturmaktaydı. Aynı zamanda bereketli bu topraklar Osmanlı Devleti'nin tahıl ambarı olması yönünden önemli bir ayrıcalığa sahipti. Bu iki Prenslik sahip olduğu stratejik önemden dolayı Osmanlı Devleti'nin Rusya ve Avusturya ile mücadelelerinde kaçınılmaz bir çekişme sahası hâline geldi. Rusya tarafından sık sık işgale uğrayan bu topraklara Rusların saldırıları XIX. yüzyılda da devam etti. Rusya Eflak ve Boğdan'ı bu yüzyılda 1806, 1828, 1849 ve 1853 yıllarında olmak üzere dört kez işgal etti (Karasu, 2002: 741).

Rusya'nın bu yüzyılda işgal mücadelelerinden ilki 1806 senesinde gerçekleşti. 1805 Osmanlı-Rus ittifakı görüşmeleri esnasında Rusya, Eflak ve Boğdan beylerinin kendisinin onayı dışında görevden alınamayacağı konusunda Osmanlı Devleti'nden isteklerde bulundu. Ancak bu istekler Osmanlı Devleti tarafından küçültücü nitelikte bulunarak kabul edilmedi (Kurat, 1990: 49). Rusya'nın bu ilgisinden ve teşvikinden cesaret alan Eflak ve Boğdan beyleri ayaklanma çıkarmak için hazırlanmaya başladı. Bu ayaklanma girişimi Osmanlı

Devleti tarafından anlaşılınca beyler görevlerinden alındılar. Bu olay üzerine hem İngiltere'nin hem de Rusya'nın baskısı altında kalan Osmanlı Devleti Rusya'nın da ulti-matom vermesiyle birlikte bu beylerin tekrar görevlerine getirilmeleri için görüşmelere başladı. Bu görüşmelerden bir sonuç alınamaması üzerine Osmanlı Devleti Rusya'nın isteğini kabul etmek zorunda kaldı ve Eflak-Boğdan beylerini tekrar görevlerine getirdi (Armaoğlu, 2003: 91).

Eflak ve Boğdan beylerinin görevlerine geri getirilmelerini sağlayarak isteklerine kavuşmuş olan Rusya, bununla yetinmedi. Osmanlı Devleti'nin hazırlıksız durumundan ve Avrupa'nın içinde bulunduğu siyasi ortamdan yararlanarak 1806 senesi Ekim ayında savaş ilanına bile gerek duymadan ordusu ile birlikte Dinyester Nehri'ni geçti (Danişmend, 1972: 84). Osmanlı topraklarına giren Rusya, Eflak-Boğdan'ı işgal etti. Osmanlı Devleti kendisine yeni bir savaş başlatan Rusya'nın bu saldırısı karşısında hemen savaş ilan etmedi. İngiltere'nin Rusya'yı desteklemesi ve İstanbul üzerine yaptığı baskı Osmanlı Devleti'ni daha da sıkıntılı duruma düşürdü. Osmanlı Devleti bu sıkıntılı durumdan kurtulmak için Napolyon'un yardımını almak ve antlaşma yapmak için Fransa ile görüşmelere başladı (Uçarol, 1995: 98).

Eflak ve Boğdan'ın tamamını işgal eden Rusya çıkarlarını koruma amacındaydı. Bu işgali Osmanlı Devleti'nin tutumu karşısında kendisine garanti sağlamak için yaptığını belirtiyordu. Rusya bununla da kalmayarak Eflak ve Boğdan'ı resmen ilhak edecek kadar ileriye gitti. Bu olaylar karşısında Fransız elçisi Sebastiyani, Fransa ile bir ittifak kurulması konusunda Osmanlı devlet adamlarını teşvik etti. Bu nedenle Paris elçisi Vahid Efendi bir ittifak yapılması için görevlendirildi. Ancak istenildiği gibi bir ittifak sağlanamadı. En sonunda dokuzu açık ve üçü gizli toplamda on iki maddelik bir savunma ve saldırı işbirliği antlaşması imzalandı (Karasu, 2002: 742).

Osmanlı Devleti ve Rusya arasında bir anlaşma yapılmasına aracı olacağı sözünü veren Napolyon, bu yönde çalışmalarını sürdürerek iki tarafı da idare etti. Önce bir mütareke ve daha sonra bir anlaşma yapılması isteğini iki tarafa da belirtti. Mütareke isteğini kabul eden Rusya savaşı kesti. Barış antlaşması gerçekleştirilemediğinden Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgali sürüp gitti. Napolyon'un Moskova seferi nedeniyle Rusya 1812 senesinde Osmanlı Devleti

ile Bükreş Antlaşması'nı imzalayarak Eflak ve Boğdan'ın işgalini sona erdirdi (Karal, 2007: 100).

2.1.1. 1812 Bükreş Antlaşması

Osmanlı Devleti Rusya tarafından tehlikeye maruz kalırken bir taraftan da Fransa ve Rusya arasında Tilsit'de görüşmeler yapılmaktaydı. Yapılan bu görüşmelerde iki devlet, Osmanlı Devleti aleyhinde de birtakım kararlar aldı (Armaoğlu, 2003: 95). Fransa ve Rusya'nın yapmış olduğu bu ittifak Osmanlı Devleti'ni İngiltere'ye daha çok yakınlaştırdı ve İngiltere ile Kale-i Sultaniye Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile İngiltere, barış zamanında Boğazların bütün savaş gemilerine kapalı olduğu ilkesini kabul etti. Bu prensip Rus savaş gemilerinin Boğazlardan geçişlerini engelleme amacına dayanmaktaydı (Tukin, 1999: 155).

1806 senesinde Rusya ve Osmanlı Devleti arasında başlayan savaşta en azından Rusların Tuna boyuna inmeleri durdurulmak istenmişti. Ancak bu savaşta da Osmanlı Devleti yenilgiye uğratıldı. Bu sıralarda Rusya ve Fransa'nın da aralarının açılması sebebiyle bir Fransız-Rus çatışmasına kesin gözüyle bakıldığından ve aynı zamanda İngiltere'nin de Rusya ile antlaşması üzerine, Rusya ve Osmanlı Devleti barış için görüşmelere başladı. Bu aşamada İstanbul'daki İngiliz elçisinin rolü çok büyük oldu ve Rusya ile Osmanlı Devleti arasında ilişkiler yeniden kuruldu (Kurat, 1990: 50).

Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki savaşın bitmesini ve bir barış yapılmasını istemeyen Napolyon, Rusya'ya karşı sefer yapmaya karar verdi. Napolyon, bu süreç içerisinde Osmanlı Devleti'ne yakınlaşmaya çalıştı (Üçok, 1975: 61). Ancak Osmanlı Devleti'nin kendisinden yararlanmak isteyen, daha önce verdiği sözleri yerine getirmeyen ve Rusya ile yapılacak barış görüşmelerini durdurmaya çalışan Napolyon'a artık güveni kalmamıştı. Savaşın devam etmesini isteyen ve Rusya'yı iki cepheli savaşa sokmak amacıyla olan Napolyon'a rağmen Osmanlı Devleti, barış görüşmelerine devam etti. Rusya ise ortaya çıkan Fransız tehlikesinden ve gücünü batıda toplamak istemesinden dolayı Osmanlı cephesindeki bu savaşa bir an önce son vermek istiyordu. Yapılan girişimler sonucunda iki devlet arasında Bükreş Antlaşması imzalanarak 1806 senesinden beri devam eden savaş sona erdi (Uçarol, 1995: 104).

Bükreş'te imzalanan barış antlaşması on altı maddeden oluşmaktaydı. Bu antlaşma ile birlikte Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki sınır Prut Nehri olarak kabul edildi. Osmanlı Devleti Besarabya'yı Rusya'ya verdi. Bunun karşılığında ise Rusya Eflak ve Boğdan'dan çekildi. Bu iki toprak konusunda daha önce Osmanlı Devleti ve Rusya arasında yapılmış olan anlaşmalar yürürlükte kaldı (Kurat, 1990: 51). Rusya ile savaşı sona erdiren Osmanlı Devleti böylelikle Rusya'nın Napolyon'a karşı daha rahat bir mücadele yapmasını sağladı. Napolyon barışa bu yüzden karşı çıkmıştı. Osmanlı Devleti, hem Rusya ile savaşa devam edecek durumda olmaması hem de Napolyon'un Tilsit ihanetini ve Rusya ile barış görüşmeleri sırasında Osmanlı Devleti'ne karşı takındığı tavrını unutmadığından dolayı barış şartlarını kabul etti (Armaoğlu, 2003: 96).

Bükreş Antlaşması hem yapılışı bakımından hem de Rusya ile Osmanlı Devleti ilişkilerinin geleceği bakımından önemli bir antlaşmaydı. Osmanlı Devleti'nin az bir toprak kaybıyla kurtulduğu bu antlaşma sonrasında iki tarafında antlaşma şartlarını farklı yorumlamalarından doğan anlaşmazlıklara son vermek amacıyla 1816 ve 1821 yıllarında görüşmeler yapıldı. İki tarafta kendi görüşlerinden bir türlü vazgeçemediği için herhangi bir sonuç elde edilemedi. Bu durum hem Rusya hem Osmanlı Devleti için aralarındaki ilişkilerin daha da gergin devam etmesine neden oldu. Ruslar müzakere yoluyla Osmanlı Devleti'ne kabul ettiremedikleri isteklerini daha sonra savaş tehdidi ile 1826 senesinde Akkerman Antlaşması ile elde etmeyi başardı (İsmail, 1982: 119).

2.1.2. Yunan İsyanı Sırasında Rusların Eflak-Boğdan'daki İhtirasları

Eflak ve Boğdan'a Rusların ikinci kez saldırısı XIX yüzyılda Yunan İsyanı sırasında gerçekleşti. Bu isyan hareketi Rus Çarı'nın yaveri olan Aleksandr İpsilanti tarafından ilk olarak Boğdan'ın başkenti Yaş'ta daha sonrada Mora'da başladı. Bu sırada Tudor Vlademirescu ise Eflak'ta bir ayaklanma başlattı. Vlademirescu Osmanlı askerlerine karşı koyarak bazı küçük başarılar elde etti (Karasu, 2002: 743).

İpsilanti önderliğinde ve Filiki Eterya Cemiyeti'nin planladığı bu isyan girişimini Ruslar destekliyorlardı. İsyanı başarıya ulaştırmanın yollarını arayan Filiki Eterya'nın üyeleri, Eflak ve Boğdan voyvodalarını kendi taraflarına çekmek için uğraştılar. Voyvodaların bu isteği kabul etmemesi üzerine başarı

gösteremediler. Ancak İpsilanti'nin davetini kabul eden Boğdan voyvodası Mihail Sturdza, cemiyete üye olarak halkı ayaklandırma çalışmalarına başladı. Filiki Eterya'ya üye olmak istemeyen Eflak voyvodası Sucu Aleko ise kısa zaman sonra bilinmeyen nedenden dolayı öldü. Osmanlı Devleti bu sırada Eflak ve Boğdan bölgesindeki isyanlara önlem almak için Rumlara karşı Rum Patriğine bir aforozname yazdırıp dağıttı. Bunun üzerine Rumlar sadakatten ayrılmayacaklarına taahhüt verdiler (Toprak, 2015: 2846-2847). Ancak bütün bu gelişmelere rağmen İpsilanti 1821 senesinde Prut Nehri'ni geçerek Boğdan'a girdi. Rusya ile sınır olması ve Rusya'nın yardım edeceğini düşünmesinden dolayı isyanı burada başlatan İpsilanti, Yaş'ta bir bildiri yayınlayıp halkı isyana çağırdı. Ortodoksların ve Slavların koruyucusu sıfatıyla olayları gizleyen ve teşvik eden Rusya'nın, İpsilanti'nin halkı ayaklandırmak için Eflak ve Boğdan dışında başka yerlere de gönderdiği ilannameyi dağıtmaya yardım ettiği de ortaya çıktı (Armaoğlu, 2003: 169).

Aleksandr İpsilanti, Boğdan halkını ayaklandırmaya çalışırken aynı zamanda Çar'ın onayı ile hareket ettiği düşüncesini yaymaya çalıştı. İpsilanti'nin harekete geçtiği sırada Avrupalı büyük devletler 1821 senesinde ihtilal hareketlerinin bastırılması konusunu konuşmak için Laibach Konferansı'nda bir araya geldi (Jelavich, 2015: 236). Bu konferans sırasında Rus Çarı'nın, Aleksandr İpsilanti'yi cesur çocuk diye nitelendirmesi ve bu teşebbüsüne sevinmesi Avusturya Başbakanı Metternich tarafından tepkiyle karşılanmasına neden oldu. Metternich onu bu tür ayaklanmalara destek olmaması konusunda uyararak bu konferansın ihtilalci hareketleri önlemek amacıyla toplandığını hatırlattı. Bunun üzerine Rusya İpsilanti'ye mektup yazarak isyanını desteklemediğini bildirdi. İstanbul'daki elçisi aracılığıyla da Osmanlı Devleti'ne ayaklanmayı bastırmak için yardım teklifinde bulunacağını belirtmesi orada bulunan herkesi şaşırttı (Armaoğlu, 2003: 170).

Rusya'nın Eflak ve Boğdan olayları sırasında Osmanlı lehine olan tutumu Mora'da isyanın yayılmasıyla birlikte olumsuz yönde bir hâl aldı. Rusya bu isyanı desteklemediğini belirtmiş olsa da Osmanlı Devleti Rum isyanının arkasında Rusya'nın olduğunu düşünmekteydi. Böyle düşünmesinin nedeni de Rusya'nın isyan sırasında, halka cephane ve silah yardımında bulunduğu konusunda

bilgilerin gelmesiydi. Rum korsanlarının Akdeniz’de Rus bandırasıyla dolaşıyor olması bu düşüncesini haklı çıkardı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti gemilerin kontrol edilmesi konusunda önlemler aldı. Rus elçisi bundan rahatsız olduğunu belirterek önlemlerin kaldırılmasını istedi. Aynı zamanda Rum Patriği ve bazı din adamlarını da cezalandırılmalarının onaylamadığını belirten Rus elçisi, Ortodoks halkın hamisi olarak tahrip olan kiliselerin yeniden yapılmasına izin verilmesini, isyana karışmamış Rumların güvenliğinin sağlanmasını da istedi. Elçi, Eflak ve Boğdan’daki durumun düzeltilmesini isteyen raporunun cevabını almadan İstanbul’u terk etti. Bu olaylar üzerine Osmanlı Devleti bir beyanname ile Rum isyanının sorumlusu olarak Rusya’yı gördüğünü bildirdi. Diplomatik ilişkilerin iki devlet arasında kesilmesiyle gerginlik arttı. Rusya İngiltere’den çekindiği için Osmanlı Devleti’ne savaş açmaya cesaret edemedi (Bayrak, 1999: 72-73).

Osmanlı Devleti bu isyanların sonucunda Eflak ve Boğdan voyvodalarını Fenerli Rum beylerinden tayin etme yöntemini bırakarak eskiden olduğu gibi yerli prenslerden seçmeye başladı. Gregor Ghika’yı Eflak’ta, Ioan Sturza’yı Boğdan’da voyvodalık görevine getirdi (Karasu, 2002: 443). Bu sırada Rus tahtına geçmiş olan Rus Çar’ı I. Nikola imzalanan Bükreş Antlaşması’nın şartlarına uyulmadığını belirterek yeni bir antlaşma konusunda Osmanlı Devleti’ne isteğini bildirdi (Shaw ve Shaw, 2006: 58). Rusya ile yeni bir sorun daha yaşamak istemeyen ve içinde bulunduğu şartlar nedeniyle Rusya’nın isteklerini yerine getirmeye mecbur kalan Osmanlı Devleti, 1826 senesinde Akkerman Antlaşması’nı imzaladı. Ancak Rusya Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmış olması, yeni kurulmuş olan ordunun henüz oluşum aşamasında olması ve aynı zamanda Navarin’de Osmanlı donanmasının yakılması gibi sebeplerden cesaret alarak savaş niyetlerini belli etmeye başladı (Aslantaş, 2013: 153).

2.1.3. 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı ve Edirne Antlaşması’nda Eflak-Boğdan

Osmanlı-Rus savaşı, Mora ayaklanması sonrasında gelişen olaylar ile yakından ilgiliydi. 1804 Sırp İsyanı’nın çıkardığı sorunlar henüz çözülmemişken Yunan İsyanı bir anda ortaya çıktı. Ancak Osmanlı Devleti, İbrahim Paşa kumandasındaki Mısır kuvvetlerinin yardımı sayesinde bu isyanı bastırdı. Böylece Rumların bağımsızlık girişimleri engellendi. Bu sırada diğer devletlerin karışması

ile durum değişti ve Yunan İsyanı devletlerarası sorun haline geldi (Turan, 1951: 111).

Rusya bu olaylardan sonra Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumdan faydalanmak istedi. Hem Osmanlı Devleti'ni hem de Eflak-Boğdan'ı kendisine bağlamanın sırasının geldiğini düşünerek savaş hazırlıklarına başladı. Çar I. Nikola savaşı kısa zamanda bitireceğini ve İstanbul'u ele geçireceğini düşünüyordu. Çar'ın böyle düşünmesinin sebebi ise Osmanlı Devleti'nin elinde donanmasının ve kara ordusunun olmamasından dolayıydı. Rus ordusu Tuna'yı geçerek Varna ve Şumnu kaleleri üzerine yürüdü. Şumnu dayanmasına rağmen Varna Ruslar tarafından alındı. Osmanlı Devleti Şumnu'da Rusları birkaç defa zor durumda bıraktı. Rusya'nın Kulevci yanında zafer kazanması üzerine savaşın gidişatı bir anda değişti. Bunun üzerine Ruslar Balkanlar'ı aşarak Edirne üzerine yürüdü ve Edirne'yi işgal etti. Osmanlı Devleti aleyhine doğru dönen bu savaşta Ruslar İstanbul'a hücum etmeyi düşündüler. İstanbul ile Boğazlar Rus tehdidine maruz kaldı (Kurat, 1987: 325).

Osmanlı-Rus savaşı Rus ordusunun kesin zafer kazanmasıyla sona erdi. Bu savaşın sonuna kadar Prenslikleri, Doğu Bulgaristan'ı ve neredeyse İstanbul'a kadar Doğu Rumeli'yi işgal etmiş olan Rusya, İbrail, Edirne, Varna, Silistre ve bazı küçük kaleleri eline geçirdi. Kafkasya'da ise Rusya, Ahalcık ile Kars sancaklarını işgal etti ve Karadeniz sahilinde Anapa ile Poti limanlarını da aldı (Bitis, 2002: 717).

Savaş sonrasında yapılan girişimler sonucunda Rusya ile Osmanlı Devleti arasında 14 Eylül 1829 tarihinde Edirne Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma, on altı maddelik asıl metin ve ona ekli bir sözleşme ve bir senetten oluşmaktaydı. Antlaşmaya göre Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki sınır eskiden olduğu gibi Prut Nehri olarak kalacaktı. Eflak ve Boğdan serbest bir idareye kavuşturulurken onların refah seviyelerinin yükseltilmesi konusunda Rusya kefil kılındı. Edirne Antlaşması'nın beşinci maddesi ile antlaşmaya bağlı Eflak ve Boğdan hakkındaki senet bu iki toprak ile ilgili şartları içermektedir. Eflak ve Boğdan voyvodaları yerli boyarlar tarafından seçilecek ve görevleri ömür boyu sürecekti. Ancak voyvodalar istifa edebilecekleri gibi suçları görüldüğünde Osmanlı Devleti tarafından görevden alınabileceklerdi. Tuna'nın sol sahiline yakın olan adalarda

Müslümanların oturdukları yerler Eflak ve Boğdan'a ait olacaktı (Turan, 1994: 443).

Eflak ve Boğdan ile ilgili senette, voyvodaların işlerini yürütmek konusunda serbest hareket edebileceği, Müslümanlar sahip oldukları mülkleri on sekiz ay gibi bir süre zarfında yerli ahaliye satacağı vardı. Ayrıca bura yöneticileri, Tuna boyunda ve Prensliklerin diğer yerlerinde gerek duyarlarsa istedikleri gibi karantinalar ve karakollar yapabilecekleri, ürünlerini kendi memleketlerinden alacakları pasaport ile Osmanlı memleketi de dahil olmak üzere serbest bir şekilde satabileceği ve Osmanlı Devleti'ne ödedikleri vergiden de muaf tutulacağı gibi hükümlerde yer aldı (Akmaz, 2000: 105).

Antlaşma ile birlikte Eflak ve Boğdan hukuken Osmanlı hâkimiyeti altında olmakla birlikte gerçekte Rus nüfuzu altına geçmiş denilebilirdi. Savaş tazminatı ödeninceye kadar bu memleketler ile Silistre'yi Rusya rehin alacaktı. Ayrıca Eflak ve Boğdan'a tam özerklik verilmiş oluyordu. Rusya'nın izni olmadan Osmanlı Devleti'nin voyvoda seçimine müdahale edemeyecek olması, Eflak ve Boğdan ile ilgili bütün işlerde artık Rusya'ya danışılacağını göstermekteydi. Ruslar bu anlaşma yapılırken Eflak ve Boğdan memleketleri sanki Osmanlı hâkimiyetinde değil de ondan ayrı birer devletmiş gibi davrandı ve Tuna'nın sol tarafındaki kaleleri Osmanlı Devleti'ne vererek, Yerköy ile İbrail kalelerini Osmanlı Devleti'nden aldı. Edirne Antlaşması ile Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı hâkimiyet alanı dışına kaymaları ileride onların Osmanlı Devleti'nden tamamen ayrılmasına neden olacaktı (Turan, 1951: 146).

2.1.4. 1829 Edirne Antlaşması Sonrası Eflak-Boğdan'ın Durumu

Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti çok yüksek bir savaş tazminatı ödemeye mahkum edildi. Rus birlikleri bu tazminat ödenene kadar Eflak ve Boğdan topraklarında kalacaklardı. Rusya 1834 senesine kadar bölgeyi terk etmedi. Bu dönem boyunca Prenslikler Rus yönetimi altında kaldı. Bu işgal Eflak ve Boğdan için bir dönüm noktası oldu. Rus Çar'ı Nikola modernleşme taraftarı olduğu için bunu Eflak ve Boğdan'da da gerçekleştirmek istedi. Bunun için General Kont P. Kiselev'i görevlendirdi. Kiselev, görevine savaşın yıkıntılarını düzeltmek ve ortaya çıkan kolera salgınıyla savaşmakla başladı. Prensliklerin sosyal, idari ve politik yaşamlarını düzene koyan Kiselev, Eflak ve Boğdan'da bir

divan toplayarak Organik Yönetmelikler olarak bilinen idari düzenlemeleri oluşturdu (Castellan, 1993: 293).

Organik Yönetmeliklere göre her eyalet yüz elli kişiden oluşan bir meclis tarafından ve ömür boyu görevde kalmak üzere büyük boyarlar arasından seçilecek prens tarafından yönetilecekti. Yasama görevi, Eflak'ta kırk iki Boğdan'da ise otuz beş üyeden oluşan boyar meclisleri tarafından yerine getirilecek ve bu meclisler yasaları çıkarabilecek ancak prensin buna karşı çıkma hakkı olacaktı. Prens bu meclisi Rusya ve Osmanlı Devleti'nin onayı ile yalnızca tatil edebilecekti. Meclisi kaldırma yetkisi bulunmamaktaydı. Temel değişimlere yol açan bu yasalar ile boyarlar toprağın sahibi olarak kabul edilmiş olmaktadır. Eflak ve Boğdan Prenslüklerinin birleşmesine doğru atılmış önemli bir adım olarak görülen bu yasaları Osmanlı Devleti 1834 yılında imzalanan Petersburg Antlaşması ile kabul etti. Bunun üzerine Eflak'ta Aleksandr Ghika Boğdan'da ise Mihai Sturdza göreve başladı. Böylelikle Rus ordusu da Eflak ve Boğdan'dan çekildi (Jelavich, 2015: 293).

Eflak ve Boğdan için önemli bir yer tutan bu yönetmelikler memleketlerinin yazılı ilk anayasası sayılabilecek nitelikteydi ve milli karakterli bir idare kurmayı öngörüyordu. Osmanlı Devleti ve Rusya her ne kadar bu anayasanın tam olarak uygulanmasına imkân tanımadılarsa da bu belge iki memlekette milliyet ve birlik fikirleri için bir aşama oluşturdu. Bununla birlikte Rusya, Eflak ve Boğdan üzerinde oluşturduğu himayesini koruduğu gibi Osmanlı Devleti'nin bu yerlerdeki işlerine müdahale etmek için kendisine daha geniş imkânlar elde etmiş oluyordu. Rusya bulduğu her fırsatta bunu değerlendirmek için uğraştı (Kara, 2011: 46).

Rusya tarafından gelen tehlikeden Edirne Antlaşması'nın getirdiği ağır şartlara rağmen kurtulan Osmanlı Devleti yaşanan bu olayların ardından Mehmet Ali Paşa'nın isyanı ile Rusya'ya yakınlaştı. Rusya ile 1833 senesinde Hünkâr İskelesi Antlaşması imzalandı. İki devlet arasında karşılıklı yardıma dayanan ve bir ittifak niteliğinde olan bu antlaşmanın gizli maddesiyle bir savaş hâlinde Osmanlı Devleti, Rusya'nın haricinde yabancı devletlere Çanakkale Boğazı'nın kapanmasını kabul etti (Tukin, 1999: 229). Böylece Rusya Osmanlı Devleti'ni himayesi altına almış olmaktadır. Osmanlı Devleti açısından tehlike oluşturan bu himaye ile Rusya'nın Osmanlı Devleti'ni ilhakı için yalnızca küçük bir adımı

kalmıştı. Ancak İngiltere, Rusya'nın bu amacını gerçekleşmesine engel oldu ve İngiltere'nin teşviki ile harekete geçen devletler 1841 senesinde imzalanan Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki hâkimiyetini önlediler (Kurat, 1987: 326).

Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Osmanlı Devleti'nin hükümrancılık hakları daraltılmıştı. Osmanlı Devleti antlaşmayı imzalamakla birlikte bütün devletlere karşı süresi belli olmayan bir taahhüt altına girdi. Bu devletlerde birbirlerine karşı antlaşmayı bozacak bir harekette bulunurlarsa diğer devletler bundan teker teker sorumlu olacaktı. Antlaşma savaş gemilerinin boğazlara girmesinin yasak olduğunu bildiriyorsa da kapalılık kuralının, aksi istikametlerde gelip giden harp gemilerini de kapsadığına dair yeteri kadar açıklık getirmiyordu. Aynı zamanda bu antlaşma Rusya'nın Osmanlı Devleti ve Boğazlar üzerindeki 1833 Hünkâr İskelesi Antlaşması ile sağladığı özel durumu sona erdiriyordu. Bu yüzden Rusya'nın çıkarlarına uygun değildi. Rusya, bu olaylar ile birlikte diplomatik yenilgi almasına rağmen Osmanlı Devleti üzerindeki düşüncelerinden vazgeçmedi (Tukin, 1999: 281).

2.2. Eflak ve Boğdan'da Milliyetçilik Fikrinin Gelişmesi

1789 Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu milliyetçilik fikri XIX. yüzyılda da eğilimini sürdürerek etki alanını genişletmeye devam etti. Milliyetçilik fikri Avrupa'nın siyasi haritasını sürekli değiştirdiği gibi Balkanlar'ı da etkileyerek buradaki azınlıkların bağımsızlıklarını kazanmalarını sağlayacak bir süreci başlattı. Bu süreç içerisinde milliyetçilik fikrinin kazandığı başarılar, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki hâkimiyetini zorlamaya başlayarak devletin siyasi, coğrafi ve kültürel parçalanmasını beraberinde getirdi. Bu parçalanmada Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu şartlar ve birçok nedenin yanında, Avrupa devletlerinin kendi çıkarlarını korumak için uyguladığı politikalarda etkiliydi. Bütün bunlar Balkanlar'daki çözülmenin temelini oluşturdu (Şenel, 2006: 389).

Balkan ulusları içerisinde Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu milliyetçilik fikrinin etkileri Eflak ve Boğdan topraklarında da kendini göstermeye başladı. Eflak ve Boğdan'da milliyetçilik fikri Yunanistan'da olduğu gibi kısa sürede ve halkçı bir hareket olarak gelişmedi. Bunun aksine ilk olarak kültür ve eğitim alanında başladı. Bu etki daha sonra diğer ülkelerden çeşitli yollarla gelen etkiler

ile gelişerek devam etti. Katolik kilisesine bağlı olarak Uniate Kilisesi'nin kurulmasından sonra bu kilise Fener Patrikhanesinin temsil ettiği Ortodoksluktan ayrılmış ve Roma'nın temsil ettiği Katolik kilisesine bağlanmıştı. Bu sebepten dolayı buraya Transilvanya'dan öğrenciler gönderilmeye başlandı. Buraya gelen öğrenciler batı medeniyeti ile temasa geldikleri gibi aynı zamanda Eflak ve Boğdan'ın tarihleri ile ilgili birtakım bilgileri öğrendi. Öğrenilmeye değer bir geçmişe sahip olduklarını anlamışlardı. Öğrendikleri bu bilgiler onları tarihlerini araştırma konusunda isteklendirdi. Öğrenciler ülkelerine döndüklerinde Transilvanya okulunu kurarak tarihleri hakkında araştırmalar yaptılar. Daçya'nın geçmişinde yaşananları, Romenlerin İtalya ile olan din münasebetlerini incelemeye ve okutmaya başladılar. Bu hareket XVIII. yüzyılın sonunda çok iyi ediplerin yetişmesine sebep oldu (Karat, 2011: 47).

Transilvanya'daki bu hareket Romenlerin kendilerini edebi ve kültürel olarak ifade etmelerini sağladı. Bütün bu gelişmelerle birlikte Transilvanya'da S. Micu, P. Major ve G. Şincai gibi kişilerin yayınladıkları eserler ve kurdukları edebi okul, Romenlerin kendi milli ve toplumsal isteklerini geliştirmeleri için bir temel oluşturdu. Transilvanya hareketi sonuçlarını Eflak'ta verdi ve bu Prenslük Osmanlı Devleti ile antlaşmalarında oluşturmuş olduğu uygun koşullar sayesinde bir etnik milliyet duygusu geliştirme imkânına sahip oldu (Karpas, 2012: 81). Aynı zamanda 1816 senesinde Transilvanyalı bir profesör olan Georg Lazar'ın Bükreş'e gelerek boyarların isteği ile bir mühendis okulu kurmasıyla birlikte matematik ve geometrinin yanında felsefe, tarih ve siyasi bilgiler dersleri de verildi. Yaş'ta ise profesör Asachia Romen dilinde ders veren bir okul kurdu ve bu okulların başka yerlerde de kurulmaya başlaması ile birlikte diğer dillerin yanında milli dil ve edebiyatının da değeri artmaya başladı. Yapılan bu kültür ve eğitim çalışmalarının sonucunda Eflak ve Boğdan'ın büyük şehirlerinde gazeteler ve dergiler de yayınlanmaya başladı (Karat, 2011: 47). Böylece 1829 yılında Rusların denetimi altındaki ilk gazeteye, 1837 yılında Bükreş'in ilk günlük gazetesi olan La Romania da eklendi (Castellan, 1993: 295).

Romence basının oluşmasıyla birlikte Eflak ve Boğdan'da bağımsızlık fikri yeniden kendini gösterdi. Romen gazetelerinin ilk kurucuları olan Ion Heliade Radules ve Gheorghe Asachi Romen basını olmadan ulusal canlanmanın hiçbir

anlam ifade etmeyeceği düşüncesindeydiler. Eflak ve Boğdan'da çalışmalarını sürdüren aydınlar bağımsızlık yolunda her şeyden önce toplumların aydınlatılması ve bilinçlendirilmesi aynı zamanda milli duyguların uyandırılması gerektiğini bu yüzden gazetelerin bu yolda en önemli araç olduğunu vurguladılar. Aynı zamanda Romenlere milli tarihlerini coşku ile okumalarını tavsiye eden bu aydınlar bütün bunları Romenleri özgürlük yoluna doğru götürecek siyasi ve sosyal haklar elde etme konusunda istek uyandırmak amacıyla yaptılar (Untila, 2013: 107).

Eflak ve Boğdan'da milliyetçilik fikirlerini yayılmasına neden olan bir gelişme ise Fransa'ya okumak amacıyla gönderilen kişilerin yaptığı çalışmalardı. Bu kişiler aralarında Devrimci Romen Derneği adı ile bir dernek kurarak birçok kişinin de onlara katılmasıyla çalışmalarına başladı. Fransız Koleji Derneği adıyla da bilinen bu grup Eflak ve Boğdan'ın birleştiği, Osmanlı Devleti'nden olduğu gibi Rusya'dan da bağımsız anayasal yönetime sahip olan bir devlet olmanın hayalini kurdu. Bu derneğin fikirleri kentsel bölgelerde etkilerini göstermeye başladı. Eflak ve Boğdan'da 1838 senesinden itibaren gizli topluluklar kuruldu ve bu topluluklardan biri olan Bükreş'teki Fratia (kardeşlik) topluluğu 1848 devrim düşüncesinin ilk temellerini ortaya çıkardı (Castellan, 1993: 295).

Milliyetçilik ve birlik fikirlerinin gelişmesine birçok etkinin yanında Edirne Antlaşması ve özellikle 1831-1832 anayasal düzenlemelerinin de önemli bir yeri vardır. Bu anayasal düzenlemeler, Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı Devleti ile ilişkilerini ve aynı zamanda bu iki toprağın toplumsal ve ekonomik kalkınmasını büyük ölçüde değiştirdi. Rusya, Prenslikleri modernleştirmek için çabalar harcadı. Yasaların hazırlanmasında Rusya'nın büyük etkisi bulunduğu için bu topraklarda ulusal bilincin gelişmesine hız verilmesinde Rusya'nın rolü de büyüktü. Bu nizamnameler ile Eflak ve Boğdan'da kendisine güçlü bir yer edinmeyi başarmış olan Rusya, yerel tarım ürünlerinin satın alınmasında sahip olunan öncelik de dahil olmak üzere Osmanlı Devleti'nin bu topraklarda etkisini azaltmayı başardı. Bunun sonucunda anayasal düzenlemelerin kabul edilmesinin ardından gelen ticaret özgürlüğü Romenlerin tarım ürünleri ihracatını da arttırdı. Bütün bu siyasi ve toplumsal gelişmelerin tümü Eflak ve Boğdan'ın nihai birleşmesine yol açacak şekilde uluslararası alanda tanınmaya başlamasında önemli bir adımı oluşturarak milli birlik fikirlerinin ilerlemesine katkı sağladı (Karpas, 2012: 84).

Eflak ve Boğdan'da yaşanan bütün bu gelişmeler milli bilincin uyanmasına ve bağımsızlık fikirlerinin bu topraklarda yerleşmesine hizmet ederek birleşik, ulusal bir Romanya devleti oluşturma sürecinin hızlandırılmasına neden oldu. Bundan sonra Eflak ve Boğdan'da, Avrupa'nın birçok devletlerinde eski rejimlerin sarsılmasına yol açan 1848 senesinde meydana gelen ihtilal hareketlerinin etkisi duyulmaya başlandı (Kartal, 2011: 47).

2.2.1. Macar Milliyetçi Hareketinin Gelişmesi ve Eflak-Boğdan'a Etkisi

1848 yıllarında başlayan ihtilal hareketleri siyasi olduğu kadar toplumsal bir niteliğe de sahipti ve Avrupa'nın birçok devletini etkisi altına aldı. Bu ihtilallerden en çok etkilenenlerden biriside Avusturya-Macaristan İmparatorluğu oldu. Bu İmparatorlukta ayaklanmalar Viyana'da başladı ve hızla Macaristan'a yayıldı. Avusturya İmparatoru'nun aynı zamanda Macaristan Kralı olması dolayısıyla Macar anayasasının hükümlerine uyma zorunluluğuna sahipti. Macarlar 1848 senesinde Avusturya İmparatoru'ndan yalnız Macarlardan oluşan bir kabine kurulması isteğinde bulundu (Armaoğlu, 2003: 151). İmparator Ferdinand bu isteklerini ilk başta kabul etti. Ancak bundan pişmanlık duyarak bu kararı etkisiz kılmak istedi ve bir Hırvat'ı Macaristan'a başkomutan olarak gönderdi. Macarlar bunu kendilerine hakaret olarak gördüler. Louis Kossuth liderliğinde toplanarak isyan ettiler. Ferdinand'ın yerine geçen Fransuva Jozef'i Macarlar tanımadı. Bunun üzerine yeni İmparator Macaristan'ı Avusturya'ya ilhak ettiğini bildirdi. Bu ilhakı tanımayan Macarlar, Macaristan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan ederek Louis Kossuth'u Cumhurbaşkanı seçti (Kartal, 2007: 213).

Avusturya İmparatoru bu durumdan rahatsızlık duyarak Rus Çar'ı I. Nikola'dan yardım istedi. Bunun üzerine aralarında bir anlaşma yapıldı. Büyük bir Rus ordusu Macaristan'a gönderilerek Macar bağımsızlık hareketi bastırıldı. Sınırlarında meydana gelen bu olayları yakından takip eden Osmanlı Devleti, Viyana Büyükelçisi Kostaki Musurus Bey'den gelen yazı ile ihtilal hareketinin Macarların yenilgisi ile sonuçlandığını öğrendi. Büyükelçi, aynı zamanda Temeşvar'da yenilenlerin Osmanlı Devleti'ne sığınmak üzere Orşova'ya doğru yürüdükleri haberini vererek Osmanlı Devleti'ni ortaya çıkacak gelişmelere karşı uyardı (Saydam, 1997: 341-342).

Macaristan'daki bu çarpışmalar Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan'daki durumunun sarsıldığını ortaya koydu. Bunun nedeni ise Eflak ve Boğdan'ın 1848 Temmuz'undan beri Osmanlı-Rus garnizonlarının ortak kontrolünde olması ve 1848 yıllarında Eflak ve Boğdan'da çıkan kargaşalıklardı. Rusya'nın Eflak ve Boğdan'dan Macaristan'a asker sevk etmeye başlaması ve Eflak ve Boğdan'daki Rus askerlerinin sayısını arttırması karşısında Osmanlı Devleti Rusya'nın bu olayları fırsat bilerek Eflak ve Boğdan'ı aniden ele geçireceğini düşünüyordu. Bu yüzden buralardaki kuvvetlerini arttırdı. Resmen olmasa bile Macar ihtilal hareketlerinin zafere ulaşmasını istemiş olan Osmanlı Devleti, bu yüzden Tuna Nehri yoluyla ihtilalcilere silah satan tacirlere asla müdahale etmedi. Bu tutumunda bir neticesi olarak ihtilalciler Ağustos 1849'dan itibaren büyük kitleler halinde Osmanlı Devleti'ne sığındılar. Rusya'nın sığınanları geri istemesi üzerine Osmanlı Devleti bunu kabul etmeyince Macar Mültecileri Sorunu ortaya çıktı (Kurat, 1967: 453-454).

2.2.2. 1848 İhtilallerinin Eflak ve Boğdan'da Yansımaları

Avrupa'da 1815 ve 1830 yılları arasında siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanda meydana gelen gelişmeler 1830 ihtilalleri ile birlikte daha da güç kazandı. Bu gelişmeler 1848 senesine gelindiğinde kıtada yeni ve farklı bir ortamın oluşmasını sağladı. 1815 Viyana Kongresi ile kurulmuş eski düzen ile ters düşecek olan bu ortam, bütün Avrupa'yı etkisi altına alacak olan 1848 ihtilallerini ortaya çıkardı. 1848 ihtilallerinde liberalizmin yanı sıra nasyonalizm ve sosyalizm de yerini aldı. Bu akımlarında meydana getirmiş olduğu etki ile 1848 yılına doğru toplumlar arasında kaynaşmalar yaşandı. Devletlerarası ilişkilerde de birtakım değişmelerin meydana gelmesiyle birlikte 1848 İhtilali'nin ilk etkileri Fransa'da görülmeye başladı (Uçarol, 1995: 122).

1848 Fransa'da başlayan ihtilal diğer Avrupa devletlerinde de hissedildi ve kısa zaman içerisinde buralarda da ayaklanmalar meydana geldi. Avrupa'da bunlar yaşanırken 1848 İhtilali Osmanlı Devleti'ni de etkileyerek iki konuda diplomatik sıkıntı yaşamasına neden oldu. Bunlardan birisi Eflak ve Boğdan sorunu ve diğeri de Macar Mültecileri Sorunu'ydu (Karat, 2007: 214).

Eflak ve Boğdan'da milliyetçilik fikirlerinin iyice yerleşmesinin ardından 1848 yılında tüm Avrupa'yı etkisi altına alan ve birçok devletinde rejimlerini

sarsan ihtilal hareketinin etkileri Eflak ve Boğdan'da da hissedilmeye başladı. Bu durum ortaya çıkan tepkilerle birlikte önemli gelişmelerin yaşanmasına neden oldu. Bu tarihte ilk olarak Transilvanya Romenleri isyan etti. Onları Eflak ve Boğdan ayaklanmaları izledi. Ayaklanmalar ilk başlarda Osmanlı Devleti'ne karşı olmayıp Rusların müdahaleci hareketlerine ve voyvodaların yönetimine karşı oldu (Karal, 2011: 48).

Boğdan'da hareketlenmelerin başlamasıyla birlikte Yaş'ta 27 Mart'ta toplanan halk A.I. Cuza, M. Kogalniceanu ve birçok kişinin imzasını taşıyan dilekçeyi voyvoda M. Sturdza'ya verdi. Verilen bu dilekçede meclise karşı sorumlu bir hükümet, kişisel hak ve özgürlükler, askeri bir yapılanma, ulusal bir bankanın kurulması ve sansürün kaldırılması gibi istekler yer aldı. Ancak bu dilekçede ne köylülerden ne de Eflak ile birleşmekten bahsedilmemiş olması dikkat çeken bir nokta olarak görüldü. Dilekçede sadece yönetmeliklerde yer alan reformlar konusuna göndermede bulunuldu. Osmanlı Devleti ve Rusya'dan çekindikleri için onları kızdırmak istemediler. Prens Sturdza'nın bu dilekçeye tepkisi çok sert oldu. Aralarında I.A. Cuza'nın da bulunduğu birçok kişi tutuklandı. Bu karışık durumlar toplam üç gün devam etti (Castellan, 1993: 295).

Eflak'ta ortaya çıkan ihtilal hareketi Boğdan'daki hareketten daha farklı bir niteliğe sahipti. Bu ihtilal hareketi Boğdan'da çok kısa süre içerisinde bastırılmasına rağmen Eflak'ta üç aydan fazla devam etti. Sadece Romen tarihinde değil Avrupa'daki ihtilal hareketleri içerisinde önemli bir yer kazandı (Berindei, 1999: 133). İhtilal hareketinin fikir hocalığını ve siyasi liderliğini Nicolae Balcescu yaptı. Bu hareketin hedeflerinde biri Rusya'nın Eflak'ta etkisini arttırmak için yararlandığı ve artık görevini yerine getirmeyen Regulamentul Organic adıyla bilinen mevcut anayasayı kaldırıp yerine milli bir yasa kurmaktı (Karpas, 1994: 469).

Eflak yöneticileri 1848 ilkbaharında bir araya gelerek gizli bir komite oluşturdu. Osmanlı Devleti'ni bir düşman gibi görmediklerini ve aralarındaki ilişkiyi bir ittifaka dönüştürmek düşüncesinde olduklarını belirten Eflak İhtilalci Komitesi, ihtilal hareketini başlatmadan önce İstanbul'a bir temsilci göndermeyi kararlaştırarak Ion Ghika adında bir kişiyi İstanbul'a gönderdiler. Seçtikleri bu

temsilci hükümetin Babıali nezdindeki memuru olarak görevlendirildi (Berindei, 1999: 133).

İhtilalci komitesinin Ion Ghika'yı İstanbul'a göndermesinin nedeni ise ihtilalcilerin amacının Osmanlı hâkimiyetini sona erdirmek olmadığını asıl esas amacının eski hakları elde etmek olduğunu belirterek, Osmanlı Devleti'nin ihtilalcilerin niyetleri konusundaki şüphelerini ortadan kaldırmaktı. Eflak'taki bu ihtilal hareketinin başlangıcı 21 Haziran'da Islaz Bildirgesi'nin yayınlanması oldu. Yirmi bir maddeden oluşan bu belgenin amacı Organik Yasalar rejimini değiştirip Rus hâkimiyetini sona erdirmektir (Jelavich, 2015: 298). Aynı zamanda bu ihtilal bildirisiyle kanunların ve Romen halkının yönetiminin bağımsızlığı, iç sorunlar konusunda egemenlik hakkını korumayı ve Osmanlı Devleti ile ilişkileri daha da sıkı bir şekilde sürdürmeyi istedikleri belirtmişlerdi. Ioan Ghika'nın İstanbul'a iletmekle görevli olduğu mesajlar tekrarlandı. Bütün bunların sonucunda Haziran İhtilali, Bükreş'te zafere ulaştı. Bunun sonucunda Prens Gheorghe Bibescu Islaz Bildirgesi'ni onayladı. Bakanları ihtilalci yöneticilerinden atayan Prens, Rusya konsolosluğunun baskı yapması sonucunda tahttan vazgeçerek ülkeyi terk etti. Onun yerine geçici hükümet iktidarı üstlendi. Yeni Dışişleri Bakanı Joan Voinescu, aynı gün Babıali Dışişleri Bakanı'na Babıali'ye bağlılığını tekrar teyit etti. Bu olayların Osmanlı Devleti'ni de ilgilendirdiğini belirterek Eflak'taki her türlü yabancı saldırıyı önleme hakkını kullanmasını istedi. Bundan sonra ise Babıali ile görüşmenin yollarını aramaya başladı (Berindei, 1999: 134).

2.2.3. Osmanlı Devleti ve Rusya'nın Eflak'taki İhtilal Hareketine Karşı Tutumları

Eflak'ta yaşanan bu gelişmeler Osmanlı Devleti ve Rusya'yı tekrar karşı karşıya getirdi. Osmanlı Devleti artan Rus baskıları sebebiyle Prensliklere Süleyman Paşa'nın komiser olarak gönderilmesi yönünde karar aldı. Süleyman Paşa'nın Prensliklere geldiği gün Eflak boyarlarına göndermiş olduğu yazı içeriği daha önce Eflak sorunu karşısında tutumundan daha sert olduğunu gösterdi. Bu yazı içeriğinde Süleyman Paşa, iktidarı ele geçirmiş ve kendilerine geçici hükümet adını vermiş olan bu hükümetin bir an önce dağıtılmasını istedi. Bunun yanında daha sonra haklı şikayetler konusunun ele alınacağı teminatını verdi. Kendisine "bağlılık senedi" olarak imzalı bir "lütuf dilekçesi" gönderilmesini de

istedi. Süleyman Paşa'nın katibi daha sonra bir mektup ile Bükreş'e gelerek sadece boyarlarla temasta bulunmak isteyerek metropolitin huzuruna çıktı. Ancak halkın müdahalesinin oluşmasıyla bundan etkilenen katip ihtilalci rejimi kabul etti. Süleyman Paşa'nın yanına döndüğünde geçici hükümetin halktan aldığı desteği ona anlattı. Süleyman Paşa bu halk desteği üzerine orta bir yol bularak geçici hükümet yerine prens vekili yönetimini oluşturdu (Berindei, 1999: 136).

Ortaya çıkan bu durum karşısında Rusya'nın baskısı altında kalan Osmanlı Devleti bu çözümü kabul etmedi ve Süleyman Paşa'nın komiserlik yetkisi Fuad Efendi'ye devretti. Fuad Efendi, Eflak'taki ihtilal hareketlerinin bastırılması ve bozulan asayişin yeniden sağlanması için Bükreş'e gönderildi (Köprülü, 1996: 202).

Bükreş'e gönderilen Fuad Efendi bu görevinde yaklaşık iki yıl kaldı. Bükreş'te kaldığı bu süre içerisinde Eflak ve Boğdan'a dair gözlemlerini bir rapor hâline getiren Fuad Efendi bunları Babıali'ye takdim etti. Fuad Efendi, Eflak ve Boğdan'ın siyasi, sosyal, ekonomik kültürel yönlerini ortaya koyduğu bu lahiyasında, Eflak'taki ihtilalin Avrupa'da görülen ihtilalin bir yansıması olduğunu, bu harekete karşı tedbirler alınması gerektiğini, buralardaki asayiş sağlandıktan sonra halkın şikayetleri dikkate alınarak düzenlemeler yapılmasının daha uygun olacağı gibi birçok konu hakkında görüşlerini dile getirdi. Aynı zamanda Fuad Efendi, 1848 tarihli lahiyasında bölgede halkın huzurunu sağlamak suretiyle Rusya'nın saf dışı bırakılabileceği ve Osmanlı Devleti'nin otoritesi yeniden sağlayabileceğini anlattı ve önerilerde bulundu. Fuad Efendi'nin lahiyasına göre bu tedbirlerin alınması ve ıslahatların yapılması memlekette nizamın yeniden tesis edilmesi bakımından bir gereklilik olarak görüldü. Eflak'taki bu isyanın bastırılmasında Fuad Efendi'nin büyük rolü oldu (Pala, 2009: 49).

Bu sıralarda Osmanlı ordusu ve Rus ordusu işgal için hazırlıklara başladı. Osmanlı ordusu 25 Eylül'de onu takiben de Rus ordusu 27 Eylül'de bölgeye girdi. İhtilalcilerin silahlı bir ordusu olmamasından dolayı direniş gösteremedi. Bazı gönüllüler Küçük Eflak'ta toplanmış olmasına rağmen muhalefetin ağır bir yenilgiye uğradığını görünce dağıldılar. Bu olaylar ile birlikte Konstantin Cantacuzino başkanlığında yeni bir hükümet kuruldu. Bunun üzerine ihtilalci

liderler ülkeyi terk etti. Böylece Eflak ihtilali de bu olaylar ile son buldu. Rusya bu olaylardan sonra bu hükümet üzerinde kontrolü sağlamak üzere harekete geçti (Jelavich, 2015: 300).

Osmanlı Devleti bu sırada Eflak ihtilalini bastırılması için Bükreş'te bulunan Fuad Efendi'yi fevkalade murahhas büyük elçi sıfatıyla 5 Ekim 1849'da Petersburg'a gönderdi. Padişahın mektubunu götüren Fuad Efendi Rus yetkililer ve Rus Çar'ı ile bizzat görüşerek meseleyi barış yoluyla halletmeyi başardı (Köprülü, 1996: 202).

Eflak ve Boğdan anlaşmazlığı böylece 1849 Balta Limanı Antlaşması imzalanarak çözüldü. Bu antlaşmaya göre, Osmanlı Devleti ile Rusya Eflak ve Boğdan voyvodalarının seçimine dair 1831 esas nizamnameyi yürürlüğe koyma ve Eflak Boğdan'ı her türlü ihtilalci hareketlerden koruma konusunda anlaştı. Buna göre bu iki devlet Eflak ve Boğdan voyvodalığına gelecek kişileri kararlaştıracak ve adaylar yedi yıl için Osmanlı Padişahı tarafından atanacaktı. Özellikle meclislere dair değişiklik yapılarak Eflak-Boğdan'ın ileri gelenlerinden oluşan ve yetkileri sınırlı bir divan kurulacaktı. Prensliklerin sınırlarının asayişinin sağlanması için buraya Osmanlı Devleti ve Rusya yirmi beşer binden otuz beşer bine kadar asker bırakılmasına karar verdi. Ancak güvenlik sağlandıktan sonra kuvvetler Eflak ve Boğdan sınırlarının dışına çekileceklerdi. Bu askerlerin burada bulundukları süre boyunca Osmanlı Devleti ve Rusya birer komiser bulundurmaya devam edecekti (BOA,Y.EE., Dosya No 41, Gömlek No 145, H.1265)³.

Rusya'nın Eflak ve Boğdan'daki bu müdahalesi oradaki nüfuzunun artmasına ve Osmanlı nüfuzunun silinmesine geniş ölçüde etki etti. Osmanlı Devleti ile Rusya'nın Eflak ve Boğdan üzerinde sonraki mücadeleleri büyük olayların ve gelişmelerin yaşanmasına sebep olan Kırım Savaşı sırasında gerçekleşti (Karal, 2007: 215).

³ Devlet-i Aliyye ile Rusya arasında Eflak ve Boğdan'a dair tanzim olunan Baltalimanı senedinin sureti için bkz. Ek 10 (BOA,Y.EE., Dosya No 41, Gömlek No 145, H.1265).

3. 1853-1856 KIRIM SAVAŞI SIRASINDA EFLAK-BOĞDAN

3.1. Savaşa Doğru Yaşanan Gelişmeler

3.1.1. Kırım Savaşı Başlarında Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu ve Rusya'nın Değişen Politikası

Osmanlı Devleti Mehmet Ali Paşa'nın isyanı ile ortaya çıkmış olan Mısır probleminin çözülmesinden Kırım Savaşı arifesine kadar olan dönemde on iki yıllık bir barış dönemi yaşadı. Bu dönem içerisinde Eflak ve Boğdan'da, Suriye ve Lübnan'da bazı ayaklanmalar ve Mülteciler Sorunu gibi olaylar meydana gelmişse de bunlar Osmanlı Devleti'nin köklü ıslahatlar yapmasına engel olmadı. Mustafa Reşid Paşa'nın 1839 Gülhane'de okuttuğu Hatt-ı Hümayun ile başlayan Tanzimat'ın bütün eyaletlerde yayılması ile birlikte Osmanlı Devleti çeşitli alanlarda yaptığı yeniliklerle Avrupalı bir devlet hâlini almaya başladı (Besbelli, 1977: 7).

Osmanlı Devleti'nin kendini toparlamak için uğraştığı bu çaba İngiltere ve Fransa'nın sempatisini kazandı. Osmanlı diplomatları bu durumdan yararlandı ve dış siyasette uyguladığı kendi kendine yeterlilik prensibini bırakarak bu iki devletin Rusya ve Avusturya karşısında dostluğunu ve yardımını sağladı. 1848 yılında Fransa ihtilaliyle birçok devletin iç yapılarında değişimler sarsılmalar yaşanırken, Osmanlı Devleti bu isyanlardan uzak kalmış sayılabilirdi. Eflak-Boğdan ayaklanmaları da sonuçsuz kalmıştı. Macar mültecileri yüzünden Osmanlı Devleti ile Rusya'nın ilişkileri kesintiye uğramış olsa da bu durum Osmanlıların insaniyetçi duygularla hareket ettiğinin bir örneği olduğu için Avrupa'da Osmanlı lehine bir havanın oluşmasını sağladı (Kara, 2007: 218).

Avrupa devletleri tarafından Osmanlı Devleti'nin ortak himaye altına alınması ve Osmanlı idaresinde bazı ıslahatlar yapılması konusunda Babıali'ye tavsiyelerde bulunulmasındaki amacın Rus saldırılarını önlemek olmasından dolayı Rus Çar'ı I. Nikola bundan hiç hoşnut değildi. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin İngiltere ile sıkı dostluk kurmaya çaba göstermesi de Çar'ı kuşkulandırmaktaydı (Kaylan, 1975: 24).

Bütün bu gelişmelere rağmen Osmanlı Devleti üzerindeki emellerinden Rusya asla vazgeçmedi. Faaliyetlerine devam ederek 1829 Edirne Antlaşması ile

Osmanlı Devleti karşısında büyük zaferler kazandı. Osmanlı Devleti'nin hamisi olma hayallerini kuran Rus Başvekili Nesselrod'un şu mektubu Çar'ın düşüncesini açıklamaktadır:

“Bu muharebede (1828-1829) Osmanlı başkentine kadar ilerleyip, Osmanlı devletini ezmek elimizde idi. Avrupa kıtasında Osmanlı devletini büsbütün bitirmek isteseydik hiçbir devlet mâni olmayacak, hiçbir tehlike bizi korkutamayacak idi. Lâkin İmparatorun düşüncesi Osmanlı devletinin bizim himayemiz altında yaşayabilecek bir hale konulmasıdır. Bu, memleketimizi yeni fetihlerle genişletmek, yahut onun yerine sonraları bizimle rekabet edebilecek birtakım hükümetler kurmaktan daha hayırlıdır...” (Karal, 2007: 219) .

Rusya bu mektupta yapılan savaştan dolayı istediği tazminat için bir garanti olmak üzere Prenslikleri işgal altına alınmasını kararlaştırdığı halde zorluklar yüzünden bu konu hakkında fazla durulmadığını, istese buraları işgal etmenin kolay olduğunu gurur duyarak ifade etti. Osmanlı Devleti'nin ortadan kalması yerine onu kendi emirlerine hazır hâle getirmenin daha yararlı olacağını, Rusya'ya karşı bir harekete kalkışacak olursa kendisinin zararına olacağını da hatırlattı (Hayrettin, 1970: 39).

Rusya aradığı fırsatı sonunda bularak Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmasını bu politika açısından değerlendirip hemen Osmanlı Devleti'ne yardım etti. Bunun karşılığında gerekli bütün önlemler alarak Hünkâr İskelesi Antlaşması'nı imzaladı. Bu antlaşmayla Rusya, Osmanlı Devleti'ni himayesi altına almış olmaktaydı. Ancak bu sevinci uzun ömürlü olmadı. Osmanlı Devleti bu antlaşmadan kurtulabilmek için İngiltere ile Fransa'ya daha çok yakınlaştı (Tukin, 1999: 249). Bunun yanı sıra 1841 Boğazlar Sözleşmesi Rusya'nın emellerine bir set çekti. Bu olayların sonucunda Rusya, 1829'da belirlediği politikasını sürdürmesine imkân bulamayınca tekrar eski siyasetine döndü. Osmanlı Devleti'ni parçalama politikasını gerçekleştirmek yönünde kararını veren ve uygulayacağı bu yeni politika için harekete geçen Rusya, kendisine ittifak kurabilmek amacıyla devletlerin durumunu gözden geçirdi (Armaoğlu, 2003: 228).

Fransa'nın sık sık iç bunalımlarda olması sebebiyle Rusya'ya kafa tutamayacağı, Avusturya'nın ise dikkatlerini kendisini tehdit eden liberal ve milliyetçi hareketlere yönelttiği, Prusya Osmanlı Devleti ile fazla ilgilenmediği

için geriye sadece İngiltere'nin kaldığını gördü ve yeni politika için kendisine İngiltere'yi seçti (Karal, 2007: 220).

Rusya politikasını gerçekleştirebilmek amacıyla İngiltere'ye yakınlaşmanın yollarını aramaya başladı. Rus Çar'ı Nikola 1844'te İngiltere'yi ziyareti sırasında İngiliz bakanlar ile görüşürken Osmanlı Devleti için ölmekte olan hasta adam tabirini kullandı. Aynı zamanda Osmanlı Devleti yıkıldığı zaman İngiltere ve Rusya'nın boş durmamalarını işbirliği içinde olmaları gerektiği konusunda düşüncelerini de ortaya koydu. Ancak İngiliz devlet adamları Çar'ın bu fikirlerine karşı olumlu ya da olumsuz bir cevap vermediler (Şimşir, 1994: 78).

Rus Çar'ı bu defa da Fransa ve İngiltere arasında ortaya çıkan rekabetten yararlanmaya karar verdi. İngiltere ile uzlaşma yönünde bir siyaset izlemeye başladı. Rus kuvvetlerinin 1849 Macar ihtilalini bastırmaları askeri gücünü yükseltti. 1852 yılında yapılan büyük çaplı hareketler askeri gücünün çok parlak bir durumda olduğunu gösterdi. Nikola bütün bunların üzerine harekete geçme kararını verdi. Çar İngiliz hükümetinin gerçek niyetinin ne olduğunu bir türlü öğrenemedi ancak İngiltere ile Osmanlı Devleti'ni paylaşma konusunda anlaşacağını ve İngiltere'nin Rus askeri gücüne karşı gelemeyeceğini umuyordu (Kurat, 1987: 327).

Osmanlı Devleti'ni parçalama niyetlerini açığa vuran Rus Çar'ı, oluşan bu hava içerisinde cesaret alarak 9 Ocak 1853'te Petersburg'daki baloda İngiliz elçisi Hamilton Seymour'a düşüncelerini açtı (Türkgeldi, 1987: 7). İngiltere için iyi duygular beslediğini, kendi hükümeti ile İngiliz hükümetinin anlaşması gerektiğini, Osmanlı Devleti'nin bunalım içinde olduğunu ve ileride başlarına sorun açabileceğini anlattı. Sonra İngiliz elçi, Osmanlı Devleti hakkında düşüncelerini açıklamasını isteyince Çar, Osmanlı Devleti'nin hasta bir adam olduğunu, pek yakın bir zamanda öleceğini, böyle bir durum karşısında İngiltere ve Rusya'nın önceden tedbir alması gerektiğini söyledi. Rus Çar'ı "hasta adam" diye nitelendirdiği Osmanlı Devleti'ni parçalamak için İngiltere ile anlaşmak istiyordu (Şimşir, 1994: 78).

Böylece bu düşünceleriyle bütün niyetini ortaya koyan Rusya, planlarına III. Napolyon'u katmayarak yanıldı. İstanbul'da bulunan İngiliz elçisi Lord Stratford

Canning Osmanlı Devleti'nin Rusya'nın isteklerine boyun eğmemesini sağladı. Palmerson'un etkisi ile İngiliz kamuoyu da Rusya'nın aleyhine taraf aldı. İngiltere Çar'ın bu tekliflerini reddetti. Böylece Çar tek başına tedbirler almak için harekete geçti. Çar, Kutsal Yerler Problemi'ni ortaya koyarak Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaya başladı. Bunun üzerine Rusya'ya karşı İngiltere, Fransa ve Osmanlı Devleti'nden oluşan devletler bloku oluştu. Oluşan bu bloka sonradan yeni kurulmuş olan Sardunya Krallığı' da katıldı (Kurat, 1987: 327).

3.1.2. Kutsal Yerler Meselesi

Kudüs ve çevresinde, Hz İsa'nın doğduğu, yaşadığı, Hristiyanlık dinini ilk önce yaydığı ve Hristiyan inancına göre çarmıha gerildiği annesi Hz Meryem'in ömrünü geçirdiği yerler bulunması dolayısıyla Hristiyanlar eskiden beri buralarda birçok kiliseler, ziyaret yerleri, tören yerleri kurmuşlardı. Bu yerlerin korunması, idaresi, gerektiğinde tamir edilmesi Hristiyanlar için büyük önem taşıdı ve şerefli hizmetler olarak görüldü. Hristiyanlar tarafından kutsal sayılan yerler şunlardı: Kamame Kilisesi, Hz İsa'nın mezarı olduğu iddia edilen yer ile buna bitişik bahçe, Beytü'l lahim'de bulunan büyük kilise, Tahunü'l- Atık meydanı ve mahzenleri, Reate Mağarası ve etrafındaki arazi, Mehd Mağarası, Hacer-i Mugtesil (Sertoğlu, 2011: 3017).

Hız. Ömer Kudüs'ü zapt edip teslim aldığı zaman burada bulunan Kutsal Yerler'in korunması ve ayinlerin serbest bir şekilde yapılmasını emir buyurdu. On beş ve on altı yüzyıldan beri Kudüs'te bulunan Kamame Kilisesi'nin ve bundan sonra yapılan mabet ve ziyaret yerlerinin kimin elinde olacağı ve sonra kime kalacağı konusu hakkında Latinler, Ortodokslar ve diğer mezhep mensupları arasında eskiden beri çeşitli anlaşmazlıklar meydana geldi (Hayrettin, 1970: 85).

Zaman içerisinde bu mezheplerden her biri Kutsal Yerler üzerinde birtakım haklar elde ettiler. Bunların başında Katolik ve Ortodokslar gelmekteydi. Bu hususta birbirleriyle kavga ve mücadele içerisinde olan bu iki mezhep mensupları hak ve iddialarını ellerindeki çeşitli resmi vesikalara dayandırmaktaydılar. Katoliklerin elinde bulunan vesikalar Ortaçağlara, Ortodoksların ise Kudüs'ü fetheden Hız Ömer'e kadar geri gitmekteydi. Osmanlı Devleti Ortodoks kilisesinin başı olan Rum Patriğinin İstanbul'a yerleştiği günden itibaren Kutsal Yerler

Problemi'ni miras aldı ve buralarda çıkan anlaşmazlıklarda taraflar arasında hakem rolünü üstlendi (Baykal, 1959: 243).

1740 yılında Fransa ile olan kapitülasyonlar yenilendiği zaman Fransızlar, Osmanlı memleketlerinde bulunan Latinlerin hamisi sıfatını elde ettiler ve Kudüs'ün dışında bulunan ziyaret yerlerinin korunması hakkına sahip oldular. Böylece bu hak ile Katolikler üstünlük kazandı. Ancak Fransız İhtilali'nden sonra burada kurulan hükümetler laiklik ilkesini esas aldıkları için Kutsal Yerler'de o güne kadar Fransa'nın koruduğu haklar ile pek ilgilenmediler. Bunun üzerine buradaki Katolikler sahipsiz kaldı. Katolik ziyaretçileri artık Kudüs'e gelmeyi bıraktı. Buna karşılık Ortodokslar ziyaretlerini arttırdı. Küçük Kaynarca Antlaşması'nın yedinci maddesinin Rusya'ya Osmanlı'da yaşayan Ortodoksları himaye hakkını vermesi Katolikler lehine bir durum oluşturdu (Sertoğlu, 2011: 3018).

Viyana Kongresi devrim ilkelerini lanetleyince Fransa'da krallık tekrar kuruldu. Fransa kralları kapitülasyonların Katoliklere vermiş olduğu haklardan faydalanmak istediler fakat karşılarında Ortodoksların koruyuculuğunu almış olan Rusya'yı buldular. Rusya Ortodoksların hamisi rolünü oynamaya başladı. Bu nedenle Fransa'ya göre üstün bir durum sağlamış oldu. Bu durum 1848 İhtilali'nde Cumhurbaşkanlığı'na seçilen III. Louis Napolyon'un Osmanlı Devleti'nden kapitülasyonlardaki Fransız haklarını istemesiyle karıştı (Karal, 2007: 225).

Louis Napolyon 1740 yılındaki duruma geri dönülmesini istedi. Osmanlı Devleti bu istek karşısında zor durumda kaldı. Ortodoksların ellerindeki birtakım yerleri Katoliklere vermesi gerekiyordu. Aynı zamanda Fransa, Kamame Kilisesi'nin kubbesini tamir etme hakkını da istiyordu. Bu durum üzerine Osmanlı Devleti elinde bulunan ferman ve belgeleri gözden geçirdikten sonra buna bir karar vermek üzere komisyon kurulmasını önerdi. Komisyon Haziran 1851'de toplanmaya başladı (Üçok, 1975: 114).

Komisyonun ilerleyen çalışmaları bu seferde Rus Çarı'nın itirazı ile kesintiye uğradı. Çar, Osmanlı Devleti'ne gönderdiği mektupta Ortodoksların statükosu ile ilgili her türlü ihlale itiraz ediyor ve korunmasını istiyordu. Ortaya

çıkan yeni sorunlar ile birlikte komisyon kaldırıldı. Daha sonra tekrar bir komisyon kuruldu. Sultan Abdülmecid Rus Çarı'nın isteklerini yerine getireceğini bildirdi. Aynı zamanda 9 Şubat'ta Katoliklere Beytü'l-lahim Kilisesi'nin anahtarının verileceği vaat edildi. Bunun karşılığında Ortodokslar ise o güne kadar Katoliklerin yaptığı gibi Miracı Nebi Kilisesi'ne yılda bir kez ayak basıp burada ayinlerini yapabileceklerdi. Ancak Rusya bununla yetinmedi. Babıali'den şartların kabul edildiğini resmi bir fermanla ilan edilmesini istedi. 8 Şubat 1852 tarihinde çıkarılan bir ferman ile bu isteği de yerine getirildi (Jorga, 2012: 372-373).

Bu olayları Rusya gibi Fransa'da yakından takip ediyordu ve bir karara varılmasını istiyordu. 21 Mart 1852 tarihli bir ferman ile Beytü'l-lahim Kilisesi'nin üç anahtarının Katoliklere verilmesi kararlaştırıldı. Ancak Katolikler kilisede ayin yapmayacaklar sadece içinden geçip gitme hakkına sahip olacaklardı. Öte yandan çeşitli Hristiyan cemaatler Hz Meryem'in mezarını serbest bir şekilde ziyaret edebilecekler ve bu ziyareti sırayla daha önceden belirlenen bir saate göre yapacaklardı. Kutsal Yerler'deki diğer tapınaklar hususunda ise statüko kesintisiz bir şekilde devam edecekti (Mantran, 2004: 120).

Osmanlı Devleti meseleyi hallettiğini düşünüyordu. Ancak yeni sorunlar ortaya çıkmaya devam etmekteydi. Beytü'l-lahim Kilisesi anahtarlarının Katoliklere verilmesini istemeyen Rusya, bu anahtarın Katoliklere teslimi üzerine şikayetler yağdırmaya başladı. Rusya, Osmanlı Devleti ile siyasi müzakereleri kesecek kadar ileri gitti. Her iki tarafı da memnun etmeye uğraşan Osmanlı Devleti zor durumda kaldı. Böylece bu olaylar sonucunda Rusya, Prens Mençikof'u olağanüstü elçi olarak İstanbul'a gönderme kararını verdi. Bu karar ile emellerine sonunda kavuşabileceğini umuyordu (Baykal, 1959: 252-253).

3.1.3. Prens Mençikof'un İstanbul'a Gelişi ve Rusya'nın İstekleri

Fransızların Kutsal Yerler savaşında kazandığı zafer Çar Nikola'yı yenilgiyi kabul edemeyecek kadar derinden etkiledi. Çar, politikasının bir özelliği olan zor kullanma ve ikna etme yeteneğini kullanmayı istedi. Bunun üzerine hemen harekete geçerek İngiltere'yi kendisine bağlamayı ve böylece Osmanlı Devleti'ni tek dostundan mahrum etmeyi planladı. 30 Aralık 1852 tarihinde Güney Rusya'da iki ordu birliğinin harekete geçmesini emretti ve Karadeniz'e filosunu

yerleştirmek için eksikliklerin tamamlanması istedi. Bu hazırlıklar tamamlandığında Osmanlı Devleti'ne baskı uygulayabilir ve dini statükonun korunmasını sağlayabilirdi. O sıralarda Avusturya'nın müdahalesi Karadağ savaşını bitirmişti. Karadağ olayı Osmanlı Devleti'nin zayıflığını ve çöküş beklentilerini ispatladı. Böylece Nikola'nın bir güç tehdidi ile Osmanlı Devleti'ne taviz verdireceğine olan inancı arttı (Temperley, 1936: 301).

Çar Nikola, Osmanlı Devleti'ni paylaşma konusunda İngiltere ile anlaşamayınca tek başına hareket etme kararı aldı. Çar, Kutsal Yerler Meselesi'nin bir an önce kendi lehine halledilmesini istemek için Amiral, Bahriye Nazırı, Baltık Donanma Kumandanı ve Finlandiya Valisi, gibi unvanları taşıyan Prens Mençikof'u olağanüstü elçi sıfatıyla İstanbul'a gönderdi. Mençikof'ta gösterişli bir girişle 28 Şubat 1853 günü İstanbul'a ayak bastı (Danişmend, 1972: 142). Mençikof'un beraberindeki heyet Amiraller, Generaller ve Prenslerden oluşuyordu. Babıali'ye yaptığı ziyarette üniforma giymesi gerektiği hâlde sivil kıyafetle geldi. Sadrazamdan sonra Hariciye Nazırı'nı ziyaret etmesi gerekirken diplomasi kurullarına uymayarak Hariciye Nazırı Fuad Efendi ile görüşmedi. Bunun üzerine Fuad Efendi görevinden istifa etti ve yerine Rıfat Paşa atandı (Türk geldi, 1987: 13).

Rus isteklerini Osmanlı Devleti'ne kabul ettirilmesinin kolay olacağını düşünen Mençikof'un sözlü bir notada, Rum Ortodoks kilisesinin Kutsal Yerler Problemi'ndeki isteklerinin kabulü, Behtü'l-lahim Kilisesi'nin anahtarları ve Hz İsa'nın doğduğu mağaranın onarımının Ortodokslara bırakılması, Beytü'l-lahim bahçesinin Katolikler ile Ortodoksların ortak nezareti altına konulması, Kamame Kilisesi'nin onarımının Fener Patriğine bırakılması, Ortodoks halkın himayesi gibi başlıca isteklerini sundu. Küçük Kaynarca Antlaşması, Rusya'ya İstanbul'da kurulacak Rus-Ortodoks kilisesini himaye etmek hakkını tanımıştı. Mençikof bu antlaşmaya dayanarak Ortodoks halkın durumunu açıklayan yeni bir antlaşma istiyordu. Bu antlaşma Çar'ı Osmanlı Devleti'ndeki on iki milyon Ortodoks'un hamisi durumuna getirecekti. Osmanlı devlet adamları bu tekliften ürkünce Mençikof, bir antlaşma yerine bir senet ile de bu işin görülebileceğini ileri sürdü (Karal, 2007: 228-229).

Rusya'nın bu isteklerini alan Babıali, bu konuyu Fransız ve İngiliz elçilerine danıştı. Hem İngiltere hem de Fransa bu durum karşısında telaşlandılar. Ancak Fransa, İngiltere'ye itaatsizlik ederek Ege'ye bir donanma gönderme niyetinde olduğunu belirtti. Fransa Dışışleri Bakanı Drouyn de Lhuys donanmasını düşmanca niyetlerde değil herhangi bir olasılıkta hazırlıklı olmaları için gönderileceğini belirtti. Bu durum İngiltere'nin Paris Elçisi Cowley'i sinirlendirdi. Fransa Dışışleri Bakanı'na Osmanlı Devleti'nin bütünlüğü ve bağımsızlığı tehdit edilirse bunun Fransa'nın Kutsal Yerler Sorunu'nu gündeme getirme hatası yüzünden olacağını belirtti. Bu konuda Fransa'yı hatalı bulduğunu söylüyordu. Bu gerçekler için Drouyn de Lhuys etkili bir cevap veremedi. Cowley'e göre bu duruma gelinmesindeki en büyük etken Fransa'ydı (Temperley, 1936: 311).

Prens Mençikof faaliyetlerine rağmen ilerleme gösterememesi üzerine bu duruma bir son vermek istiyordu. Bu yüzden 5 Mayıs'ta Babıali'ye bir ultiatom verdi. Bu son müracaatı da diğer isteklerinin tekrarıydı. Ancak bu defa kendisine bir cevap verilmesi için beş günlük bir süre veriyordu. Bu süre içinde olumsuz bir ret cevabı gelir ise ve Osmanlı Devleti Ortodoks kilisesinin ayrıcalıklarını bir senet ile belirtmez ise diplomatik ilişkileri keserek İstanbul'dan ayrılacağını bildirdi (Şimşir, 1994: 79).

İngiltere elçisi yatıştırıcı bir yol izlediğinden ve Fransız elçisinin de şimdilik buna göz yumduğundan Babıali yalnız senet konusunu geriye atarak bir ferman çıkarmakta gecikmedi. Mençikof'un beş günlük verdiği sürenin sonunda Babıali, 10 Mayıs 1853 tarihinde bir cevap vererek Ortodoks kilisesinin haklarını sürdüreceği, Rusya ile dostça geçinmek istediğini ancak Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarıyla uyuşmayan konularda anlaşma yapmasının imkânsız olduğunu bildirdi (Anderson, 2001: 140). Bu durum üzerine Mençikof görüşmeleri beklendiği gibi hemen kesmedi. Osmanlı Devleti'ne yeni bir nota vererek isteklerini tekrarladı ve Rusya'ya dönme konusunda Osmanlı Devleti'ni korkutmaya kalktı. Aynı zamanda Sultan Abdülmecid ile görüşmek istedi. 21 Mayıs'a kadar görüşmelerini sürdürdü. Babıali'nin isteklerini kabul etmemesi üzerine İstanbul'u terk etti (Üçok, 1975: 117).

Prens Mençikof aynı isteklerini tekrarlamıştı. Bu nedenle kabul edilmesi mümkün değildi. 21 Mayıs tarihinde Rus elçiliğinin armalarını söktürdü ve İstanbul'dan ayrıldı (Danişmend, 1972: 143). 28 Mayıs'ta bir genel görüşme yapıldı. Gerekli olan savunma tedbirlerinin alınması konusu konuşularak Rusya'ya karşı meydan okur gibi bir tavırdan uzak durulması kararlaştırıldı. Rus elçisinin İstanbul'u terk etmesi diplomatik ilişkileri kestiği gibi savaş korkularını da arttırdı. Mustafa Reşid Paşa 26 Mayıs 1853 günü İstanbul'daki Fransa, İngiltere, Prusya ve Avusturya elçiliklerine birer bildiri yollayarak gelişen olayları değerlendirdi (Karasu, 1998: 64-66).

Mençikof'un İstanbul'u terk etmesi üzerine iki devlet arasında diplomatik ilişkiler koptu. Mençikof'un görevinin başarısızlıkla sonuçlanması Rusya'nın isteklerinin askeri bir hareket ile desteklenmesi an meselesi hâline geldi. Rusya Prens Mençikof'un diplomatik ilişkileri kesip İstanbul'u terk etmesi üzerine Osmanlı Devleti'nin sınırlarına asker yığmaya başladı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti, Rus savaş gemilerinin saldırılarına karşı önlem almak amacıyla Tuna Nehri kıyısında bulunan mevcut kale ve bazı yerlere asker sevk edilmesi, istihkamların onarılması ve Beşiktaş önlerinde bulunan donanmanın Boğaza çekilmesi gibi birtakım tedbirler alınması konusunda harekete geçmeye karar verdi. Aynı zamanda Osmanlı Devleti, Rus tebaası ve tüccarlarına öncekinden daha fazla kolaylık gösterilerek zarar görmemelerine dikkat edilmesi ve işlerine eskisi gibi devam etmeleri hususunda orada bulunan memurlara talimat verdi (Takvim-i Vekayi, Def'a. 488, 29 Şaban, 1269).

Çar Nikola, Osmanlı Devleti'nin artan Rus baskısı karşısında boyun eğmesi için yapılması gerekenlerin listesini hazırladı. Mençikof'un talep ettiği antlaşma hemen yapılmaz ise Rusya Tuna Prensliklerini işgal edecekti. Eğer bu da bir sonuç vermezse İstanbul Boğazı, Rusya'nın Karadeniz filosu tarafından kuşatılacak ve Rusya Balkan eyaletlerinin bağımsızlığını tanıyacaktı. 31 Mayıs'ta Nesselrode Reşid Paşa'ya sekiz gün içinde istenilen konuları kabul etmezse Rus ordusunun savaş yapmak için değil Osmanlı Devleti'ni ikna edene kadar maddi bir güvence sağlamak üzere Tuna Prensliklerinin sınırını geçeceğini söyledi (Anderson, 2001: 142) .

Rusya artık isteklerini kuvvet yoluyla Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmeye karar verdi. Bu durum Nesselrode'un mektubunda açık bir şekilde belirtildi. Rus orduları Eflak ve Boğdan'ı işgal edeceklerdi. Rusya bu işgali Osmanlı Devleti Rus notasını imzalayana kadar sürdürecekti aynı zamanda Ortodoksların üzerinde Rus himayesi Osmanlı Devleti tarafından tanınınca işgali sona erdirecekti. Rusya diplomatik yollar ile halledemediği konuları bundan böyle silah zoruyla elde etmeye çalışacaktı. Rusya, Nesselrode'un mektubunu İngiltere'ye duyurdu ve Osmanlı Devleti'ni uzlaşmaz tavır takınmakla suçlayarak bu durumu İngiltere'ye şikayet etti. Rusya'nın amacı İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne baskı yapmasını sağlamaktı. Babıali'nin Rus askeri işgal tehdidi karşısında yaptığı ilk iş İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesine yeni bir ferman sunması oldu (Şimşir, 1994: 83-84).

7 Haziran 1853 tarihinde dört dini cemaatin manevi liderlerini bir araya toplayıp sunulan bu ferman, hak ve imtiyazların yeniden onaylandığını, güvence altına alındığını gösteren resmi bir belge niteliği taşımaktaydı. Bu ferman ile birlikte Rus istekleri geçersiz kılınmaya ve Avrupa kamuoyunda Osmanlı Devleti'nin itibarı yükseltilmeye çalışıldı (Keleş, 2009: 80).

3.2. Rus Ordusunun Eflak-Boğdan'a Girmesi ve Diplomatik Faaliyetler

Osmanlı Devleti ve Rusya arasında yaşanan bu diplomatik gerginlik iki devleti savaşa biraz daha yaklaştırdı. Osmanlı Devleti bir taraftan savaşa meydan vermeden bu olaya bir çözüm bulmaya çalışırken bir taraftan da savaş için gerekli hazırlıklara başladı. Askeri hazırlıklar ve müstahkem mevkiilerin sağlamlaştırılması ile uğraşan Rumeli Ordusu Müşiri Ömer Paşa, uluslararası su konumunda bulunan Tuna'nın etrafındaki hazırlıkların, uluslararası anlaşmalara ters bir durum oluşturmaması için çaba göstermekteydi. Rus ordusunun da 10 Haziran tarihinden itibaren sınıra doğru hareketlenmelerde bulunmasından Prenslikleri işgal niyetinde oldukları anlaşılmıyordu (Karasu, 1998: 67).

Rusya'nın tutumu uzlaştırıcı olmadı. Bu durum barışı güçleştirmeye başladı. 16 Haziran'da Rusya'nın en son ultiatomunu da Osmanlı Devleti kibar bir dil ile reddetti (Temperley, 1936: 340). Rusya'nın Osmanlı topraklarının işgal kararını kınayan Mustafa Reşid Paşa, bunun Rus Çarı'nın iyi niyeti ve barış güvencesiyle bağdaşmayacağını belirterek, Rusya'ya karşı düşmanca bir niyeti olmadığını

aralarındaki eski ilişkilerin tekrar kurulmasını istediğini söyledi. Mustafa Reşid Paşa aynı zamanda Babıali'nin Petersburg'a olağanüstü bir büyükelçi gönderip müzakerelere başlamak ve Rusya ile bir anlaşmaya varmak niyetinde olduğunu da bildirdi. Bu anlaşmanın niteliğinin Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığına ve egemenliğine zarar vermeyecek şekilde olması gerektiğini de sözlerine ekledi (Şimşir, 1994: 84).

20 Haziran 1853'te Rus Generali Gorçakof Eflak ve Boğdan halkına memleketlerini işgal edeceğine dair bir ilanname yayınladı. Bu ilannamesinde Gorçakof, Rus Çarı'nın kendisine verdiği emir ile komuta ettiği orduyu Eflak ve Boğdan'a yerleştireceğini bildiriyordu. Gorçakof, Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Devleti'nin temin ettiği politikayı ve var olan düzeni değiştirmek, yapılan antlaşmaları bozmak niyetinde olmadıklarını, bu işgalin Osmanlı Devleti'nin Edirne Antlaşması'ndan beri Rusya'ya karşı olan tavırları ve Osmanlı Devleti'nin Rusya'nın isteklerine karşı olumsuz cevap vermesi nedeniyle olduğunu belirtiyordu. Aynı zamanda halka, memleketlerinde bulundukları müddetçe yük olmayacaklarını ve yeni vergi verilmeyeceklerini bildiren Gorçakof, Rus Çarı'nın isteklerine uygun hareket ve itaat ettikleri takdirde onları koruyacaklarını ve zirai ve ticari faaliyetlerini emniyetli bir şekilde sürdürmelerini sağlayacakları söylüyordu (BOA, HR.TO.1, Dosya No 418, Gömlek No 136, M.1853).

Rus Çar'ı Osmanlı Devleti'ni Avusturya aracılığı ile isteklerinin kabul edilmesi için zorlamak istiyordu. Bu nedenle diplomatik faaliyetlere girişti. Avusturya İmparatoru Fransz Joseph'e yolladığı bir mektupta onu Osmanlı Devleti'ne karşı ortak hareket etmeye çağırıyordu. Ancak Avusturya meseleyi askeri değil siyasi tedbirler ile çözümlemekten yana olduğu için bu konunun büyük devletler arasında görüşülmesi hususunu öne sürdü. Bu olaylar üzerine Rus Çar'ı Nikola 26 Haziran 1853 tarihinde yayınlamış olduğu bir beyanname ile fetih savaşı yapmak istemediğini sadece Ortodoks kilisesini korumak için kuvvetlerini Eflak ve Boğdan'a girme emrini verdiğini bildirdi. Bundan bir gün önce Osmanlı Devleti'nin sınırlarına yönelik Rusya'nın bu hareketliliğine sessiz kalmayan İngiliz ve Fransız donanmaları Çanakkale Boğazı'na gelerek Beşike limanında demirlemiş bulunuyordu (Tukin, 1999: 296).

Osmanlı-Rus savaşına doğru giden bu gergin ortamda bu seferde Boğdan Bey'i Ghyka Mustafa Reşid Paşa'ya 30 Haziran'da bir mektup gönderdi. Bu mektupta Rus orduları komutanı Gorçakof'un Eflak ve Boğdan'ı işgal edeceğini duyurduğunu ve işgal süresi boyunca onların yiyecek ihtiyacı için yardım istediğini bildirdi. Ghyka, Rus isteklerine karşı gelebilecek bir durumda olmadığını ve bunu Mustafa Reşid Paşa'nın anlayışla karşılamasını istiyordu (Şimşir, 1994: 68).

Rus orduları General Gorçakof komutasında Prut Nehri'ni 2 Temmuz 1853 tarihinde geçerek Prenslikleri işgale başladı (Shaw ve Shaw, 2006: 177). Rusya'nın yaptığı bu işgal hareketi bir savaş sebebiydi. Ancak Babıali hemen savaş ilan etmedi. Rus Çar'ı da bu hareketin sadece Ortodoksların haklarını korumak için Osmanlı Devleti'ne baskı yapmak üzere yapılmış olduğunu ileri sürerek savaş ilan etmedi. Çar Nikola, Gorçakof'a yazdığı mektupta hâlâ Fransa, İngiltere ve Avusturya'nın Osmanlı Devleti'ne Rus isteklerini kabul ettireceğine dair inancı olduğunu söylüyordu. Bükreş'te bulunan Rus konsolosu Eflak ve Boğdan beylerini Osmanlı Devleti ile bütün ilişkilerini kesmelerini ve haraç göndermemeleri konusunda uyardı. Bunun üzerine Babıali, Eflak ve Boğdan beylerinden Beylikleri terk etmelerini istedi. Ancak Eflak Bey'i Sfirbey ve Boğdan Bey'i Ghyka halklarının onlara ihtiyacı olduğunu belirterek bu isteği geri çevirdiler. Sırbistan Prensi Aleksandr ise Babıali'ye bağlılığını ilan etti (Badem, 2017: 77).

Rus askerlerinin Eflak ve Boğdan'ı işgal etmeleriyle birlikte bu topraklarındaki faaliyetleri daha da arttı. Rus askerlerinin Boğdan toprağına tacizi ve iki gün öncede Eflak taraflarındaki yaptıkları faaliyetlerinden gönderilen mektuplar ile Osmanlı Devleti sürekli haberdar ediliyordu (BOA, HR.MKT.1, Dosya No 61, Gömlek No 11, H.1269).

Rus ordusunun sınırı aştığı haberi İstanbul'a 7 Temmuz tarihinde geldi (Temperley, 1936: 341). Aynı tarihte Boğdan Bey'i Ghyka tarafından Mustafa Reşid Paşa'ya gönderilen bir mektup, Rus ordularının Boğdan'ı işgal ettiklerini ve Rusya'nın kendisinden Babıali ile ilişkilerini kesmelerini istediğini ve aynı zamanda İstanbul'a ödenecek verginin de gönderilmeyeceği konusunu içermektedir (Şimşir, 1994: 86).

Eflak-Boğdan'dan gönderilen mektuplarda, Rusya'nın Prensliklere girmesinin nedeninin kendisine bir senet verilmesi ve Rum kilisesinin hamisi sıfatıyla Osmanlı Devleti'nden istediği teminatları elde etmek için olduğundan halkın bu harekete şikayetleri olmadığı ve bu teminatların onları güçlendireceğinden dolayı bundan memnun olduklarının işitildiği bildiriliyordu. Boğdanlıların Rusya'nın bu teklifine her ne kadar istemeseler de boyun eğdikleri, Eflaklılar tarafından buna razı olma ihtimallerinin olmadığı da belirtildi. Bu tarihlerde, Osmanlı Devleti'nden Rum milletinin haklarını kuvvetlendirme konusunda fermanın Eflak ve Boğdan'da halka duyurulmasına Rusya tarafından engel olunduğu ve Bükreş'te basılan bir gazete Osmanlı Devleti hakkında düşüncelerini ifade etmiş olduğundan basılmasının yasaklandığı, Avrupa gazetelerinden Osmanlı Devleti tarafını tutanların Eflak ve Boğdan'a girmeleri Rusya tarafından yasaklandığı haberleri de yayıldı. Bu maddelerin her birinin protesto olunması Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığı yararına olacağı düşünülmüyordu. Bu meselelere dair konular Prusya'nın resmi gazetesinde ve Belçika gazetelerinde de görüldü. Rus Çarı'nın ilanının Londra'da basılan Times Gazetesi'nde yazılmış olan bendi Padişaha gönderilmek üzere hazırlandı ve Rusya'nın Eflak ve Boğdan'daki faaliyetleri ve Avrupa devletlerinin tutumlarıyla ilgili hususlar hakkında Batı gazetelerinde yayınlanan haberler de Osmanlı Devleti'ne bildirildi (BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 139, Gömlek No 14, H.1269). İngiltere ve Fransa devletleri gelişen bu durumlar karşısında gerek görüldüğü takdirde Rusya tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı yapılacak olan tecavüze karşı koymaya karar verdiler. Bu iki devletin donanmaları Çanakkale Boğazı'na ve sonra da İstanbul'a göndermeleri zaten onların bu kararlarına açık bir kanıtı (Tukin, 1999: 298).

3.2.1. Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı İşgali Karşısında Osmanlı Devleti ve Avrupalı Devletlerin Tutumu

Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgali üzerine Osmanlı Devleti durumu değerlendirmek için bir meclis topladı. Diğer büyük devlet elçilerine verilecek protestoyu içeren teklifler mecliste kararlaştırıldı. Mecliste, Avrupa devletlerinin yardımları konusu da görüşülerek devletlerin yardımlarının Rusya'nın hareketlerine bakılarak belirleneceği, aynı zamanda Boğaz'da İngiliz ve Fransız donanmalarının bulunmasının Rusya'nın tutumu ve uzun zamandan beri yaptığı

hazırlıklar karşısında Osmanlı Devleti'nin hazır olmamasından dolayı alınan bir karar olduğu da belirtildi. Bu meselede Osmanlı Devleti'nin yapacağı değerlendirmeler, alınacak tedbirler için bir temel oluşturacağından her ne yapılacak ise buna hemen karar verilmesi önemli bir görev olarak görüldü (Türkgeldi, 1987: 301-302). Ayrıca bu toplantıda, çeşitli mezheplerin imtiyazları konusu da görüşüldü. Bunun sonucunda Rus askerinin Eflak ve Boğdan topraklarına girmesi ve burada yaptığı hareketleri kabul edilemeyecek bir durum olduğuna, Rusya tarafından Osmanlı Devleti'nden istenilen mezheplerin imtiyazları konusunun sözünün bile olmayacağına, Rusya'nın protesto edilmesine ve bu protestonun Avrupa devletlerine resmen bildirilmesine karar verildi (BOA, HSD.AFT.1, Dosya No 1, Gömlek No 51, H.1269).

Toplanan mecliste alınan karar gereği Osmanlı Devleti Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı işgalini protesto etti. Osmanlı Devleti, bu işgali ve Rusya'nın isteklerini mevcut antlaşmalara ve aynı zamanda kendi egemenlik haklarına karşı yapılan bir saldırı anlamına geldiğini belirterek, bütün Hıristiyan tebaasına yüzyıllardır din ve vicdan hürriyeti verdiğiinden yabancı bir devlete taahhüt mahiyetinde bir senet verilmeyeceğini ilan etti. Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı bir an önce tahliye etmesini isteyen Osmanlı Devleti, protesto kararının hemen Avrupa devletlerine bildirileceğini de belirtti (Takvim-i Vekayi, Def'a. 492, 1 Zilhicce 1269)⁴.

Rus işgali alınan kararlar sonucu 15 Temmuz'da protesto edildi. Rusya'nın Eflak ve Boğdan topraklarına girmesi dolayısıyla Rusya ile doğrudan değil dört büyük devlet aracılığıyla müzakerelere girişileceği ve kaleme alınan protestonun İngiltere, Fransa, Avusturya Prusya elçileri ve Eflak, Boğdan, Sırbistan beyleri ile Mısır Valisi'ne gönderilmesi kararı onaylandı. Dört büyük devlet elçilerine yazılan mektupta, Rus askerinin Prut Nehri'ni geçmesi sebebiyle Osmanlı Devleti'nin bu saldırıyı açıkça ve resmen protesto etmeye mecbur kaldığı, Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgal etmesinin Osmanlı Devleti ile olan anlaşmalara özellikle de 1841 antlaşmasına aykırı bir saldırı olduğu belirtildi. Bunun yanında mektupta, Rusya tarafından istenilen mezhepleri koruma maddesine dair konulara razı olmadığından adı geçen antlaşmayı imzalayan devletlerin anlaşma gereğince

⁴ Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı işgalinin Osmanlı Devleti tarafından protesto edildiğine dair bkz. Ek 11 (Takvim-i Vekayi, Def'a. 492, 1 Zilhicce 1269/5 Eylül 1853).

Osmanlı Devleti'nin bütünlüğüne dokunacak böyle bir mesele karşısında harekete geçmeleri gerektiği bu konunun Osmanlı Devleti için önem arz ettiğine dair hususlar yer aldı (BOA, İ.HR.2, Dosya No 329, Gömlek No 21238, H.1269).

Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı işgaline karşı yapılan protestodan Padişahın isteğiyle Osmanlı halkı da haberdar edildi. Ceride-i Havadis Gazetesi'nde de bu protesto yazısı yer aldı. Protesto yazısında, bazı hususlardan dolayı Osmanlı Devleti ile Rusya arasında anlaşma ortamının sağlanamaması nedeniyle Rusya'nın Osmanlı Devleti ile münasebetini kestiği ve İstanbul'daki elçisini geri çağırdığı bu nedenle Osmanlı Devleti'nin bazı tedbirler aldığı haberinin daha önce Takvim-i Vekayi'de ilan edildiği belirtilerek, Rusya ile Osmanlı Devleti arasındaki anlaşmazlığın gerçek nedeninin Rusya'nın isteklerinin Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemesinden dolayı olduğu ifade edildi. Rusya'nın daha da ileri giderek Eflak-Boğdan'ı işgal etmesi hududa tecavüz sayıldığından protesto edildiği, bunun yanı sıra İngiltere ve Fransa'nın da Osmanlı Devleti'nin yanında olduğu vurgulandı. Osmanlı Devleti her sınıf tebasının haklarını koruyacağını, istiklaline ve hukukuna aykırı hareketler karşısında gerekeni yapacağını ve gerekli askeri tedbirleri de alacağını belirtti (Ceride-i Havadis, nr. 634, Şevvâl 27, Perşembe, 1269).

20 Temmuz tarihinde büyük devlet elçilerine verilecek olan ve Osmanlı Devleti'nin, Rusya'nın Eflak ve Boğdan'a girmesi sebebiyle protesto etmeye karar vererek hazırladığı protesto suretlerinin 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'ni imzalayan İngiltere, Fransa, Avusturya ve Prusya devletlerinin elçilerine onaylanarak verilmesi görevi yerine getirildi (BOA, İ.HR.1, Dosya No 329, Gömlek No 21244, H.1269). Osmanlı Devleti dört büyük devlete gönderdiği bu yazıda, kendisinin her zaman barıştan yana olduğunu ancak Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı işgalinin Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki antlaşmalara ve özellikle 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'ne aykırı bir saldırı olduğunu, bu saldırının bir savaş ilanı anlamına geldiğini ve bu yüzden Rusya'yı protesto ettiğini bildirdi. Aynı zamanda Osmanlı Devleti, istiklaline ve hukukuna aykırı meselelerde gereken askeri tedbirleri alacağını, kendini korumak amacıyla Tuna kıyıları, Boğazlar ve Anadolu sahillerinde birtakım askeri tedbirler almaya başladığını belirterek, 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'ni imzalamış devletlerin kendilerine

hak vereceğini ve bu konuda onlardan destek beklediğini bildirdi (Takvim-i Vekayi, Def'a. 491, 8 Zilkade, 1269).

Londra'da, bu sıralarda Fransa ve İngiltere'nin Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgal hareketine dair aynı fikirde olmadıkları ve İngiltere'nin donanmasını Boğazlardan içeri girdirmeye tereddüt ettiği haberlerinin yanı sıra, İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nden Rusya ile savaşa girmemesine dair istekte bulunduğu yönünde söylentiler yayıldı. Ancak bu haberlerin Rusya tarafından çıkarıldığı ve bu söylentilerin amacının Fransa ve İngiltere'nin arasını bozmak olduğu, bunların aksine İngiltere ve Fransa'nın Rusya'nın Eflak ve Boğdan'a girmesini Osmanlı Devleti'nin istiklaline ve hukukuna dokunacak bir işgal olarak gördükleri ve bu işgalin anlaşmaları bozmak ve savaşa davet demek anlamına geldiğinden donanmalarıyla birlikte gerektiği durumda yardıma hazır oldukları haberleri Londra'da basılan önemli gazetelerde ifade edildi (Ceride-i Havadis, nr. 635, Şevvâl 29, Cuma, 1269).

Rusya bu işgal ile Avusturya ve Prusya'nın kendisine karşı gelemeyeceğini, Fransa'nın tek başına savaşa girişemeyeceğini ve İngiltere'nin de sessiz kalacağını düşünüyordu. Ancak bu devletler Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgaline sessiz kalmadı. Bu duruma tepki göstererek Rusya'yı protesto ettiler (Keleş, 2009: 87).

Rusya'nın işgalinin protesto edilmesinin ardından Viyana'da bulunan Osmanlı Devleti'nin elçisi Arif Efendi, Fransız elçi Baron Bourqueney'e Rusya'nın notasını göstererek, Osmanlı Devleti'nin savaş ilan etmesi hâlinde daha önce Çanakkale civarına gelmiş olan İngiliz ve Fransız donanmalarının nasıl hareket edeceğini sordu. Fransız elçi, eğer Osmanlı Devleti isterse donanmalarının yardıma hazır olduğunu söyledi. Arif Efendi daha sonra Avusturya Dışişleri Bakanı Kont Boul ile görüşerek Rusya'nın işgalini protesto ettiklerini bildirdi. Kont Boul, Rusya'nın amacının savaş çıkarmak olmadığını söylese de Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı işgalini bir tehdit olarak gördüğünü ve bu durumun devam etmesi hâlinde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün tehlikede olacağını ifade ederek Osmanlı Devleti'nin bu işgali protesto etmesinde haklı olduğunu belirtti (Ceride-i Havadis, nr. 635, Şevval 29, Cuma, 1269).

Avrupa devletlerinin bu hareketi karşısında düşüncelerinde yanılan Rusya, Eflak ve Boğdan'a asker göndermesinin bir sebebi olarak da İngiltere ve Fransa donanmalarının Beşike'de bulunmasını gösterdi. İngiltere ve Fransa ise Rusya'nın Prensliklere asker göndermesinde asla haklı olmadığını, bu hareketinin şimdiye kadar olan birtakım antlaşmaları bozduğunu, Eflak-Boğdan topraklarının idaresinin bir müddetten beri şekli değişmiş olsa da eskiden beri Osmanlı Devleti'ne bağlı olduğunu belirttiler. Donanmaların Boğazda bulunmasının haklı yönü olduğunu vurguladılar. Rusya bu durumda kendisine gönderilen notanın kabulüne gönüllü olduğunu bildirdi. Ancak bazı yerlerinin değiştirilmesini istedi. Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakarak meseleyi geciktirmeye çalışan Rusya'nın, bu meseleyi geciktirmesine izin verilmeyeceği gibi Avusturya'nın da İngiltere ve Fransa'nın da Osmanlı Devleti'nin yanında olduğu devletler tarafından belirtildi. Prusya ise bu meselede tarafsız kaldığı bildirdi. Fransa ve İngiltere bu meselede Osmanlı Devleti'nin haklı olduğunu açıkça ortaya koyarak her türlü yardımı yapmaya kararlı olduklarını gösterdiler (BOA, HR.MKT.2, Dosya No 61, Gömlek No 35, H.1269).

Rus Çar'ı I. Nikola, Osmanlı Devleti ile aralarındaki anlaşmazlığın ve Eflak-Boğdan'ı işgalinin nedenlerini bir beyanname ile açıklayarak, Osmanlı Devleti Rusya'nın istediği teminatı verene kadar askerlerinin Eflak-Boğdan'dan çekilmeyeceklerini ve bu işgalin bir sebebinde İngiltere ve Fransa donanmalarının Beşike'de bulunması nedeniyle olduğunu tekrar vurguladı (BOA, 2006: 42).

Rusya Osmanlı Devleti'nin ve Avrupa devletlerinin kendisini protesto etmesine rağmen Eflak ve Boğdan'daki faaliyetlerine devam etti. Burada bulunan Rus askeri kumandanı Yaş kasabasına gelerek birtakım beyannameler yayınlamıştı. Silistre Valisi ve Tırnova Kaymakamı Rus askerlerinin durumları ve burada Rus kumandanının yayınlamış olduğu beyannameler hakkında İstanbul'a mektuplar gönderdi. Bölgeden gelen bilgilerden son derece hoşnut olduğu Silistre Valisi'ne ve Tırnova Kaymakamı'na gönderilen mektuplar ile bildirildi (BOA, HR.MKT.1, Dosya No 61, Gömlek No 40, H.1269).

22 Temmuz'da Rusya'nın Eflak ve Boğdan'da asker sayısını arttırdığı haberleri de gelmekteydi. Bunun üzerine Rumeli Ordusu Komutanı Ömer Paşa'da

Vidin ve diğer yerlere kuvvet takviyesinde bulunulması gerektiğini İstanbul'a bildirdi (BOA, 2006: 47). Bu sırada Rusya'nın Eflak ve Boğdan'a giren asker sayısının kırk beş binden ibaret olduğu ve Rusya'nın ortaya çıkan salgın hastalıklardan korkması nedeniyle Eflak-Boğdan'a daha çok asker göndermeye tereddüt ettiği haberleri yayılmaya başladı (Ceride-i Havadis, nr. 637, Zilkade 9, 1269).

23 Temmuz 1853 tarihinde Rus Generali Gorçakof Eflak-Boğdan halkına bir ilanname daha yayınlayarak memleketlerine gelme nedenlerinin düzeni ve kanunları bozmak olmadığını, kendilerini himaye amacıyla geldiklerini tekrar bildirdi. Gorçakof, Edirne Antlaşması'ndan beri Osmanlı Devleti ile aralarında yapılan ittifaka kendilerinin uyduğu hâlde Osmanlı Devleti'nin buna uymadığını ve bu yüzden Eflak-Boğdan halkını himaye etmeye mecbur kaldıklarını belirtti. Çar I. Nikola'nın Osmanlı Devleti'nden istediği tarziye ve Hristiyan tebaanın hamisi olduğuna dair senetin kendilerine verilmesi hâlinde Eflak-Boğdan topraklarını boşaltacaklarını bildiren Gorçakof, Rusya'nın bu isteğini Osmanlı Devleti kabul edene kadar Eflak-Boğdan'da kalacaklarını ve bu süre zarfında halkın her türlü ihtiyaçlarına yardım edeceklerini dile getirdi (Ceride-i Havadis, nr. 632, Şevvâl 16, 1269)⁵.

Rus Çar'ı I. Nikola Eflak-Boğdan halkına yayınladığı beyanname ile de Osmanlı Devleti'nin isteklerini kabul etmemesinden dolayı Eflak ve Boğdan'a mecburen girdiklerini, niyetlerinin düzeni bozmak ve savaş çıkarmak olmadığını, sadece Osmanlı Devleti'nden Ortodoksların haklarının korunmasını kabul eden cevabı alıncaya kadar burada kalacaklarını, ne zamanki Osmanlı Devleti istenilen cevapları verir ise ancak o zaman bu topraklardan geri çekileceklerini ifade etti (BOA, HR.MKT.3, Dosya No 61, Gömlek No 59, H.1269). Ancak daha sonra yayınladığı bu beyannamenin tersi yönünde davranışlarda bulundu. Eflak-Boğdan tarafından İstanbul'a gelen mektuplara Rus damgası vurulduğu gibi İstanbul'da basılmış olan gazetelerinde Eflak ve Boğdan'a girişi Rusya tarafından yasaklandı (Ceride-i Havadis, nr. 634, Şevvâl 27, Perşembe, 1269).

⁵ Rus Generali Gorçakof'un Eflak-Boğdan ahalisine yayınladığı ilannamenin tercümesi için bkz. Ek 12 (Ceride-i Havadis, nr. 632, 16 Şevvâl 1269/ 23 Temmuz 1853).

Bu sırada Rusya'nın Eflak-Boğdan'da bulunan ordusunun zahire ve birtakım ihtiyaçlarının karşılanması için yerli tüccar ile dokuz aylık bir kontrat imzaladığı ve Rus askerinin çarşı ve pazardan aldıkları eşyaların parasını ödemek adetleri olmadığı hâlde Eflak-Boğdan'a girdiklerinden beri aldıkları eşyanın parasını ödedikleri haberleri duyulmaktaydı (Ceride-i Havadis, nr. 635, Şevvâl 29, Cuma, 1269). Ancak bundan kısa bir süre sonra alınan havadislerde ise Rus askerlerinin mali bakımdan da keyfi hareket ederek Eflak-Boğdan'dan aldıkları eşyaların paralarını ödemedikleri, ihtiyaçları olan malları çaldıkları veya ihtiyaç maddelerine düşük fiyattan narh koymak suretiyle halkı zarara uğrattıkları haberleri yayıldı (Ceride-i Havadis, nr. 637, Zilkâde 9, 1269). Bu haberlerin yanı sıra Rus askerlerinin Eflak-Boğdan halkının anbarlarını boşaltıp halkı soydukları ve halktan ne bulurlarsa sakınmadan aldıkları, halka zulüm ederek saldırmaya başladıkları bu yüzden Eflak-Boğdan halkının Rus askerlerinin hareketlerinden şikayetçi oldukları haberleri yayılmaya başladı (Ceride-i Havadis, nr. 654, Safer 8, 1270).

Rusya bununla da kalmayarak Eflak ve Boğdan beylerine Babıali ile ilişkilerini kesmelerini ve gönderilen verginin de geciktirilmesini emretti. Osmanlı Devleti, Rusya'nın Prensliklerin düzenini değiştirmeye ve anlaşmalara aykırı hareket etme niyetinde olmadığı yönündeki ilanına güvenerek, iki beyin eskiden olduğu gibi görevlerine devam etmelerini istiyordu. Ancak bu durum karşısında Eflak ve Boğdan'da meşru otoritenin sürdürülemeyeceği anlaşıldığından bu iki beyin Eflak ve Boğdan'dan geçici olarak çıkmaları için kendilerine emir göndermeye karar verdi (BOA, HR.SYS.1, Dosya No 1188, Gömlek No 12, H.1269)⁶.

Osmanlı Devleti Rusya'nın bu davranışlarından hiç hoşnut olmadı ve 25 Temmuz 1853 tarihinde Eflak ile Boğdan beylerine birer mektup gönderdi. Bu mektuplarda, Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı işgali ile birlikte yapılan antlaşmalarla kendilerine sağlanan şartları bozmak niyetinde olmadığını söylemiş olsa da bunun tersine hareket ettiği belirtildi. Eflak ve Boğdan beylerine Osmanlı Devleti ile ilişkilerini kesmesi, vergiyi geciktirmek için emirler gönderilmesinden dolayı bu

⁶ Rusya'nın Eflak-Boğdan beylerine Dersaadetle ilişkilerini kesmelerini emretmesine dair bkz. Ek 13 (BOA,HR.SYS, Dosya No 1188, Gömlek No 12, H.1269).

duruma göre buralarda meşru otoritenin sürdürülemeyeceği ve Eflak ve Boğdan beylerinin görev yerlerinde kalmalarının uygun olamayacağı anlaşılmış olduğundan, bu iki beyin geçici olarak eyaletlerin dışına çıkmalarına karar verildiğini ve bu kararın büyük devletlere de resmen bildirildiği vurgulandı. Eflak ve Boğdan beylerinin Padişahın fermanı gereğince hemen buraları terk etmelerinin gerektiğini eğer bu fermanın tam tersine hareket olunur ise Osmanlı Devleti tarafından bu duruma uygun önlemler alma hususunda istediği gibi hareket edeceği ifade edildi (BOA, İ.HR.2, Dosya No 329, Gömlek No 21250, H.1269)⁷.

Bu durumlar karşısında Eflak ve Boğdan beyleri Osmanlı Devleti'ne verdiği cevaplarda, halkın burada kalmalarını istediğini, ayrılmaları durumunda karışıklıkların çıkabileceğinden dolayı görevleri başlarında kalmalarının hem Osmanlı Devleti hem de kendileri için daha uygun olacağını bildirmişlerdir (Şimşir, 1994: 87).

Eflak ve Boğdan beylerinin durumlarını bildirmeleri üzerine Babıali bu konuyu tekrar değerlendirdi. Bunun üzerine Osmanlı Devleti Eflak ve Boğdan beylerine bir mektup gönderdi. Gönderilen mektupta, beylerin Prenslikleri terk etmelerinin şimdilik münasip olmayacağı söyleniyordu. Osmanlı Devleti'nin idaresinde bulunan Eflak ve Boğdan halkının emniyeti ve refahları devlet için önemli bir konu olduğundan onlara zarar gelmesini istemedikleri ifade olundu. Mektupta bu duruma gelinmesinin sebebinin Rusya'nın bu beylere Osmanlı Devleti ile ilişkilerini kesmeleri ve vergiyi de göndermemeleri emrinin neden olduğu vurgulandı. Bu yüzden bu toprakları terk etmeleri Osmanlı Devleti tarafından kendilerine bildirilen beylerin, halkın isteği ve asayişin sağlanmasından dolayı orada kalmalarının daha uygun olacağı gönderilen bu mektup ile belirtildi (BOA, İ.HR.1, Dosya No 330, Gömlek No 21281, H.1269)⁸.

⁷ Boğdan ve Eflak beylerine gönderilecek tahrirat-ı resmiye müsveddesi için bkz. Ek 14 (BOA, İ.HR.2, Dosya No 329, Gömlek No 21250, H.1269).

⁸ Eflak ve Boğdan'ın Rusya tarafından istilası haberi sebebiyle memleketlerini terk etmeleri kendilerine bildirilen voyvodaların halkın yoğun talebi ve asayişin temininden ötürü söz konusu durumun yeniden değerlendirildiğine dair bkz. Ek 15 (BOA, İ.HR.1, Dosya No 330, Gömlek No 21281, H.1269).

3.2.2. Savaşı Önleme Çabaları ve Viyana Notası

Osmanlı Devleti savaş hazırlıklarına başvurmakla birlikte barışı isteyen bir tutum sergilemekteydi. Rusların Eflak ve Boğdan'ı işgali üzerine Avrupa'da barış için girişimler başladı. Balkanlar'da yaşanan bu gelişmelere en az Osmanlı Devleti ve Rusya kadar ilgili olan Avusturya barış girişimlerine öncülük etti. Osmanlı Devleti ve Rusya arasında anlaşma ortamının sağlanması için bir taslak oluşturuldu. İstanbul'da bulunan dört büyük devlet elçileri ilişkilerin kesilmesinden itibaren barışın geri getirilmesi için çabalamaya başladı (Karasu, 1998: 72).

Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı işgal etmesiyle birlikte Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki gerginlik basına daha fazla yansımaya başladı. İngiltere ve Fransa'nın bu işgale gösterdiği tepkiler gazetelerde yerini aldı. Bu gazetelerden biri de Fransız gazetesi Moniteur'du. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin Paris Büyükelçisi Rıfat Veliyüddin, 9 Temmuz tarihli Paris raporunda gazetelerden toplanan raporlar aracılığı ile devletlere siyasi atmosfer hakkında bilgiler verdi. Viyana'da büyükelçiler arasında toplantı yapıldı ve Osmanlı Devleti ile Rusya'yı ilgilendiren ilanların orijinal metni Londra gazetesi The Times'ta yayımlandı. Aynı gün İstanbul'dan gelen telgraflarda, Sultan Abdülmecid'in barışı koruma çabalarından dolayı Avusturya İmparatoru'na teşekkürleri yer alıyordu. Bunun yanı sıra savaş için hazırlıklarda devam etmekteydi (Yazıcı, 2012: 223).

Rusya ile olan anlaşmazlıklar sebebiyle önceden yapılan toplantılarda kabul edilen hususların ve alınacak önlemlerin meclis üyelerine bildirilmesi dolayısıyla 25 Temmuz'da genel bir toplantı yapıldı. Önceki toplantıda Prens Mençikof'un istekleri tartışıldı. Bu hususlar herkes tarafından biliniyordu. 25 Temmuz'da yapılan toplantıda ise Mençikof'un dönmesinden sonra Kont Nesselrode tarafından gelmiş olan mektup üzerine görüşmeler yapıldı. Toplantıda Rusya'nın harekâtı ile Eflak beyi, İngiltere, Fransa elçileri ve bazı taraflardan haberler gelmesi üzerine bunlara karşı önlem almak için Osmanlı Devleti'nin Rusya ile kendi başına veya diğer devletler ile birlikte görüşerek hareket etmesi konusu dile getirildi. Yapılan görüşmeler sonucu Kont Nesselrode'a bir mektup yazılmasına karar verildi. Bu mektup ile alakalı bir kağıda Osmanlı Devleti'nin önceki nota dairesinde olarak Osmanlı Hristiyanlarının eski ayrıcalıkları konularını içeren

Padişah fermanlarının örnekleri ile Rus askerinin Eflak ve Boğdan'a girmesi dolayısıyla devletlere gönderilmiş olan protestoların suretlerinin konulması kararlaştırıldı. Toplantıda kararlaştırılan yazının harbe başlamadan önce Petersburg'a ulaştırılması cevabı gelinceye kadar da beklenilmesinin uygun olacağı ifade edildi (BOA, İ.HR.1, Dosya No 329, Gömlek No 21251, H.1269).

Osmanlı Devleti'nin Kont Nesselrode'a gönderdiği ve dört büyük devletin elçileri ile yapılan toplantı üzerine yazılmış olan mektubun yerine ulaştırılmak üzere Osmanlı Devleti'nin Viyana elçisine gönderildi. Bu mektupta, Osmanlı Devleti'nin Rusya tarafından teklif edilen Ortodoksların dini hakları maddesi taahhüdünü kabul edemeyeceğinin ortada olduğu, Rusya'nın söz konusu ettiği şüpheleri yok etmeye dair güvencenin Osmanlı Devleti tarafından önceden verildiği belirtildi. Kaleme alınan mektubun dört devlet elçilerine verilmesi, bir suretinin de Osmanlı Devleti'nin Viyana elçisine verilmesinin Osmanlı Devleti'nin kesin kararı olup bundan ileriye gidilmek mümkün olamayacağı ifade olundu. Bu mektuptan ve gerek ona ekli olan kağıttan Osmanlı Devleti'nin ne yapacağı anlaşıldığından, bundan ileri gitmek Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını ve Padişahı bitirmek demek olduğundan buna kimsenin cesaret edemeyeceği ifade edildi. Alınacak cevabın acele bildirilmesi istendi (BOA, İ.HR.1, Dosya No 329, Gömlek No 21254, H.1269)⁹.

Mustafa Reşid Paşa bu mektuptan sonra İngiltere, Fransa, Avusturya elçilerini çağırarak Babıali'nin Rusya'ya göndermeyi kararlaştırdığı notayı elçilere sundu. Bu notada Ortodoksların dini haklarının Padişah fermanıyla yinelandığı ve sürdürüleceği, Padişah tarafından ilerde yeni haklarda verilebileceğini bildiriyordu. Babıali'nin bu notadan daha ötesine gitmemeye kesin kararlı olduğunu elçilere resmen duyuran Reşid Paşa, bu duyurusunun ve notanın Rusya'ya iletilmek üzere Viyana ve Petersburg elçilerine gönderilmesini rica etti (Şimşir, 1994: 88).

Osmanlı Devleti Rusya ile savaşa girmemek için yoğun bir çaba içerisine girdi. Ancak söz konusu çabalar mesafelerden dolayı zorlaştı. Bu yüzden

⁹ Viyana Sefâret-i Seniyyelerine gönderilen tahrirâtın sureti için bkz. Ek 16 (BOA,İ.HR.1, Dosya No 329, Gömlek No 21254, H.1269).

girişimlerin çoğu amacına ulaşmadan güncelliklerini yitiriyordu. İstanbul Avrupa merkezlerine henüz telgrafla bağlanmamıştı. Reşid Paşa'nın notası Viyana'ya ulaştığında yeterince yatıştırıcı bulunmadı ve Petersburg'a gönderilmedi (Badem, 2017: 78).

Bu olaylar üzerine meselenin beş devletin ortak hareketi ile çözüme kavuşturulabileceğini düşünen Avusturya, Viyana'da yapılan bir toplantı ile savaş tehdidini ortadan kaldıracılabileceğini umut ediyordu (Jorga, 2012: 384). Avusturya Hariciye Nazırı Kont Boul'un davetiyle dört büyük devletin Viyana elçileri bir çözüm yolu bulmak için 28 Temmuz 1853 tarihinde Viyana Notası¹⁰ adı verilen bir teklif hazırladılar (Shaw ve Shaw, 2006: 177).

Bu notaya göre Osmanlı Padişahı Küçük Kaynarca ve Edirne Antlaşmalarının Hristiyan tebaası konusundaki maddeleri yeniden onayladığını bildirecek, Rusya ile Fransa bunların yerine getirilmesinde garantör olacaklardı (Türkgeldi, 1987: 309). Viyana Notası Rus Çarı'nın isteklerine yakın olduğu için Rusya bunu hemen kabul etti. Ancak 14 Ağustos 1853 tarihinde yapılan Meclis-i Umumi toplantısında Viyana Notası görüşüldü ve olumlu karşılanmadı. Reşid Paşa İngiltere elçisi Lord Stratford ile görüşerek nota üzerinde değişiklik yapıldığı takdirde kabul edebileceklerini bildirdi. Nota üzerinde istediği değişikliklerin içeriklerini elçiye gönderdi (Karasu, 1998: 75). Babıali'nin değişmesinde ısrar ettiği hükümlerden başlıcası şu idi:

“Rusya imparatorları, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Rum Ortodoks kilisesinin imtiyaz ve masunluğunun korunması için ne zaman tavassutta bulunmuşlarsa, padişahlar bu imtiyaz ve masunluğu yeni ve resmî vesikalarla yenilemekten asla çekinmemişlerdir” (Kara, 2007: 233).

Rus İmparatorlarının dini bakımdan bağlı bulundukları bir kilisenin refah ve mutluluğu için aracılık yapmalarına hiçbir şey denilmedi. Ancak yukarıda bahsedilen ibareden, Ortodoks tebaaya verilen hakları ve korunmasının Osmanlı Padişahlarının kendi iradeleriyle değil de Rus Çarı'nın isteği üzerine yapıldığı anlamı çıkıyordu. Osmanlı Devleti Ortodoks Rumlara dini hak ve imtiyazlar tanıdığı zaman Rusya'nın henüz ortada ismi bile yoktu. Babıali'nin bu ibareyi

¹⁰ Viyana Müsveddesi için bkz. (Türkgeldi, 1987: 309).

kabul etmesi mümkün değildi. Babıali notayı metinde değişiklik yapılması şartıyla kabul edeceğini belirterek bunu Viyana'ya bildirdi (Kara, 2007: 233).

Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı istilasıyla ilgili olarak Meclis-i Umûmî tarafından kaleme alınan kararın halka da bildirilmesi ve bu bildiride büyük devletlere dokunacak sözlerden uzak durulması konusu mecliste tartışıldı. Alınan karar gereğince halka ilan edilmesi için Takvîm-i Vekâyi'de basılması uygun görüldü (BOA, İ.DH.2, Dosya No 1288, Gömlek No 101338, H.1269)¹¹.

Viyana görüşmeleri devam ederken Eflak ve Boğdan'a girmiş olan Rus askerinin miktarı ve durumu hakkında Boğdan beyi tarafından gelmiş olan mektup Padişaha bildirilmekle birlikte Rumeli Ordusu Komutanı Ömer Paşa'ya gönderilmek ve bu konuda bilgi verilmek için seraskerliğe ulaştırıldı (BOA, İ.HR.3, Dosya No 329, Gömlek No 21253, H.1269)¹². Bunun üzerine Ömer Paşa'da Eflak-Boğdan'da bulunan Rus askerinin durumlarının nasıl olduğunu bildirmek için 7 Ağustos tarihinde bir mektup gönderdi (BOA, İ.DH.2, Dosya No 276, Gömlek No 17339, H.1269)¹³. Ömer Paşa'nın mektubuna cevaben Rus ordusunun Eflak ve Boğdan'dan çıkarılması için asker sayısının bir miktar daha artırıldığı ve Rumeli'ye takviye birlik gönderildiği kendisine bildirildi (BOA, A.AMD.1, Dosya No 48, Gömlek No 73, H.1269).

27 Ağustos tarihinde Ömer Paşa'dan gelen mektup ile asker mevcudunun da arttırılması nedeniyle Eflak ve Boğdan'dan Rusya'nın çıkarılmasının mümkün olacağı haberi Osmanlı Devleti'ne bildirildi (BOA, İ.HR.2, Dosya No 330, Gömlek No 21280, H.1269)¹⁴.

Rusya, Babıali tarafından bazı yerlerinin değiştirildiği, Viyana'ya ve bu şehirden de Petersburg'a ulaştırılan Viyana tasarısını kabul etmedi. Bunun üzerine

¹¹ Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı istilasıyla ilgili olarak Meclis-i Umûmî tarafından kaleme alınan ve halka ilan olunması içinde Takvim-i Vekayi'de basılması uygun görülen karar için bkz. Ek 17 (BOA, İ.DH.2, Dosya No 1288, Gömlek No 101338, H.1269).

¹² Eflak ve Boğdan'a girmiş olan Rus askerinin miktarı ve durumu hakkında Boğdan beyinden gelen mektubun Rumeli Ordusu Komutanı Ömer Paşa'ya gönderilmesine dair bkz. Ek 18 (BOA, İ.HR.3, Dosya No 329, Gömlek No 21253).

¹³ Eflak ve Boğdan'da bulunan Rus askerine dair bkz. Ek 19 (BOA, İ.DH.2, Dosya No 276, Gömlek No 17339, H.1269).

¹⁴ Osmanlı Devleti'nin Rusya'yı Eflak-Boğdan'dan çıkarmasının mümkün olacağına dair Ömer Paşa'nın yazısı için bkz. Ek 20 (BOA, İ.HR.2, Dosya No 330, Gömlek No 21280, H.1269).

İngiltere ve Fransa artık aracılık rolünü bıraktıklarını açıkladılar. Bu iki devlet Viyana Notası'nın Avusturya tarafından Babıali'ye kabul ettirilmeye çalışılmasından memnun olmadıklarını Viyana hükümetinden gizlemediler. Böylece Viyana Notası'nda savaşı engelleyici bir yarar sağlayamadı (Tukin, 1999: 301). Rusya'nın Eflak-Boğdan'daki işgali ve istekleri İngiltere'de halkın muhalefetine neden oldu. İstanbul'da bulunan "The Times" muhabiri Rusya ile Osmanlı Devleti arasında müzakere ihtimalinin bulunmadığını sözlerine ekledi. İngiliz vatandaşları birincisi, 5 Haziran 1853'te Londra'da ve daha sonra 22 Eylül'de Sheffield'de Rusya'nın Eflak-Boğdan'daki savaşçı işgalini protesto etmek için mitingler düzenlediler (Yazıcı, 2012: 224).

Olaylar hızla savaşa doğru gitmekteydi. İstanbul'da medrese öğrencileri savaş lehinde gösteriler yaptılar. Çeşitli yerlere astıkları afişlerle Padişah'tan savaş istiyorlardı ve devletin bu zor gününde bu durumdan ancak savaş yaparak kurtulmak gerektiğini belirtiyorlardı. Öğrencilerin savaş için yaptıkları gösteri ve ayaklanmalar halka ve hükümete de etki etti. O sırada bazı yerlere asılan afişlerin içeriği şöyleydi:

"Ey Padişah-ı şevket-iktinah. Kâffe-i tebea'anız uğur-ı şâhânenizde can ve mâl ve evlâdlarını feda etmeğe hazır ve amadedirler. Siz de ecdad ve eslâfınız gibi Eyyub-i Ensârî hazretlerinde kuşandığınız seyf-i muhammedi'yi kınından çıkarmak üzerinize vacib oldu. Bu babda vükelânızın vaki' olan tereddüdleri bir zamandan beri izzet-i nefis illetine mübtelâ olmalarından neş'et etmiştir ve bu keyfiyet hafazan-Allah cümleyi bir tehlike-i müşkileye ilka etmek ihtimali vardır. Binâen alâ-zâlik asakir-i Nusret-mev'udunuz ve dâiyan kullarınız hukuk-ı sarihalarının müdafaası için gavga isterler Padişahım!.." (Ahmed Cevdet Paşa, 1953: 24).

Bununla birlikte Eylül'ün son günlerinde bile savaştan kaçınılabileceğine dair umutlar hâlâ sürüyordu. 24 Eylül'de Rus Çar'ı I. Nikola Bohemya'daki Olmütz'a Francis Joseph ile görüşmeye geldi. Bu görüşmenin amacı, gelişiyor gibi duran Avusturya-Fransa ve Avusturya-İngiltere ilişkilerini zayıflatmaktı. Çar'a eşlik eden Nesselrode, Viyana Notası'nı değiştirilmeden bir kere daha Babıali'ye sunulması konusunda Boul ile anlaşmaya vardı. Ancak bu sefer Viyana Notası'na birde Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışmaya niyeti olmadığını belirten bir yazı da eşlik edecekti. Boul Projesi de denilen bu öneriden istenildiği gibi bir sonuç elde edilemedi. Bütün bu çabalarda savaşın çıkmasını önleyemedi (Anderson, 2001: 145).

Bu sırada Rusların İbrail, Kalas ve Bükreş taraflarında birtakım askeri tahkimatlar yaptığı haberleri İstanbul'a gelmekteydi. Rusların, İbrail ve Kalas önlerinde ikişer kıta dubaları bulunduğu ve Kalas önlerinde bulunan yirmi adet topu gizlemek için önüne tahtalar çektikleri söyleniyordu. Aynı zamanda Rusların, Osmanlı askerlerinin karşıya geçme ihtimaline karşılık Kalas ve İbrail'in bazı yerlerine lağımlar yaptıkları ve buraya üç dört saat mesafede bulunan su kuyularına zehir attıkları söylentilerinde yayıldığı bildiriliyordu. Rus askerinin Bükreş taraflarında da faaliyetlerini arttırdığı ve buraya Rusya tarafından sürekli asker sevk edildiği, buranın yerli halkından ve askerlerinden firar etme ihtimallerine karşı önlemler alındığına dair Osmanlı Devleti'ne bölgeden bilgiler gelmekteydi (BOA, HR.MKT.1, Dosya No 63, Gömlek No 99, H.1269)¹⁵. Ayrıca Rus askerinin Bükreş'teki sayısının 60 bin kadar olduğu ve Rumeli tarafına geçeceği, Eflak ve Boğdan'da bulunan Rus askerinin sayısının 180 bine ulaştığı yönünde haber, Bükreş'ten yazılan bir mektup ile Ömer Paşa'ya bildirildi. Ömer Paşa'da bu durumdan Osmanlı Devleti'ni hemen haberdar etti (BOA, İ.HR.1, Dosya No 330, Gömlek No 21299, H.1269).

Eflak taraflarına gönderilmiş olan bir casus tarafından ise Rusya'nın Tuna Nehri'nin karşı yakasındaki çeşitli bölgelerde Osmanlı Devleti'ne karşı savaş hazırlığı yaptığına dair haberler gelmekteydi. Rusların İbrail'de bulunan askerinin miktarının bin üç yüz olduğu, Bükreş civarında olan köylerde on üç bin olduğu, Yergöğü'nde ise sekiz yüz kadar olduğu söylenmekteydi. Aynı zamanda bu sayı Turnu'da dört yüz ve Slatina'da dört bin beş yüz kadar olduğu ve bunlardan başka Bükreş ile Slatina arasındaki köylerde ellişer ve yüzer askerin dağınık hâlde bulunduğu hepsi ile birlikte Eflak-Boğdan'da bulunan askerin toplamda altmış beş bine ulaştığı bildiriliyordu. Bundan başka Kalas, Maçin ve Kalafat taraflarında da birtakım hazırlıkların olduğu bildiriliyordu (BOA, İ.HR.2, Dosya No 331, Gömlek No 21302, H.1269).

¹⁵ Rusya'nın Kalas, İbrail ve Bükreş taraflarında yaptığı askeri tahkimata dair mektup için bkz. Ek 21 (BOA, HR.MKT.1, Dosya No 63, Gömlek No 99, H.1269).

3.3. Savaşın Başlaması, Gelişmesi ve Savaşta Eflak-Boğdan

3.3.1. Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya Savaş İlanı

Osmanlı Devleti ve Rusya arasındaki anlaşmazlıkların Viyana Notası ve onu izleyen siyasi faaliyetler ile çözülmesinin imkânsız olduğu görülünce 25-26 Eylül 1853'te devletin ileri gelenlerinden oluşan 163 kişilik bir meclis Çırağan Sarayı'nda Mustafa Reşid Paşa'nın başkanlığında toplanarak durumu görüştü (Besbelli, 1977: 36).

Mustafa Reşid Paşa tarafından kaleme alınan savaş ilanı kararında, Rus Çarı'nın Viyana Notası'nda Osmanlı Devleti tarafından yapılan değişiklikleri kabul etmediği ve bu meselede baştan beri Osmanlı Devleti'nin egemenlik hakları ve devletin bağımsızlığına aykırı isteklerde bulunduğu belirtildi. Ayrıca Rusya'ya karşı bugüne kadar alınan tedbirler meclise bildirildi. Viyana Notası'nın olduğu gibi kabulünün öldürücü zehir kullanmak demek olduğu ifade edilerek, toplantıda askerin ve donanmanın durumu da görüşüldü. Bunun sonucunda Meclis-i Umûmî, Rusya'ya karşı savaş ilan edilmesine karar verdi ve bu konuda fetva verileceği de ifade edildi. Bu durumda hemen harekete geçilmesi gerekeceğinden savaş hazırlığı ve gerekli düzenlemeler yapılması ve eksikliklerin giderilmesi için çok çalışılması gerektiği dile getirildi. Ayrıca büyük devletlerin bu meselede şimdiye kadar olan tutumları da konuşuldu. Osmanlı Devleti'nin zararlı şeylerin defi ve yararlı şeyleri sağlamaya çalışmak için uğraşacağı ve savaş ilanının Rusya'nın sorumsuz davranışları yüzünden olup tebaanın rencide olmamalarına öncekinden daha fazla özen gösterileceği de belirtildi. Büyük devletlerin düşmanca tavır takınmalarını sağlayacak şeylerden sakınılması Osmanlı Devleti tarafından gerekli ve önemli bir konuydu. Rusya'nın düşmanlığı karşısında dikkat edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması bir görev olarak görüldü (Türkgeldi, 1987: 320)¹⁶.

Meclis-i Umûmî, yapılan uzun görüşmelerden sonra Rusya'nın Eflak-Boğdan'a girmesini topraklara tecavüz ve sebepsiz bir düşmanlık olarak nitelendirdi. Aynı zamanda meclis, Osmanlı Devleti tarafından Viyana Notası'nın değişiklik yapılmadan asla kabul edilemeyeceğinin belirtilmesine rağmen Rusya'nın değişiklik taleplerini bir dava haline getirmesini, Rusya'nın müdahale

¹⁶ Reşid Paşa tarafından kaleme alınan savaş ilanı kararı için bkz. (Türkgeldi, 1987: 320).

hakkı elde edebileceği bir maddeyi Viyana Notası'na koymaya çalışmasını ve bütün iyi niyetli çabalara rağmen savaşa dair birtakım hazırlıklarda bulunmasını savaş kararının alınmasında bir gerekçe olarak gördü ve savaş kararını verdi. Bu karar Şeyhülislam'dan da gerekli fetva alınarak onay için Sultan Abdülmecid'e sunuldu. Padişah meclisin aldığı savaş kararını üç gün sonra onayladı. Bunun üzerine 4 Ekim 1853 tarihinde Rusya'ya resmen savaş ilan edildi (Takvim-i Vekayi, Def'a. 493, 1 Muharrem 1270)¹⁷.

Rusya'ya savaş ilan edilmesinin ardından bir Hatt-ı Hümayun yayınlanarak Osmanlı Devleti ve Rusya arasında meydana gelen anlaşmazlığın savaşa sebep vereceği ihtimalinin kuvvetlendiği günden beri meselenin çözülmesi için gerek memurların gerek halkın gösterdiği çabalar takdir edildi. Bu savaşın sebebinin Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını ve hukukunu korumak olduğundan bu yolda herkesin üzerine düşen görevi yerine getirmesi istenerek, Edirne yapılacak hazırlıklar için merkez tayin edildi (Ceride-i Havadis, nr. 653, Safer 2, Perşembe, 1270)¹⁸.

Savaş ilanından sonra Padişah tarafından yöneticilere savaş kararını bildiren bir beyanname ile savaş sorumluluğunun Rusya'ya ait olduğunu Osmanlı Ortodoks uyruklarının bu hususta bir suçlarının olmadığı vurgulanarak onlara düşman gözüyle bakmanın doğru olmayacağı bildirildi. Bunun üzerine Ermeni ve Rum Patrikleri hükümete içten bağlılıklarını bildirdiler (Besbelli, 1977: 36). Bu beyannamenin ardından Osmanlı Devleti, Çanakkale Boğazı'nın dışında demirli bulunan İngiliz ve Fransız filolarının Boğaz'dan içerisine girmesini isteyen kararı İstanbul'daki iki büyük Batı devletinin elçilerine sundu. Bu davet üzerine İngiliz ve Fransız donanmalarının bir kısmı İstanbul önlerine geldiler (Tukin, 1999: 303).

Beyanname Osmanlı Devleti'nin bu mesele hakkındaki bütün düşünce ve kararını açıklıyordu. Bu durumda barış ve savaş tamamen Rusya'nın davranışına kalmaktaydı. Ancak Rusya, Osmanlı Devleti kendi kararını açıklayan beyannameyi duyurduğu hâlde bunun farkında değilmiş gibi davranışlarda

¹⁷ Meclis-i Umumi kararı için bkz. (Takvim-i Vekayi, Def'a. 493, 1 Muharrem 1270/4 Ekim 1853).

¹⁸ Ceride-i Havadis Gazetesi'nde aktarılan Hatt-ı Hümayun için bkz. Ek 22 (Ceride-i Havadis, nr. 653, Safer 2, Perşembe, 1270/4 Kasım 1853).

bulunarak Eflak ve Boğdan'ı işgal ettiği gibi buralarda daha ileri hareketler için bazı faaliyetlerde ve askeri hazırlıklarda bulunuyordu. Rusya'nın bu tutumları üzerine Şumnu'da bulunan Ömer Paşa'ya gerekli talimat verildi (Sertoğlu, 2011: 3028). Osmanlı Devleti, Meclis-i Umumi'de alınan savaş kararı gereği Eflak-Boğdan'ın boşaltılması için Ömer Paşa'dan Rus orduları komutanı Prens Gorçakof'a bir mektup göndermesi talimatını verdi. Ömer Paşa Rus orduları komutanı Gorçakof'a 4 Ekim tarihinde bir mektup göndererek on beş gün içerisinde Eflak ve Boğdan'ın tahliye edilmesini istedi. Ömer Paşa verilen bu süre içerisinde Eflak-Boğdan tahliye edilmediği takdirde ordunun harekete geçeceğini de belirtti (Ceride-i Havadis, nr. 648, 6 Muharrem 1270).

Rus kuvvetlerinin Eflak ve Boğdan'ı boşaltmaları için yapılan bu girişim olumsuz bir sonuç alınırsa nasıl hareket edileceği Abdi Paşa ve Selim Paşa'ya gönderilen mektuptan da anlaşılmaktadır. Bu mektupta, Rumeli Ordusu Komutanı Ömer Paşa tarafından Gorçakof'a bir mektup gönderildiği ve bu mektubun gönderilişinden itibaren on beş gün mühlet verildiği bildirildi. Eğer bu müddet içerisinde ret cevabı gelir ise savaş hâlinin başlayacağı, olumlu bir cevap verilir ise de artık savaşa sebep kalmayacağı bildirilerek nasıl hareket edileceği konusunda bu iki Paşa'ya bilgi verildi (BOA, A.MKT.UM.2, Dosya No 143, Gömlek No 37, H.1270).

Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş ilan etmesinin ardından Rus Çar'ı bir beyanname yayınladı. Çar bu beyannamesinde Rum milletinin imtiyazat maddesi hakkındaki teminat isteklerini daha önce Osmanlı Devleti'ne bildirmelerine rağmen bu hususta bir netice alamadıklarını ve bu nedenle Eflak-Boğdan'ı işgal etmeye mecbur kaldıklarını ifade etti. Bunun yanı sıra Çar, Osmanlı Devleti'nden Rusya aleyhine olan bu haksızlığı kaldırıp istedikleri maddeyi kabul etmesini beklediklerini belirterek, Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'nin inadını kırmak için uğraştıkları hâlde bunun bir tesirini göremediklerini dile getirdi. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin kendisine sığınan Macar mültecilerini askerlik hizmetine getirerek Rusya aleyhinde ve antlaşmalara aykırı bir şekilde Tuna kıyılarına yollayıp savaş konusunda kendilerini tahrik ettiklerini belirterek, Rusya'nın tek amacının Rum milletinin imtiyazlarını elde etmek olduğundan kendilerine bu konuda kötü muamele gösterilmemesini ve Osmanlı Devleti'nin

Rusya'dan özür dileyerek antlaşmalara uygun davranmasını istedi (Ceride-i Havadis, nr. 658, 27 Safer, 1270).

Prens Gorçakof'a daha önce gönderilen mektubun cevabına dair Rumeli Ordusu Komutanı Ömer Paşa tarafından Osmanlı Devleti'ne bir mektup gönderildi. Gorçakof'un mektubundan anlaşıldığına göre Gorçakof ne anlaşmaya ne savaşa ne de tahliyeye dair görüşmek istemediğini söylüyordu. Bu cevabı Osmanlı Devleti'nin isteklerini reddetmek demek olduğundan bunun üzerine Ömer Paşa askerlerin ve donanmanın bir an önce harekete geçmelerine dair kararın verilmesini istemekteydi (BOA, İ.HR.7, Dosya No 331, Gömlek No 21313, H.1270). Prens Gorçakof bu ültimatomu reddetmiş olduğundan Osmanlı ordusu Tuna'yı geçmek için savaş hareketlerine başladı. Böylece Osmanlı-Rus savaşı başlamış oldu (Kartal, 2007: 234).

3.3.2. Tuna'daki Çarpışmalar ve Orduların Durumu

Osmanlı ordusu askeri hazırlıklarını Anadolu ve Rumeli olarak iki bölümde yürütmekteydi. Rumeli Ordusu Başkomutanlığına Ömer Paşa getirildi. Söz konusu dönemde Anadolu ve Rumeli taraflarındaki Osmanlı ordularının asker ile mühimmat gibi ihtiyaçları karşılanmaya çalışıldı. Aynı zamanda yapılan antlaşmalara aykırı olmayacak şekilde sınırlarda da kaleleri kuvvetlendirmeye ve tamirlere hız verildi. Bu işler yapılırken halkın zarar görmemesi için özen gösterildi. Rumeli, Boğazlar ve İstanbul'u tehdit edebilecek yollar üzerinde bulunduğu Rumeli ordusuna 140 bin kişi ayrıldı (Budak, 1993: 9).

Savaş öncesi Osmanlı donanması ise 55'i savaş gemisi (12 üç ambarlı, 6 kapak, 11 fırkateyn, 8 korvet, 13 brik ve 5 uskuna) ve diğerleri yardımcı veya taşıt gemileri olmak üzere toplam 87'yi bulmuş olup bunların çoğu yelkenliydi. Deniz askeri sayısı gelen yardımlarla beraber 20 bin kişiye ulaşmıştı. Rus ordusu ise hazırlıklı durumdaydı. Rumeli cephesinde yaklaşık 128 bin civarında askeri varken Anadolu cephesinde ise bu sayı 160 bin kadardı. Deniz kuvvetleri ise 7 adet 120 toplu ve 14 adet 84 toplu 21 kalyonu, her biri 44-60 toplu 7 fırkateyni, 12-20 toplu 5 korveti, 12 briki, 9 iskonası, 7 kotrası, 2 yatı ve toplamı 10 bin tonun üstünde 31 adet taşıt gemisi ile ayrıca Tuna Nehri'nde işleyen 28 adet uskurlu gambotu bulunuyordu. Rus filosunun deniz üssü olan Sivastopol limanı kuvvetli tabyalar ve uzun çaplı toplarla donatıldığı gibi Azak Denizi ağzını

koruyan Yenikale ve Kerç'te de birtakım bataryaları bulunmaktaydı (Özcan, 1999: 100).

Rusya'nın savaş hareketına dair birtakım stratejileri vardı. Bunlarda birisi Osmanlı'yı fiilen tehdit etmektir. Eğer bunu yapamazsa kesin olarak harekete geçmek istiyordu. Bunda da başarılı olamazsa Hünkar İskelesi Antlaşması ile kazanılmış olan hakkı tekrar elde ederek Boğazlara egemen olmayı planlıyordu. Osmanlı Devleti tarafından bir saldırıya uğrarlarsa Prensliklerin bağımsızlığını ilan edip Osmanlı Devleti'ni yok etmekte planlarının arasında yer alıyordu. Osmanlı Devleti'nden başka İngiltere, Fransa ve kısmen de Avusturya direkt karşı çıkacakları için bunları hesaba katması da gerekiyordu (Besbelli, 1977: 29). Osmanlı ordusu için Mısır Valisi Abbas Hilmi Paşa'dan da asker ve savaş gemileri gönderilmesi istendi. Bunun üzerine Vali Paşa istenildiği gibi yardımları gönderdi. Mısırdan gelen yardımcı kuvvetlerle Osmanlı donanması daha da güçlendirildi (Özcan, 1999: 101).

Rumeli cephesiyle ilgili başlıca deniz hareketi Mısır kara birliklerinin Varna'ya taşınması oldu. Kuvvetler 21 Ekim'de Mısır Amirali komutasındaki dört fırkateyn, iki korvet, bir brik ve bir vapurdan oluşan filo ve bunun yedeğindeki taşıt gemileri ile Varna'ya ve oradan da İshakça ve Şumnu'ya gönderildi. Filo'ya verilen emirde, Rus kuvvetlerine rastlanıldığı zaman düşmanca bir hareket görmedikleri takdirde bir çatışmaya sebebiyet vermemeleri bildirildi (Besbelli, 1977: 39).

3.3.3. Taraflar Arasında İlk Çarpışmalar ve Oltaniçe Savaşı (4 Kasım 1853)

23 Ekim tarihinde Kalas'a doğru giden iki Rus vapurunun asker yüklü olarak çektiği sekiz dubadan oluşan Tuna filosuna İsakçı önlerindeki adada bulunan Osmanlı bataryasından ateş açılarak harp fiilen başladı. Bu olayda iki duba battı. Diğer dubalarla vapurlar ise hasara uğrayarak karaya oturdu. Ruslar bu olayda üç yüz kadar kayıp verdi (Danişmend, 1972: 146).

Rus ordusu Küçük Eflak'ta toplandı. Planları ise Vidin'i zapt etmek, Niş ve Sofya üzerinden İstanbul'a hâkim olmaktır. Bunun için Sırplarla Makedonları ayaklandırıp bunlardan çeteler kurarak birlikte İstanbul üzerine yürümek istiyorlardı. Rumeli Ordusu Kumandanı Ömer Paşa Rus planını başarısızlığa

uğratmak için 27 Ekim’de Vidin’in karşısındaki Kalafat’ı Tuna’dan karşıya asker geçirerek işgal etti (Sertoğlu, 2011: 3029). Kalafat’ın işgalinden sonra Osmanlı ordusu yüzer bir köprü oluşturdu ve beraber kuvvetli süvari birliklerini de Radova’ya kadar ileri sürerek Eflak’taki Rus kuvvetleri ile Sırbistan’ın ilişkisini kesti (Kaylan, 1975: 29).

Kalafat’ta yaşanan çarpışmalar sırasında Ceride-i Havadis Gazetesi’nden aktarılan haberlere göre Rus askerinin diğer yerler ile olan irtibatını kesmek ve Osmanlı ordusuna gereken malzemenin temin edilmesi için halkın da birtakım yardımlarda bulunduğu öğrenildi. Aynı zamanda yerli halkın Eflak’tan firar edip Kalafat’a gelen Rus askerinin bu topraklara girmesine engel olduğunun yanı sıra, Eflaklı askerlerden Çatana’ya Rus ordularının mevkilerine asker sevk edildiği söylentileri de yayılmaya başladı. Bu konuya açıklık getirmek için Çatana civarında incelemede bulunan komutanlardan Hüseyin Paşa bu durumun gerçek olmadığını ve Rusya’nın asker sayısını fazla göstererek Osmanlı ordusunu korkutmaya çalıştığını belirtti (Ceride-i Havadis, nr. 668, Rebi’ülâhire 23, 1270).

Ömer Paşa Vidin ve Kalafat’taki istihkâm ve tahkimatını kısa zamanda tamamlamak istiyordu. Bu yüzden düşmanı oyalamak için Rusçuk’tan Yergöğü’ne ve Totrakan’dan Oltaniçe’ye asker geçirdi. Ruslar Oltaniçe’nin işgali üzerine Osmanlı hareketinin Bükreş’i hedef aldığını düşünerek Vidin tarafında bulunan kuvvetlerini buraya çektiler (Sertoğlu, 2011: 3029). 4 Kasım’da General Pavlov’un komuta ettiği Rus kuvvetleri Osmanlıların müstahkem mevkilerine saldırdılar. Ömer Paşa Oltaniçe’yi çok iyi tahkim ettiği ve iyi mevzilendiği için Rus askerleri, Osmanlı orduları tarafından şiddetli bir top atışıyla karşılandılar (Badem, 2017: 103). Rus ordusu, General Dannenberg’in kumandasında 22 tabur piyade ve 3 alay süvari ile saldırmıştı. Savaş dört saat sürdü ve Ruslar bozguna uğrayarak kaçmaya başladılar (Danişmend, 1972: 147).

Oltaniçe zaferi Osmanlı ordusunun Tuna’daki ilk ciddi zaferidir. Bu zaferden sonra Oltaniçe’deki kuvvetler Vidin ve Kalafat’ın tahkimatı tamamlandığından geri alındılar (Sertoğlu, 2011: 3029). Oltaniçe’deki bu başarıdan sonra Osmanlı kuvvetleri Rusları takip etmedi. Ömer Paşa Rusları harekât üstlerinden çok uzaklarda yakalayarak bir meydan savaşı yapma

düşüncesindeydi. Bu nedenle Bükreş istikametinde bir saldırıya geçmeyi uygun bulmadı (Kaylan, 1975: 29).

3.3.4. Çatana Savaşı (5 Ocak 1854)

Oltaniçe yenilgisinden sonra Ruslar bunun intikamını almak istiyorlardı. Bu yüzden Kalafat'a taarruz etmek için Çatana civarındaki tepeyi dayanak noktası olarak kullandılar. Burayı tahkim etmeye başlayan Ruslara fırsat vermemek için Kalafat'ta bulunan Ahmet Paşa on bin askeri üç kola ayırarak Mustafa, İsmail ve Osman Paşalar kumandasında Çatana'ya sevk etti (Sertoğlu, 2011: 3030). Çatana'ya gelindiğinde Çatana ve civarındaki Rus askerinin sayısının Hüseyin Paşa'nın ifade ettiği gibi az olmadığı bunun aksine çok fazla Rus askerinin burada olduğu görüldü. Bu nedenle herhangi bir tehlikeye maruz kalmamak için buraya bir miktar asker bırakılması kararlaştırılarak Çatana'nın Tuna'ya yakın olan elverişli bir dağ tepesine askerler yerleştirildi (Ceride-i Havadis, nr. 668, Rebi'ülâhire 23, 1270).

Krayova'da bulunan Rus kuvvetleri hava şartları dolayısıyla hemen saldırıya geçmedi. Ancak Kazak süvarilerinin aralıksız olarak bu bölgede dolaşmaları Osmanlı ordusunu rahatsız etti. Bu süreç içerisinde Osmanlı birliği beklemeye başladı (Aydın, 2012: 57-58). Rusların gönderdikleri kuvvetleri karşılamak üzere bir kuvvet bırakıldıktan sonra İsmail Paşa köyün gerisindeki müstahkem tepeye doğru taarruz ederek Rus siperlerini zapt etti. İsmail Paşa yaralandığı için yerini Mustafa Paşa alarak Rus kuvvetleri ile çatışma başladı. Tepede bulunan Rus tahkimatı şiddetli top ateşine tutuldu ve Ruslar bozguna uğrayarak tepeye doğru kaçtılar. Bu zafer Osmanlı kuvvetlerinin Tuna'da ikinci zaferi oldu. Bu zafer üzerine Ömer Paşa Serdar-ı Ekrem unvanını aldı (Danişmend, 1972: 150).

Bu sırada Osmanlı Devleti tarafından Kafkaslarda Ruslar ile mücadele eden Şeyh Şamil'e de bir ferman gönderildi. Bu fermanda, Rusya tarafından Osmanlı Devleti'nin hukukuna ve bağımsızlığına dokunacak surette meydana gelen olaylardan ve Rusya tarafından Osmanlı Devleti'nden istenilen tekliflerin kabulünün mümkün olmadığından bahsedilerek, Rusya'nın Prut Nehri'ni tecavüz ve Eflak ve Boğdan'ı istila etmesinden dolayı Tuna boyu, Trabzon ve Erzurum taraflarına asker sevk edildiği bildiriliyordu. Şeyh Şamil'den Kafkasya'da

bulunan hanlar ve beyler ile birleşerek ve Anadolu Ordusu Kumandanı Abdi Paşa ile de haberleşerek Rusların üzerlerine geniş çaplı bir harekât başlatılması isteniyordu (BOA, C.HR.1, Dosya No 110, Gömlek No 5454, H.1270).

Aynı zamanda bu sıralarda Eflak ve Boğdan halkından istekli olanların Rusların aleyhinde hizmet etmeleri amacıyla yüzbaşılık ve mülazımlık rütbeleriyle kabul olunması hususunda Rumeli Ordusu Komutanı Ömer Paşa tarafından Osmanlı Devleti'ne bir mektup geldi. Bu mektup toplanan mecliste ele alındı ve Eflak-Boğdan halkının Rusya aleyhinde orduya hizmete alınmasının uygun olduğu ve onların emniyetleri hususunda Ömer Paşa'nın sorumlu olacağı bildirildi (BOA, A.AMD.1, Dosya No 51, Gömlek No 72, H.1270).

3.3.5. İngiltere ve Fransa'nın Rusya'ya Eflak-Boğdan'ın Tahliyesi İçin Ultimatom Vermesi

Osmanlı Devleti, Rumeli cephesinde Ruslara karşı başarı kazansa da Anadolu cephesinde birtakım olumsuz olaylar yaşadı. Bu olumsuz olayların başında Sinop'ta Osmanlı donanmasının yakılması gelir. Karadeniz'deki Osmanlı donanmasının Ruslar tarafından yakıldığı haberi İstanbul'a gelince büyük bir üzüntü yaşandı (Karal, 2007: 235). Osmanlı donanması 12 gemiden oluşan bir filo ile Osman Paşa komutasında devriye görevine çıkmıştı. Bu filoya kötü hava şartları ve gelebilecek tehlikelere karşı Sinop limanına sığınması talimatı verilmişti. Fırtınaya yakalanan donanma Sinop'a sığındı. Bunun üzerine Karadeniz limanları açıklarında uzun zamandan beri dolaşmakta olan Amiral Nahimof komutasında Rus donanması Osmanlı gemilerini belirleyerek bir baskın gerçekleştirdi. Rus donanması yoğun top atışlarıyla Osmanlı donanmasını tahrip etti. Bütün gemiler Ruslar tarafından imha edildiği gibi denize düşen askerlere de yağlı paçavralar atılarak yakıldı (Karasu, 1998: 89-91).

Sinop felaketi İngiltere ve Fransa'ya Rusya'nın Karadeniz'deki kuvvetini anlamaları için bir işaret oldu. Osmanlı-Rus anlaşmazlığı bu seferde Boğazlar yüzünden bir Avrupa sorunu hâline geldi. İngiltere ve Fransa zaten önceden Çar Nikola anlaşmalara yanaşmazsa Osmanlı Devleti'ne yardım edeceklerini vadetmişlerdi. Bu yüzden İngiliz ve Fransız donanmaları Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul önlerine geldiler. Çar İngiliz ve Fransız donanmalarının Çanakkale Boğazı'nı geçmelerini protesto etti (Karal, 2007: 236).

İngiltere ve Fransa Rusların Sinop'ta Osmanlı donanmasını ve şehri tahrip etmelerini devletler hukukuna yapılan şiddet hareketi olarak gördüler ve donanmalarından birer gemi ile Sinop'a hareket ederek durum değerlendirmesi yaptılar. Bu iki devlet Rusya'ya ortak bir nota vererek Eflak ve Boğdan boşaltılincaya kadar Rus donanmasının bir daha Karadeniz'de bulunmamasını sert bir dil ile bildirdiler (Sertoğlu, 2011: 3034).

29 Ocak tarihinde III. Napolyon, Çar I. Nikola'ya bir ültimatö gönderdi. Napolyon burada, Rusya'ya karşı her zaman iyi duygular beslediğini, meselenin başlangıcından beri savaşı önlemek için arabuluculuk yapmaya çalıştıklarını, savaşı hiçbir zaman teşvik etmediklerini ifade ediyordu. Aynı zamanda Sinop baskınının kendilerinde oluşturduğu üzüntüyü dile getirerek bu olayın sadece politikalarını yaralamakla kalmayıp askerlik şereflerinin de zedelediğini belirtiyordu. Napolyon, Çar'ın önüne iki şık koydu. Bunlardan birisi düşmanlığın terkedilip bir anlaşma imzalanması, diğeri ise ilişkilerin kesilip savaşa girilmesi idi. Eğer Rusya Prensliklerden çekilir ise donanmalarının Karadeniz'den çıkaracaklarını, Rusya'nın bunu reddetmesi durumunda Fransa ve İngiltere'nin dahi savaşa girmeye mecbur kalacaklarını da sözlerine ekleyerek barış için arabuluculuk yapmaya her zaman hazır olduklarını iyi ilişkilerin yeniden kurulabileceğini bildirdi (Türkgeldi, 1987: 329)¹⁹.

Rus Çar'ı bu teklifleri reddetti ve 8 Şubat'ta III. Napolyon'a verdiği cevapta, İngiltere ve Fransa'nın barışı ister bir havada olmadıklarını, eğer isteselerdi savaş ilan edilmeden buna engel olabileceklerini vurguladı. Ayrıca Çar, İngiltere ve Fransa'nın donanmalarının Boğaz'dan içeri girmesinin Rusya aleyhinde yapılmış bir hareket olarak gördüğünü, bu tehditlere karşı geri çekilmeyeceğini ve 1812 yılında olduğu gibi 1853 yılında da zaferler kazanacaklarını ifade ediyordu. Çar kendisi için Viyana Notası'nı esas aldığını bunun dışındaki hiçbir istediği kabul etmeyeceklerini belirtiyordu (Türkgeldi, 1987: 332).

Bu olayların ardından Çar I. Nikola halkına hitaben 21 Şubat'ta bir beyanname yayınladı. Bu beyanname ile Osmanlı Devleti'ne âdeta bir Haçlı seferi

¹⁹ Mektubun metni için bkz. (Türkgeldi, 1987: 329).

açıyordu. Rusya'nın yalnız Osmanlı Devleti tarafından değil İngiltere ve Fransa tarafından da tahrik edildiğini ve bu iki devletin Rusya'nın aleyhinde olan hareketlerinin kendilerinin şeref ve haysiyetini yıkamayacağını onlara karşı hep dik duracağını, menfaatlerini korumak için harekete geçmek zorunda kaldığını ilan etmekteydi (Sertoğlu, 2011: 3036).

Rusya'nın verilen tüm teklifleri reddetmesiyle birlikte Osmanlı Devleti, İngiltere ve Fransa 12 Mart 1854 tarihinde İstanbul'da bir ittifak antlaşması yaptılar. Bu antlaşma gereğince İngiltere ve Fransa savaş alanına deniz ve kara kuvvetleri göndereceklerdi. İstanbul Antlaşması imzalandıktan on beş gün sonra İngiltere ve Fransa 27 Mart 1854'te resmen Rusya'ya savaş ilan etti (Kaylan, 1975: 31).

Müttefik güçlerin önde gelen gazeteleri savaşa büyük önem veriyordu. Avrupanın çeşitli şehirlerinden gelen telgraflar, siyasi çevrelerdeki savaş ve tartışmaların tüm gelişmelerini anlatıyordu. Savaş ile ilgili günlük olayların ve haberlerin ayrıntılarını İstanbul, Mostar, Viyana, Paris ve Bükreş'ten okumak mümkündü. Savaşın başında Osmanlı Devleti ve Rusya ile ilgili haberler bir iki sütunda yer alırken, İngiltere ve Fransa'nın savaşa dahil olmasıyla birlikte savaş ile ilgili genel bilgiler gazetelerde daha fazla yer kapladı (Yazıcı, 2012: 226).

Rusya Eflak ve Boğdan'ı hâlâ işgal altında tuttuğu için 9 Nisan 1854'te dört büyük devlet (İngiltere, Fransa, Avusturya ve Prusya) Viyana'da yapılan konferansta bir protokol hazırladılar. Bu protokolle Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak için Avrupa devletleri aralarında yapılan antlaşmaların geçerli olduğunu onayladılar (Jorga, 2012: 390).

Bu görüşmelerde dört temel nokta belirlendi. Bu noktalardan birincisi, Eflak-Boğdan ile Sırbistan üzerindeki Rus himayesinin kaldırılıp Osmanlı Devleti'nin bu topraklara verdiği hak ve ayrıcalıkların büyük devletlerin ortak garantisine alınması, ikincisi, Tuna'da seyrüsefer serbestliğinin sağlanması, üçüncüsü, 1841 Boğazlar Sözleşmesi'nin Avrupa dengesinin gereklerine göre yeniden gözden geçirilmesi, dördüncüsü ise, Padişahın egemenlik hakları ile de uyuşacak şekilde Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Hristiyanların ayrıcalıkları ve haklarının büyük devletler tarafından korunmasını içermekteydi. Viyana'da

belirlenen “Dört Nokta” Avusturya tarafından Rusya’ya bildirildi. Rusya ise bu noktaları kabul etmedi. Bunun üzerine Avusturya, İngiltere ve Fransa arasında bir ittifak antlaşması imzalandı ve devletler birbirlerine “Dört Nokta” dışında, Rusya ile müzakereye girişmemeyi kararlaştırdılar (Armaoğlu, 2003: 246-247).

3.3.6. Rusların Tuna’da Harekete Geçmeleri ve Silistre Kuşatması

Rusya’ya karşı yapılan ittifak antlaşmalarının ardından bir hazırlık ve strateji belirleme aşaması başladı. Ruslar Rumeli cephesinde tekrar harekete geçtiler. Rusların planı Silistre, Şumnu ve Varna’yı alıp Edirne’ye doğru ilerlemektir. Bu yüzden Küçük Eflak’ta bulunan kuvvetlerini Dobruca cephesine çekmeye karar verdiler. Bu harekâtı gerçekleştirmek üzere 17 Nisan 1854’te Ömer Paşa tarafından işgal ve tahkim edilmiş olan Kalafat üzerine saldırdılar. Ancak bozguna uğrayarak Küçük Eflak’ı boşalttılar. Osmanlı ordusu Küçük Eflak’ın merkezi olan Krayova’yı işgal etti (Danişmend, 1972: 153).

İngiltere ve Fransa Rusya’ya savaş ilan ettikleri 27 Mart 1854’ten sonra Odessa’da bulunan İngiliz ve Fransız konsoloslarıyla uyruklarını almak için Odessa’ya bir İngiliz vapuru gönderdiler. Ruslar kısa bir süre onlara ateş açtılar. Bu durum üzerine 20 Nisan’da beş pervaneli ve on beş yelkenli kalyondan kurulu İngiliz-Fransız filosu Odesa’ya gelerek orayı şiddetli bir bombardıman altına aldı. Bunun sonucunda Rus bataryası susturuldu ve limandaki on dört gemiden bir kısmı ele geçirildi. Aynı zamanda depolarda tahrip edilerek cephanelik yok edildi (Besbelli, 1977: 54-55).

Ruslar Odesa bombardımanına Tuna cephesinde yeniden saldırıya geçerek cevap verdiler. Hedefleri ise Silistre kalesiydi. İlk olarak Ruslar kalenin karşısındaki ve Tuna üzerinde bulunan adayı işgal ettiler. 15 Mayıs tarihinde Rus birlikleri kaleyi kuşatmaya başladı. Rus ordusu 80 bin kişilikti ve komutanları Gorçakof’un yerine tayin edilmiş olan General Paskeviç idi (Sertoğlu, 2011: 3041). General Paskeviç kale kumandanı olan Korgeneral Musa’dan Silistre’nin kendilerine teslimini istedi. Ruslar ret cevabı üzerine 16 Mayıs’tan itibaren bombardımana başladılar. Osmanlı ordusunun Ruslar üzerine 28 Mayıs gecesi ve devamında yaptığı baskınlar Rusların çekilmesine neden oldu. Bu mücadelede Ruslar iki general 315 ölü ve 600 yaralı verdiler (Ekinci, 2005: 48).

Silistre'ye Başkumandanlıktan gönderilen yardım kuvvetleri kale etrafındaki Rus tabyalarını tahrip etti. Bu olay sonucu Ruslar yenildi ve kuvvetler kaleye girdi. Rusların geri çekilmeleri sonucunda Silistre kuşatması kaldırıldı (Yapıcı, 1999: 36). Silistre'de Osmanlı ordularının gösterdiği bu başarılar ve şiddetli karşı koymaları önemli bir dönüm noktası oldu. Silistre bozgunu Rusların Eflak ve Boğdan'ı hızla boşaltacak olan süreci başlattı (Kaylan, 1975: 75).

Silistre'den çekilmek zorunda kalan Ruslar, Eflak ve Boğdan'da müşkül bir duruma düştüler. Rusya'nın bu toprakları işgalini başından beri hoş karşılamayan Avusturya, Rusları sürekli tehdit etmekteydi. Ruslar bu sebeplerden dolayı Eflak ve Boğdan'ı boşaltarak Tuna'nın karşı kıyısına geçtiler. Ancak bu durumu Çar I. Nikola kabul etmedi. Hemen Gorçakof'a bir emir göndererek Prensliklerin yeniden işgalini bildirdi (Sertoğlu, 2011: 3043).

Bunun üzerine geri dönmeye çalışan Rus ordusu 8 Temmuz'da Yergöğü muharebesinde bozguna uğratıldı. Bu olay ile Ruslar Eflak ve Boğdan'ı kesin olarak boşalttılar. 24 Mayıs'tan itibaren müttefik kuvvetler denizden ve karadan Varna'ya sevk edilmeye başlandı. 6 Ağustosta Bükreş'e giren Osmanlı ordusu Eflak-Boğdan'ı tamamen Rus kuvvetlerinden temizledi (Karasu, 1998: 112).

3.3.7. Eflak-Boğdan Üzerine Avusturya İle Yapılan Antlaşma ve Viyana Barış Görüşmeleri

Rusya, Silistre bozgunu ile yaşadığı olaylar sonrasında Eflak ve Boğdan'ı boşaltmak zorunda kaldı. Bu sırada Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında bir antlaşma yapılması konusunda birtakım fikirler ortaya atılmaya başlandı. Bunun üzerine Avusturya hemen harekete geçerek Eflak-Boğdan'ın tahliyesi konusunda Osmanlı Devleti'ne her türlü yardımı yapmaya hazır olduğunu ve bu konunun kendileri içinde önemli olduğunu bildirdi. Bunun sonucunda İngiltere ve Fransa'nın da onayı alınarak Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında bir antlaşma imzalanmasına karar verildi. Osmanlı Devleti, Avusturya ile antlaşmayı imzalamak üzere Mustafa Reşid Paşa'yı görevlendirdi (Takvim-i Vekayi, Def'a. 507, Selh Şevvâl, 1270). Böylece iki devlet arasında 14 Haziran 1854'te

Boyacıköy’de bir ittifak antlaşması imzalandı (BOA, A.DVN.MKL.1, Dosya No 73, Gömlek No 3, H.1270)²⁰. Bu antlaşmaya göre:

- Avusturya Eflak ve Boğdan’ı istila etmiş olan yabancı askerlerin boşaltılması hususunu yerine getirilinceye kadar çalışmayı ve hatta gerekir ise yeterli miktarda askerini buraya sevk edecek.
- Bu takdirde Avusturya tarafından gönderilecek askerin sevk ve idaresi konusunda bu askerin başkumandanı yürütecek ve yapacağı harekâtı Osmanlı başkumandanına bildirmeye özen gösterecek.
- Eflak-Boğdan’ın dahili idaresi Osmanlı Devleti ile Avusturya tarafından daha önce olan imtiyazlar çerçevesinde yeniden kurulacak, ancak oluşturulacak olan bu idarenin yetkileri Avusturya askerinin müdahalesini engelleyecek kadar geniş olmayacaktır.
- Avusturya Osmanlı Devleti’nin hükümdarlık hakları ve topraklarının bütünlüğünü muhafazayı garanti etmedikçe Rusya ile hiçbir barış müzakeresine girişmeyecektir.
- Osmanlı Devleti ve Rusya arasında bir barış antlaşması imzalandığı zaman bu anlaşmanın neticesi elde edilmiş olacağından bu durumda Avusturya Prensliklerden askerini geri çekmek için hazırlıklara girişecektir. Askerlerin geri çekilme hususu iki devlet arasında yapılan görüşmeler ile düzenlenecektir.
- Avusturya askerlerine Eflak-Boğdan memurları tarafından iskan, geri çekilme, iâşe, hayvanların bakımı gibi konularda yardım için gerekli olan talimatlar gönderilecektir. Bunun karşılığında Avusturya askeri buradaki harekâtında ahalinin can ve mal güvenliğini sağlayacak ve mezhep imtiyazlarına gerekli özeni gösterecektir.
- Bu antlaşmanın imzalanmış olan nüshaları en geç dört hafta içinde, mümkün olur ise daha önce değiştirilecektir.

Osmanlı Devleti ve Avusturya’nın bu antlaşmayı imzalaması ile birlikte ittifak gereğince Avusturya askerinin Eflak’a girmesi için emir verildi. Bunun üzerine gerekli talimatlar verilerek bu durum Ömer Paşa’ya ve İngiltere ve Fransa

²⁰ Eflak ve Boğdan’ın işgali sonrasında Avusturya İmparatorluğu ile yapılan muahedenin sureti için bkz. Ek 23 (BOA, A.DVN.MKL.1, Dosya No 73, Gömlek No 3, H.1270).

kumandanlarına bildirildi. Eflak-Boğdan yönetimine geçici olarak Avusturyalı General Kont Coronini tayin edildi. Bu durum Eflak ve Boğdan memurlarına haber verildi. Onlardan Eflak ve Boğdan beylerinin görevlerine geri getirilebilmeleri için bu süreçte Avusturyalı komiserlere yardımcı olmaları istendi (BOA, HR.MKT.3, Dosya No 79, Gömlek No 12, H.1270). Aynı zamanda Vidin Valisi'ne Osmanlı Devleti tarafından gönderilen bir mektup ile Avusturya'nın beş altı kıta askerinin iki vapurla Küçük Eflak'a gitmekte olduğu bildirilerek Osmanlı Devleti ve Avusturya arasında yapılan antlaşma gereğince geçecek vapurlara yabancı muamelede bulunulmaması ve askerlerin geçeceği yerlerin güvenliğinin sağlanması konusunda tedbirli davranmaları istenildi (BOA, A.MKT.UM.3, Dosya No 160, Gömlek No 49, H.1270).

Bu sırada Ömer Paşa İstanbul'a bir mektup gönderdi. Ömer Paşa gönderdiği mektupta, Rusların Kalas tarafından Tuna'nın beri yakasına doğru saldırıda bulunduğunu, kırk sekiz saat süren çarpışmadan sonra Rus askerlerinin buralardan temizlendiğini yazdı. Ayrıca tabyaların durumlarının nasıl olduğuna dair bilgiler verdi. Osmanlı Devleti bu haberler ile Avusturya askerinin henüz daha gelmemiş olduğundan Rusların Eflak ve Boğdan'a tekrar dönebileceği şüphesine kapıldı. Bu yüzden gerekli önlemleri aldı (BOA, HR.MKT.4, Dosya No 79, Gömlek No 12, H.1270). Bu olaylar sonucu Rus işgal kuvvetleri Temmuz sonunda geri çekilmeye başladılar. 20 Ağustos'ta onların yerini Avusturya kuvvetleri almaya başladı. Prensliklerin boşaltılması savaşın bütün gidişatını ve şeklini değiştirdi (Anderson, 2001: 150).

Avusturya'nın Eflak-Boğdan'ı geçici işgali ile birlikte Eflak-Boğdan beylerinin görevlerine tekrar dönmeleri konusu gündeme geldi. Avusturya beylerin görevlerine geri dönmelerini istiyordu. Ancak Osmanlı Devleti beylerin daha önce Rusya ile birlikte hareket etmelerinden dolayı onlara güven duymuyordu. Bunun üzerine Meclis-i Hâss-ı Vükelâ'da yapılan değerlendirmeler sonucu Eflak-Boğdan'a Derviş Paşa'nın veya ona denk bir kişinin komiser atanması ve Prens Kalimaki'nin Prensliklere kaymakam tayin edilmesi düşünüldü ancak kesin bir karara varılamadı. Yapılan müzakereler sonucu Osmanlı Devleti, beyleri azletmeye muhtar olacağına dair Avusturya'nın vereceği teminat nedeniyle beylerin görevlerine dönmelerini kabul etti ve Derviş Paşa'yı komiser

olarak atadı. Derviş Paşa 31 Ağustos 1854 tarihinde bir ilanname ile Avusturya'nın Prenslikleri geçici olarak işgal edeceğini duyurdu (Keleş, 2009: 175).

Rusya'nın Prensliklerden çekilmesiyle birlikte onların yerini alan Avusturya'nın geçici işgalinin ardından Viyana elçiliğine Osmanlı Devleti tarafından 31 Ekim 1854 tarihinde bir mektup gönderildi. Mektup, Prensliklerde Avusturya ile nasıl bir politika uygulanacağına dair bilgiler içermektedir. Bunun yanı sıra mektupta, Avusturya ile Rusya arasında geçerli olan evrakların suretlerinin elçiliğe gönderileceği ve bu konuda onlardan bilgi alınacağı ifade edilerek, Derviş Paşa tarafından İsterbi Bey'in Bükreş'e 12 Eylül ve 19 Eylül tarihli resmi yazıyla davet edildiği de Viyana elçiliğine bildirildi. (BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 169, Gömlek No 52, H.1271).

Viyana elçiliğine aynı tarihlerde gönderilen bir başka mektup ise Prensliklerin durumu ve elçilerle yapılacak müzakereler ile ilgiliydi. Mektupta Avusturya ile Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan'daki memurları arasında anlaşmazlıkların meydana geldiği ve bu durum karşısında gerek memurların ve gerek Eflak-Boğdan beylerinin görevlerini eksiksiz yerine getirmeleri ve aralarındaki anlaşmazlıkların giderilmesi için yeni düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtiliyordu. Eflak-Boğdan'da bundan sonra bu tür anlaşmazlıkların meydana gelmemesi için Osmanlı Devleti ve Avusturya'nın Prensliklerle alakalı düzenlenmesi gereken maddelere İngiltere ve Fransa ile birlikte karar verecekleri ve bu maddelere Eflak-Boğdan'ın ve Sırbistan'ın gerektiği zaman savaşa yardımları konusunda ekleneceği, bütün bu hususların Fransa ve İngiltere elçiliğinin baş tercümanları tarafından birer rapor ile kendi elçiliklerine ve İstanbul'a bildirdikleri ifade edilmekteydi (BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 169, Gömlek No 90, H.1271).

Avusturya'nın Eflak ve Boğdan'ı geçici işgalinden sonra Osmanlı askerlerinin geçişlerine mani oldukları haberinin gelmesi üzerine Osmanlı Devleti Avusturya Dışişleri Bakanı Kont Boul ile irtibata geçti. Osmanlı Devleti, Avusturyalı generallerin hareketlerini incelemeleri için Bükreş'e emir gönderdiği hâlde tekrar bu durumun devam etmesine ikazda bulundu. İki devletin bu konu hakkında yaptığı görüşmelerden sonra Avusturya askerlerinin Eflak ve Boğdan'ın

emniyeti ve düzenini bozacak hareketlerde bulunmamaları, Osmanlı askerlerinin Prensliklerdeki hareketlerine karışmamaları konusunda Kont Boul tarafından askerlere emir verilmesi ve gerekenin yapılması için alınan kararların Avusturyalı generallere bildirilmesi kararlaştırıldı (BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 167, Gömlek No 89, H.1271).

Bu sırada Avusturya'nın Boğdan'da bulunan askerinin ihtiyacı için Kont Coronini tarafından Boğdan beyinden birtakım isteklerde bulunuldu. Bu istekler Boğdan beyi tarafından Osmanlı Devleti'ne bildirildi. Aynı zamanda askerleri için Eflak'ta konak ve birtakım gerekli eşyaların karşılanması da istendi. Bunun üzerine Osmanlı Devleti bir komisyon oluşturmaya ve hem bu konuların hem de Kont Coronini tarafından yazılıp komisyona verilen lahiyanın değerlendirilmesi kararını aldı. Komisyonda lahiyada bulunan maddelerin bazılarının kabulüyle bazılarının reddi uygun görülerek alınan karar Cont Coronini'ye bildirildi. Kont Coronini kararı kabul etmedi ve bu hususların tamamıyla yerine getirilmesini emretti. Bu durum Osmanlı Devleti ile Avusturya'nın küçük bir sorun yaşamasına neden oldu (BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 174, Gömlek No 65, H.1271)²¹.

Avusturya'nın Osmanlı Devleti ile yaptığı antlaşma gereğince Avusturya savaşın sonuna kadar Eflak ve Boğdan'ı işgal ederek orayı her türlü saldırıya karşı koruyacaktı. Böylece Avusturya Tuna üzerinde hâkim rol oynayacak bir konum elde etmiş oluyordu. Rusya ile Rumeli'de karşılaşma ihtimali ortadan kalktığından müttefikler Rusya'ya kesin darbe vurmak amacıyla kuvvetlerin Kırım'a sevk edilmesi ve Sivastopol'un ele geçirilmesine karar verdiler (Kara, 2007: 238).

Müttefiklerin Sivastopol'u düşürmelerinin ardından Rusya ile savaşa son vermek ve nihai kalıcı barış sağlamak amacıyla Osmanlı Devleti, Avusturya ve müttefikleri 15 Mart 1855'te Viyana'da görüşmelere başladılar. Görüşmelerin konusu "Dört Nokta" üzerineydi. Bu görüşmelerde Avusturya eline geçen bu fırsatı kaçırmak istemedi ve İngiltere ile Fransa'ya danışarak 16 Aralık 1855'te Rusya'ya bir ay süreli ulti-matom verdi. 8 Ağustos 1854 tarihli Dört Nokta'dan

²¹ Avusturya'nın Boğdan'daki askerlerinin ihtiyacı hakkında Kont Coronini tarafından sunulan istekler hakkındaki hüküm için bkz. Ek 24 (BOA.A.MKT.UM.1, Dosya No 174, Gömlek No 65, H.1271).

hareketle ondan biraz daha değişik bazı şartların kabul edilmesini istedi (Armaoğlu, 2003: 250).

Bu şartlar, Eflak ve Boğdan'ın büyük devletlerin koruması altına konulması, Tuna'da seyrüsefer serbestliğinin devamı, Karadeniz'de Rusya ve Osmanlı Devleti'nin savaş gemisi, tersanesi bulunduramayacağı ve Hristiyan tebaanın haklarını içermektedir (Türkgeldi, 1987: 370)²². Dört Nokta'dan farklı olarak devletlerin Avrupa'nın çıkarları çerçevesinde başka şartlar ileri sürebileceği hakkında olan beşinci maddesi de bulunuyordu. Bu maddeler Rusya'ya sunuldu. Rusya beşinci maddeyi uygun bulmayarak bu maddeleri kabul etmedi. Avusturya bu ulti matomu verirken kabul etmemesi durumunda Rusya'ya karşı olacağını bildirmişti. Prusya Kralı'nın tehdidi üzerine Rusya 16 Ocak 1856'da ulti matoma olumlu cevap verdi (Armaoğlu, 2003: 250). Müttefikler tarafından Rusya'ya verilen dört teklifin kabul olunduğu haberi Gorçakof tarafından Avusturya'ya ve oradan da müttefiklere bildirildi. Bunun üzerine müttefikler bu noktaları düzenlenecek olan konferansta teklif etmeye karar verdiler (BOA, A.AMD.1, Dosya No 53, Gömlek No 54, H.1271).

Viyana'da yapılan görüşmelerden sonra Avusturya elçisi M. Müller Babıalı'ye gelerek Avusturya'nın bu "Dört Nokta'yı müzakerelerin temeli saydığından Rusya Eflak ve Boğdan'a tekrar saldırır ise Avusturya askerinin buna engel olacağı ve Tuna Nehri'nden aşağı geçer ise bunu savaş sebebi sayacaklarını Rusya'ya bildirdiklerini ifade etti. Bu durumu Babıalı, ittifak gereğince İngiltere ve Fransa'ya bildirdi (Türkgeldi, 1987: 80-81).

3.3.8. Paris Kongresi ve 1856 Paris Antlaşması'nda Eflak ve Boğdan

Kırım Savaşı'nı sona erdirmek ve bir an önce barış antlaşmasını hazırlamak üzere yapılması kararlaştırılan Paris Kongresi, Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya, Prusya ve Piyemonte'nin katılımı ile 25 Şubat 1856'da çalışmalarına başladı. Başkanlığını Fransa Dışışleri Bakanı Kont Valevski'nin yaptığı bu kongre 1815 Viyana Kongresi'nden sonra Avrupa devletleri arasında dengeyi etkileyen en önemli kongrelerden birisiydi (Yeniçeri, 2002: 840).

²² Viyana'da tanzim olunarak Rusya'ya tebliğ edilen protokol için bkz. (Türkgeldi, 1987: 370-375).

Osmanlı Devleti ilk defa devletlerarası bir kongreye eşit haklara sahip olarak katılıyordu. Kongreye her devlet seçkin devlet adamlarını gönderdi. Osmanlı Devleti'nden Sadrazam Ali Paşa ve Paris elçisi Mehmet Cemil Bey, Fransa'dan Dışişleri Bakanı Von Walevski, İngiltere'den Lord Clarendon, Avusturya'dan Kont Boul, Rusya'dan Prens Orlof, Prusya'dan Baron Maunteufel ve Piyomente'den Kont Kavur kongreye devletlerini temsil için gönderildi (Kartal, 2007: 242).

Konferansta ilk olarak barış görüşmelerinin kesintiye uğramadan devam edebilmesi için 31 Mart 1856'ya kadar sürecek bir ateşkes yapılmasına karar verildi. Dört nokta üzerinde duruldu. Birinci noktada, Viyana'da yapılan barış görüşmelerinin Paris Konferansı için ön hazırlık niteliğinde olduğu kabul edildi ve Tuna Nehri'ndeki ticaret serbestliği ve Tuna Nehri boğazlarının statüsü Viyana'da alınan karara bağlanmış olduğundan bu sonuç olduğu gibi benimsendi. İkinci noktada ise Besarabya'da bir kısım arazinin Eflak-Boğdan topraklarına katılması ile yeni sınır düzenlemesi yapıldı. Üçüncü nokta, Rusya'nın Karadeniz'deki kuvvetlerinin sınırlandırılmasıydı. Bu maddenin çözümü Karadeniz'de kıyısı bulunan ülkeler olarak Osmanlı ve Rus temsilcilerinden oluşan bir komisyon ile çözülmesi kararına varıldı. Böylece ilk üç noktanın görüşülmesinde bir problem ortaya çıkmadı (Karasu, 1998: 158-159). Ancak dördüncü nokta en çok üzerinde tartışmaların çıktığı maddeydi. Bazı murahhaslar ilan edilen Islahat Fermanı'nın antlaşmada bir senet hükmünde yer almasını istediler (Ahmed Cevdet Paşa, 1953: 74). Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü ve tebaanın ayrıcalıkları konusunda bir ibarenin antlaşma metnine konulmasını isteyen devletlerin bu düşüncelerini Ali Paşa İstanbul'a bildirdi. Bunun üzerine bu durum Sultan Abdülmecid'e arz edilince Padişah "Ben Rusya'ya vermediğim senedi bütün Avrupa'ya veremem" diyerek sert tepki gösterdi (Türkgeldi, 1987: 114).

İstanbul'dan gönderilen cevap ile Padişahın antlaşmaya "Devlet-i Aliye şöyle bir ferman ısdar etti, düvel-i sâire dahi tahsin eyledi" tabirinin eklenmesini kabul ettiği ve buna ek olarak "Devlet-i Aliye'nin umur-ı dahiliyesine müdahale olunmaması" ifadesi de eklendi. Osmanlı Devleti'nin bu konudaki tutumlarını Ali Paşa devletlere bildirdi. Avrupalı devletler Osmanlı Devleti'nin hukuk-ı istiklal ve

şanına dokunacak ifadelerin yer almayacağını sözünü verdiler (Ahmed Cevdet Paşa, 1953: 74).

Konferansta gündeme gelen bir konuda Karadeniz sahillerinin doğusunda ve Rusya'nın elindeki arazilerin durumuna aitti. Sahilde bulunan kalelerin hepsinin yıkılmasını teklif eden müttefik devletlerin bu isteğini Rusya murahhasları kabul etmedi. Rusya ile Osmanlı Devleti arasında Anadolu hududunun denetlenmesi ve düzenlenmesi maddesi ortaya konuldu. Bunun sonucunda Kars ve çevresindeki Osmanlı arazisi Osmanlı Devleti'ne iade edildi. Rusya murahhasları buna razı oldu. Rusya, Tuna kıyılarından atılmasının önüne geçmek için aynı kolaylığın Besarabya hududu ve Tuna'ya dair maddelerde de kendilerine gösterilmesini istedi. Karadeniz'e ait diğer bir görüşme konusu da Karadeniz'in tarafsız hale getirilmesiydi. Bu madde teklif edildiğinde Rus murahhaslar sınırlama eğiliminden kaçınarak Petersburg'dan izin almalarının gerektiğini belirttiler (Keleş, 2009: 365).

Karadeniz'in statüsü bakımından bir diğer konu Boğazların kapalılığı açıklığı durumuydu. Rus murahhaslar Boğazların kapalılığı ilkesini Rusya'ya yönelik tehdit olduğunu ileri sürdüler. Ancak antlaşmada 13 Temmuz 1841 Boğazlar Sözleşmesi teyit edildi ve yürürlükte bırakıldı (Karasu, 1998: 175).

3.3.9. Paris Antlaşması'nın Eflak ve Boğdan İle İlgili Hükümleri

Eflak ve Boğdan'ın durumu Paris Antlaşması'nda en önemli sorunlardan birini oluşturdu. Rusların Balkanlar'dan uzaklaştırılması müttefiklerin hem kendi aralarında hem de Avusturya ile işbirliği ettikleri tek konu oldu. Rusya'nın Eflak ve Boğdan'a ilgileri sadece Kırım Savaşı'nın başlarında değil ondan öncede bulunmaktaydı ve artık devletler Rusya'nın Balkanlar'daki nüfuzunu kırmak istiyorlardı. Bu yüzden Eflak-Boğdan'ın statüsü antlaşmada yoğun bir şekilde gündeme geldi. Fransa, bu konuda avantaj elde etmek için Prensliklerin birleştirilmesi fikrini öne sürmeye başladı (Şimşek, 2013: 261).

Paris Konferansı'nda Fransız murahhasların Eflak ve Boğdan'ın birleştirilmesi hususunu ortaya atmalarına Rusya ve Sardunya murahhasları olumlu yönde bakarken, İngiltere murahhasları bazı yönlerden uygun bulmuşlarsa da bu durumu Avusturya ve Osmanlı murahhasları kabul etmedi. Fransa Dışişleri

Bakanı Kont Walewski, Eflak ve Boğdan'ın birleştirilmesinin kabulü için elinden geleni yapacağını, tavsiyelerde bulunmak üzere Fransız Büyükelçi Thouvenel'e yazmış olduğunu ifade etti. Bu meselede kararlı olunacağını konferansa bildirdi (BOA, İ.HR.2, Dosya No 130, Gömlek No 6592, H.1272). Her iki Prensliğin birleştirilmesini isteyen Fransız görüşmeciler kapsamlı bir değerlendirme raporu hazırlayarak diğer devletlerin temsilcilerine sundular. İki Prensliğin tek idarede birleşmesinin gerekliliği ve yararı üzerinde duran bu rapor, savaş sonrası yönetimin bu şekilde oluşturulması fikrini savunmaktaydı (Karasu, 1998: 178).

Fransa tarafından sunulan bu raporda üç ihtimal üzerinde durulmaktaydı. Bu ihtimaller şöyleydi: Birincisi, Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı Devleti ile olan vassallık durumunda herhangi bir değişim yapmadan bu yerlerin Avrupa'ya bağlanmaları ve bu noktada Belçika ve İsviçre'ye benzer roller biçilmesiydi. İkincisi, Eflak ve Boğdan'ın her türlü idari imtiyazlarına saygı duyularak Osmanlı Devleti ile sıkı bir şekilde birleşmeleri idi. Üçüncüsü, şartların geliştirilmesi haricinde statükonun korunmasına özen gösterilmesiydi. Ancak bu konu Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmedi (Şimşek, 2013: 262). Bu yüzden Fransa birleşme isteğini geri çekmek zorunda kaldı. Fransa faaliyetlerinde geri durmadı. Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı Devleti'ne bağlı olmakla birlikte uzun vadede bağımsızlığına doğru gidecek kapsamlı düzenlemeleri anlaşma metnine sokmaktan vazgeçmedi (Karasu, 1998: 179). Böylece Paris Kongresi'nde Eflak Boğdan'a Rusya'nın yerleşmesine veya himaye kurmasına engel olmak için şu maddeler kabul edilmiş bulunuyordu:

(Madde 22) Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde ve antlaşmayı imzalayan devletlerin ortak garantisi altında sahip oldukları imtiyazlar ile menfaatlerinden faydalanmaya devam edecekler ve kefil devletlerden hiçbirisi bu iki Prenslik üzerinde müstakil bir himaye tesis edemeyecek ve onların işlerine müdahale edemeyecektir.

(Madde 23) Osmanlı Devleti bu memleketlere müstakil ve milli bir iç idare ile din, ticaret ve gemi işletmeciliğinde serbestlik sağlamayı taahhüt eder. Bu memleketlerin yürürlükte olan kanun ve nizamları yeniden gözden geçirilecektir. Bu hususta tam bir antlaşmaya varılması için, antlaşma devletlerinin kuruluş şekli hakkında anlaşacakları özel bir komisyon kurulacaktır. Bu komisyon vakit

kaybetmeksizin Bükreş'te Babıali'nin bir komiserinin vasıtasıyla toplanacaktır. Komisyonun görevi iki memleketin bugünkü durumunu incelemek ve gelecekteki teşkilatının esaslarını tespit edip bildirmekten ibarettir.

(Madde 24) Osmanlı Padişahı her iki memlekette her sınıf halkının menfaatlerini, doğru ve haklı olmak üzere bildirmeye yetkili olacak surette birer özel divan teşkil etmeyi vaat eder. Bu divanlar iki memleketin kesin nizamları hakkında dilek ve temennilerini ifade edeceklerdir. Komisyonun divanlarla münasebetleri kongre tarafından kaleme alınacak talimat ile belirlenecektir.

(Madde 25) Bu divanların ileri sürecekleri düşünceleri, komisyon inceleyecek ve sonra kendi düşüncelerini ve özel araştırmalarının neticesini konferansın merkezi olan Paris'e bildirecektir. Osmanlı Devleti ile bu yolla varılacak kesin antlaşma Paris'te Paris Antlaşması'nı imzalayan devletlerin ortak kefaletleri altına konulmuş olan nizamları, adı geçen mukavele hükümlerine uygun olarak yayımlanacak bir hattı hümayun ile kesin olarak tespit edilmiş olacaktır.

(Madde 26) İki memlekette iç güvenlik ve sınırların korunması hususunda milli bir ordu kurulması kararlaştırılmıştır. Yabancı saldırılara karşı savunmak için Osmanlı Devleti ile iki memleketin birlikte olağanüstü olarak alacakları savunma tedbirleriyle hiçbir taraftan engel ve taarruz olunmayacaktır.

(Madde 27) İki memlekette bir huzursuzluk çıkar ve asayiş bozulur ise güvenlik ve asayişin sağlanması yolunda gerekli olan tedbirleri Osmanlı Devleti, antlaşmanın diğer devletleriyle görüşerek yürütecektir. Bu devletlerle görüşüp bir karar varılmaksızın silahlı bir harekete başvurulmayacaktır.

Paris Antlaşmasının bu maddeleri Eflak ve Boğdan'ı içişlerinde serbest hale getiriyor ve Rus himayesinden çıkararak antlaşma devletlerinin himayesi altına koyuyordu (Karal, 2011: 49-50). Böylece 25 Şubat 1856 tarihinde toplanan ve uzun görüşmeler ile Mart sonuna kadar süren 34 maddelik Paris Barış Antlaşması 30 Mart 1856 tarihinde imzalandı (Erim, 1953: 341-353)²³.

²³ Paris Antlaşmasının metni için bkz. (Erim, 1953: 341-353).

Eflak ve Boğdan lehinde verdiği hükümler ile bu topraklara özerklik kazandıran Paris Antlaşması, iki eyaletin birleşmesine ve Osmanlı Devleti'nden kopmasına doğru atılmış önemli bir adımdır (Armaoğlu, 2003: 252). Paris Antlaşması'nın hükümleri gereğince, geçici olarak Eflak-Boğdan'da bulunan Avusturya askeri bu topraklardan çekildi. Osmanlı askerleri de antlaşma gereğince Prenslikleri boşaltarak Rusçuk'a çekildi ve Avusturya askerinin çekilmesi ile birlikte buraya bir miktar Osmanlı askeri yerleştirildi (Karasu, 1998: 179-180).

Böylece Eflak ve Boğdan'ın hukuki ve siyasi durumu devletlerarası bir şekil aldı. Bundan sonra Eflak ve Boğdan için birleşmeye doğru bir süreç başladı. Bu süreçte antlaşma devletlerinin her birinin Eflak ve Boğdan memleketleri hakkında farklı siyasi niyetlere sahip olması, Paris Antlaşması'nın bu memleketler hakkındaki maddelerinin iyi niyetle yürütülmesine ihtimal bırakmadı. Bu devletlerarası müdahaleler Eflak ve Boğdan'ın 1859'da tek yönetim altında birleşmesi ve diplomatik yollarla Romanya birliğinin gerçekleşmesiyle sonuçlandı (Kara, 2011: 63).

SONUÇ

Osmanlı Devleti XIV. yüzyılın sonlarında Eflak'ı ve XV. yüzyılın ikinci yarısında Boğdan'ı hâkimiyeti altına aldı. Osmanlı hâkimiyetine girmelerinden 1699 Karlofça Antlaşması'na kadar Eflak-Boğdan topraklarını tehdit eden devletler Lehistan, Avusturya ve Macaristan oldu. Ruslarla yapılan 1700'deki İstanbul Antlaşması'ndan sonra Eflak-Boğdan için en büyük tehdit olarak Rusya ortaya çıktı. İstanbul Antlaşması'ndan sonra Rusların bu toprakların sınırlarına kadar gelmeleri ve bu sınırlarda yapmış oldukları faaliyetler Eflak ve Boğdan'da düzenin bozulmasına ve sık sık voyvoda değişimi yaşanmasına neden oldu. Prut Savaşı sırasında Dimitri Kantemir'in Ruslarla yapmış olduğu ittifak Rusya'nın Prensliklerin siyasetine karışmasına ve bu durum Osmanlı Devleti'nin Eflak ve Boğdan'da yerel yöneticileri alıp yerlerine kendisine sadık olduklarını düşündüğü Fenerli Beyleri atamasına neden oldu.

1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya'nın bu toprakların özerk yönetimini güçlendirmesi, buralarda nüfuzunu artırmasıyla birlikte iki devlet arasında bu topraklar bir çekişme sahası hâline geldi. Osmanlı Devleti ve Rusya arasında sık sık mücadele konusu hâline gelen Eflak ve Boğdan'a Rusların saldırıları XIX. yüzyılda da devam etti. Bu yüzyıl Eflak-Boğdan toprakları, Rusya'nın nüfuzunu arttırmasına ve yapılan antlaşmalarla kazanımlar elde etmesine sahne oldu. Bu kazanımlardan biri de Edirne Antlaşması ile Eflak ve Boğdan'ın hukuken Osmanlı egemenliği altında olmakla birlikte gerçekte Rus nüfuzu altına geçmiş olmasıdır. Rusya'nın izni olmadan Osmanlı Devleti'nin voyvoda seçimine müdahale edemeyecek olması Eflak-Boğdan ile ilgili bütün işlerde artık Rusya'ya danışılacağını göstermekteydi. Ruslar böylece avantajlı konum elde ederek bu topraklarda faaliyetlerini sürdürdü.

Aynı zamanda XIX yüzyılda Eflak ve Boğdan'a milliyetçilik fikirlerinin girmeye başladığı ve bu fikirler ile Romenler arasında bağımsızlık için isyanların ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu isyan faaliyetlerinde de yine Rusların rolü büyük oldu. Rusya isyan hareketlerini destekledi ve Osmanlı Devleti aleyhinde isyan girişimlerine de yardım etti.

Kırım Savaşı öncesinde olduğu gibi savaş sırasında da Eflak ve Boğdan üzerinde mücadelelerin ve yoğun diplomatik faaliyetlerin yaşanacağı bir süreci yine Rusya Eflak ve Boğdan'ı işgal ederek başlattı. Osmanlı Devleti ve Rusya arasında gerginliğin iyice artmasına neden olan bu işgal sırasında Rusya, Eflak ve Boğdan halkına ve Osmanlı Devleti'ne bu işgali savaş niyetiyle yapmadıklarını ve Osmanlı Devleti'ne kabul ettiremedikleri manevi teminatın yerine maddi bir teminat elde etmek için yaptıklarını belirtmişse de işgal sırasında bunun tersi yönünde davranışlarda bulundukları görüldü.

Rusların Eflak ve Boğdan'da düzeni bozan bu işgalini Osmanlı Devleti protesto ettiği gibi diğer devletlerde bu işgal karşısında sessiz kalmadı. Eflak ve Boğdan'a yapılan bu işgal savaşa doğru giden bir süreci başlattı. Balkanlar'da yaşanan bu gelişmeye en az Osmanlı Devleti ve Rusya kadar ilgili olan Avusturya'nın barış girişimlerine öncülük etmesiyle Viyana Notası adı verilen teklif hazırlandı. Osmanlı Devleti'nin şartları dolayısıyla kabul etmediği bu teklife Rusya sıcak bakmış olsa da bu girişim sonuçsuz kaldı ve Viyana Notası savaşı engelleyici bir yarar sağlamadı.

Osmanlı Devleti ve Rusya arasında bu işgal nedeniyle anlaşmazlıklar artınca Osmanlı Devleti, Rusya'nın Prensliklere girmesini topraklara tecavüz ve sebepsiz bir düşmanlık olarak nitelendirdi ve 4 Ekim 1853'te Rusya'ya savaş ilan etti. Savaşın başlangıcında Balkanlar'da yapılan mücadelelerde üstünlük Osmanlı Devleti'nin elindeydi. Savaşın diğer cepheleri olan Doğu Anadolu ve Karadeniz'de ise üstünlük Ruslardaydı. Rus donanmasının Sinop'ta Osmanlı donanmasını yakması savaşın önemli bir dönüm noktalarından birini oluşturdu. Sinop'ta donanmanın yakılması sonrası İngiltere ile Fransa Rusya'ya savaş ilan etti. Bu savaşta dengeleri Osmanlı lehine çevirdi.

Savaşın bir diğer dönüm noktalarından biride Rusların Silistre kuşatmasında bozguna uğraması oldu. Silistre bozgunu, Rusları Eflak ve Boğdan'da zor duruma düşürdü ve ileri hareketlerini engelledi. Silistre bozgunundan sonra Eflak ve Boğdan'dan çekilen Ruslar Çar'ın emri üzerine geri dönerken bu seferde Yergöğü muharebesinde yenilerek Eflak ve Boğdan'ı kesin olarak boşalttı. Bundan sonra ise Osmanlı ordusu Bükreş'e girerek Eflak-Boğdan tamamen Ruslardan temizlendi. Rusların Eflak ve Boğdan'dan çekilmesi Avusturya'nın harekete

geçmesine ve Osmanlı Devleti ile Eflak ve Boğdan barış antlaşmasına kadar bu bölgeyi kendi işgalinde tutmasına neden oldu. Böylelikle yaşanan bu olaylar Rumeli’de karşılaşma ihtimalini ortadan kaldırdığından müttefikler bundan sonra Rusya’ya kesin darbe vurmak amacıyla kuvvetlerini Kırım’a sevk etmeye ve Sivastopol’ü ele geçirmeye karar verdiler. Sivastopol’ünde düşürülmesiyle Rusya ile savaşa son vermek ve kalıcı barışı sağlamak için bir süreç başladı. Osmanlı Devleti, Avusturya ve müttefikleriyle barış için Viyana’da görüşmelere başladı. Bu görüşmeler Paris’te yapılan barış antlaşmasının temelini oluşturdu.

Paris Antlaşması ile birlikte Rusya’nın Eflak-Boğdan ve Osmanlı politikasına engel olundu. Böylelikle Rusya tarafından bozulan güçler dengesi yeniden kuruldu. Rusya’nın Balkanlar’da genişleme imkânı zayıflatıldı. Rusya basamak olarak gördüğü Eflak ve Boğdan topraklarından uzaklaştırıldı. Paris Antlaşmasının Eflak ve Boğdan hakkındaki maddeleri Eflak ve Boğdan’ı içişlerinden serbest hale getirdi ve Rus himayesinden çıkararak antlaşma devletlerinin himayesi altına koydu. Böylece bu antlaşmanın getirdiği avantajlar, bu iki Prenslığın birleşmesine ve Osmanlı Devleti’nden kopmasına doğru giden bir süreci başlattı.

Kırım Savaşı sırasında Eflak-Boğdan’da yaşanan mücadele hem Rusya hem de savaşı kazanan Osmanlı Devleti’nin aleyhine oldu. Böylece Rus etkisi son bulsa da bu sefer de büyük devletlerin etkisi arttı. Bu durum Eflak-Boğdan’ın birleşmesine ve Osmanlı Devleti’nden kopmasına doğru giden bir süreci başlatması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ahmed Cevdet Paşa (1953); *Tezakir*, Cilt 1-12, (Yay.: Cavit Baysun), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Ahmed Cevdet Paşa (1972); *Tarih-i Cevdet*, Cilt 1, (Çev.: Dündar Günday), (Haz.: Mümin Çevik), Sabah: Hikmet Neşriyat Yayınları, İstanbul.
- Akmaz, Ahmet (2000); “*Osmanlı-Rus İlişkileri İçinde 1829 Edirne Antlaşması*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Aslantaş, Selim (2013); “Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması’nın Müzakereleri”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 36, İstanbul, Kış 2013, s. 149-169.
- Anderson, Matthew Smith (2001); *Doğu Sorunu 1774-1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*, (Çev.: İdil Eser), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Armaoğlu, Fahir (2003); *19 Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aydın, Doğu (2012); “*Avrupalı Savaş Muhabirlerinin Eserlerinde Kırım Savaşı*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Badem, Candan (2017); *Kırım Savaşı ve Osmanlılar*, (Çev.: Eşref Bengi Özbilen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Baykal, Bekir Sıtkı (1959); "Makamât-ı Mübareke Meselesi ve Babiâli", *Belleten*, XXIII, Nisan, Sayı 90, Ankara, s. 241-266.
- Bayrak, Meral (1999); "Osmanlı Arşivleri Işığında Rum İsyanı Sırasında Avrupa Devletlerinin Tutumu", *Osmanlı Ansiklopedisi (Siyaset)*, Cilt 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 71-85.
- Berindei, Dan (1999); "Osmanlı Devleti ve Eflak'taki 1848 İhtilali", *XIII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, Cilt III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 133-138.
- Besbelli, Saim (1977); *1853-1856 Osmanlı-Rus ve Kırım Savaşı Deniz Harekâtı*, Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Harp Tarihi Yayınları Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Beydilli, Kemal (2002); "Küçük Kaynarca Antlaşması", *TDVİA*, Cilt XXVI, Ankara, s. 524-527.
- Bitis, Alexander (2002); "1828-1829 Türk-Rus Savaşı ve Edirne Antlaşması", (Çev.: Nasuh Uslu), (Ed.: Kemal Çiçek, Salim Koca), *Türkler*, Cilt 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.703-720).

BOA, A.AMD.1, Dosya No 53, G mlek No 54, (H.1271/M.1855).

BOA, A.AMD.1, Dosya No 51, G mlek No 72, (H.1270/M.1854).

BOA, A.AMD.1, Dosya No 48, G mlek No 73, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.DH.2, Dosya No 1288, G mlek No 101338, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.DH.2, Dosya No 276, G mlek No 17339, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.2, Dosya No 329, G mlek No 21238, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.1, Dosya No 329, G mlek No 21244, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.2, Dosya No 329, G mlek No 21250, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.1, Dosya No 329, G mlek No 21251, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.3, Dosya No 329, G mlek No 21253, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.1, Dosya No 329, G mlek No 21254, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.2, Dosya No 330, G mlek No 21280, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.1, Dosya No 330, G mlek No 21281, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.1, Dosya No 330, G mlek No 21299, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.2, Dosya No 331, G mlek No 21302, (H.1269/M.1853).

BOA, İ.HR.7, Dosya No 331, G mlek No 21313, (H.1270/M.1853).

BOA, İ.HR.2, Dosya No 130, G mlek No 6592, (H.1272/M.1856).

BOA, HR.MKT.1, Dosya No 61, G mlek No 11, (H.1269/M.1853).

BOA, HR.MKT.2, Dosya No 61, G mlek No 35, (H.1269/M.1853).

BOA, HR.MKT.1, Dosya No 61, G mlek No 40, (H.1269/M.1853).

BOA, HR.MKT.3, Dosya No 61, G mlek No 59, (H.1269/M.1853).

BOA, HR.MKT.1, Dosya No 63, G mlek No 99, (H.1269/M.1853).

BOA, HR.MKT.3, Dosya No 79, G mlek No 12, (H.1270/M.1854).

BOA, HR.MKT.4, Dosya No 79, G mlek No 12, (H.1270/M.1854).

BOA, A.MKT.UM.3, Dosya No 160, G mlek No 49, (H.1270/M.1854).

BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 167, G mlek No 89, (H.1271/M.1854).

BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 169, G mlek No 52, (H.1271/M.1854).

- BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 169, G mlek No 90, (H.1271/M.1854).
- BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 139, G mlek No 14, (H.1269/M.1853).
- BOA, A.MKT.UM.2, Dosya No 143, G mlek No 37, (H.1270/M.1853).
- BOA, A.MKT.UM.1, Dosya No 174, G mlek No 65, (H.1271/M.1854).
- BOA, HSD.AFT.1, Dosya No 1, G mlek No 51, (H.1269/M.1853).
- BOA, C.HR.1, Dosya No 110, Gömlek No 5454, (H.1270/M.1853).
- BOA, A.DVN.MKL.1, Dosya No 73, Gömlek No 3, (H.1270/M.1854).
- BOA, HR.SYS.1, Dosya No 1188, Gömlek No 12, (H.1269/M.1853).
- BOA, HR.TO.1, Dosya No 418, Gömlek No 136, (H.1269/M.1853).
- BOA,Y.EE., Dosya No 41, Gömlek No 145, (H.1265/M.1849).
- Budak, Mustafa (1993); "*1853-1856 Kırım Savaşı'nda Kafkas Cephesi*",
Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, İstanbul.
- Castellan, Georges (1993); *Balkanların Tarihi*, (Çev.: Ayşegül Yaraman
Başbuğı), Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Ceride-i Havadis, nr. 632, Şevval 16, 1269 (23 Temmuz 1853).
- Ceride-i Havadis, nr. 634, Şevval 27, Perşembe, 1269 (3 Ağustos 1853).
- Ceride-i Havadis, nr. 635, Şevval 29, Cuma, 1269 (5 Ağustos 1853).
- Ceride-i Havadis, nr. 637, Zilkade 9, Cuma, 1269 (14 Ağustos 1853).
- Ceride-i Havadis, nr. 648, Muharrem 6, 1270 (9 Ekim 1853).
- Ceride-i Havadis, nr. 653, Safer 2, Perşembe, 1270 (4 Kasım 1853).
- Ceride-i Havadis, nr. 654, Safer 8, 1270 (10 Kasım 1853).
- Ceride-i Havadis, nr. 658, Safer 27, 1270 (29 Kasım 1853).
- Ceride-i Havadis, nr. 668, Rebi' l h re 23, Cuma, 1270 (28 Ocak 1854).
- Cezar, Mustafa (2010); *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, Cilt 1, Türk Tarih Kurumu
Yayınları, Ankara.
- Çiftçi, Cafer (2010); "Bab-ı Al 'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve
Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*,
Cilt 7, Sayı 26, s. 27-48.

- Danişmend, İsmail Hami (2011); *İzahlı Osmanlı Kronolojisi*, Cilt 1, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.
- Danişmend, İsmail Hami (1972); *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Cilt 4, Türkiye Yayınevi, İstanbul.
- Decei, Aurel (1979); "Boğdan", *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Cilt 2, İstanbul, s. 697-705.
- Decei, Aurel (1997); "Eflak", *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Cilt 4, İstanbul, s. 178-189.
- Decei, Aurel (1997); "Fenerliler", *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Cilt 4, Eskişehir, s. 547-550.
- Doğru, Halime (2013); "Balkanlarda Osmanlı Fetihleri (1453-1683)", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, (Ed.: Bilgehan A. Gökdağ, Osman Karatay), Akçağ Yayınları, Ankara, s. 297-315.
- Ekinci, Mehmet Rezan (2005); "*Osmanlı-Rus İlişkileri Çerçevesinde Kırım Savaşı (1853-1856)*", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ekrem, Mehmet Ali (1993); *Romen Kaynak ve Eserlerinde Türk Tarihi ve Kronikler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Erim, Nihat (1953); *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Metinleri*, Cilt 1, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Glenny, Misha (2000); *Balkanlar, 1804-1999 Milliyetçilik Savaş ve Büyük Güçler*, (Çev.: Mehmet Harmancı), Sabah Kitapları, İstanbul.
- Guboğlu, Mihail (1981); "Osmanlılarla Romen Ülkeleri Arasında İlk Devir İlişkileri (1368-1456) Hakkında Belirtmeler ve Doğrultmalar", *IX. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, Cilt II, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 829-843.
- Guboğlu, Mihail (1981); "Romen Ulusunun Eski Türk Kavimleri ile İlişkileri Hakkında", *VIII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, Cilt II, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 751-780.
- Guboğlu, Mihail (1987); "Kanuni Sultan Süleyman'ın Boğdan Seferi ve Zaferi (1538 M. 945 H.)", *Belleten*, Cilt L, Sayı 198, (Ayrı Basım), Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 728-805.
- Hayrettin Bey (1970); *Kırım Harbi*, (Haz.: Şemsettin Kutlu), Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul.
- Hoca Sadettin Efendi (1979); *Tacü't Tevarih*, (Haz.: İsmet Parmaksızoğlu), Cilt 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

- İsmail, Fehmi (1982); "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi 1811-1812", *Belleten*, XLVI, Sayı 181, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 73-119.
- Jelavich, Barbara (2015); *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar*, Cilt 1, Küre Yayınları, İstanbul.
- Jorga, Nicolae (2012); *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300-1451)*, Cilt 1, (Çev.: Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Jorga, Nicolae (2012); *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt 2, (Çev.: Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Jorga, Nicolae (2012); *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1774-1912)*, Cilt 5, Baskı 4, (Çev.: Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Kantemir, Dimitri (1979); *Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Cilt 1, (Çev.: Özdemir Çobanoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kantemir, Dimitri (1980); *Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Cilt 3, (Çev.: Özdemir Çobanoğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Karal, Enver Ziya (2007); *Osmanlı Tarihi (Nizam-ı Cedid ve Tanzimat Devirleri 1789-1856)*, Cilt V, 8. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karal, Enver Ziya (2011); *Osmanlı Tarihi (Islahat Fermanı Devri 1856-1861)*, Cilt VI, 8. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karasu, Cezmi (1998); "*Kırım Savaşı Sırasında Osmanlı Diplomasisi (1853-1856)*", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasu, Cezmi (2002); "XIX. Yüzyılda Eflak ve Boğdan'daki Rus İşgalleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt XII, Ankara, s. 741-749.
- Karpat, Kemal (1994); "Eflak", *TDVİA*, Cilt X, İstanbul, s. 466-469.
- Karpat, Kemal (2012); *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, (Çev.: Recep Boztemur), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kaylan, Aziz (1975); *Tarihimizin Unutulan Olayı Kırım Savaşı (1853-1856)*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Keleş, Erdoğan (2009); "*Osmanlı, İngiltere ve Fransa İlişkileri Bağlamında Kırım Savaşı*", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köprülü, Orhan Fuat (1996); "Fuad Paşa, Keçizade", *TDVİA*, Cilt 13, İstanbul, s. 202-205.
- Köse, Osman (2006); "Balkanlarda Rus Konsolosluklarının Kuruluşu ve Faaliyetleri", *Türkish Studies/Türkoloji Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Erzincan, s. 153-171.

- Köse, Osman (2006); *1774 Küçük Kaynarca Antlaşması*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kurat, Akdes Nimet (1987); *Rusya Tarihi, Başlangıçtan 1917'e Kadar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kurat, Akdes Nimet (1990); *Türkiye ve Rusya*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kurat, Yulug Tekin (1967); "Osmanlı İmparatorluğu ve 1849 Macar Mültecileri Meselesi", *VI. Türk Tarih Kongresi*, (16-21 Ekim 1961), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 450-459.
- Mantran, Robert (2004); *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 2*, (Çev.: Server Tanilli), Adam Yayınları, İstanbul.
- Mantran, Robert (2007); *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1 "Kuruluş ve Yükseliş Yılları"*, (Çev.: Servel Tanilli), Alkım Yayınları, İstanbul.
- Maxim, Mihai (2001); "Kantemiroğlu (Dimitri Cantemir)", *TDVİA*, Cilt XXIV, İstanbul, s. 320-322.
- Maxim, Mihai (2012); "Voyvoda", *TDVİA*, Cilt XLII, İstanbul, s. 127-120.
- Maxim, Mihai (1970); "XVI. Asrın İkinci Yarısında Eflak-Boğdan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na Karşı İktisadi Ve Mali Mükellefiyetleri Hakkında Bazı Düşünceler", *VII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, Cilt II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 553-566.
- Mehmet, Mustafa Ali (1994); "Osmanlı Tarihi ve Türk-Romen Münasebetleri", *XI. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, Cilt III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 957-967.
- Orhonlu, Cengiz (1993); "Tercüman", *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Cilt 12, İstanbul, s. 175-181.
- Örenç, Ali Fuat (2009); "1827 Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Sayı 46 (2007), İstanbul, s. 37-84.
- Özcan, Abdülkadir (1992); "Boğdan", *TDVİA*, Cilt 6, İstanbul, s. 269-274.
- Özcan, Besim (1999); "Kırım Savaşı (1853-1856)", *Osmanlı Ansiklopedisi (Siyaset)*, Cilt 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 97-111.
- Pala, Nevcan Nur (2009); "Eflak ve Boğdan'da Osmanlı Hakimiyeti ve Fuad Efendi'nin Lahiyası", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Panaite, Viorel (1999); "Haraçgözarların Statüleri: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Eflak-Boğdan ve Transilvanyalılar Üzerine Bir Çalışma", *Osmanlı Ansiklopedisi (Siyaset)*, Cilt 1, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.373-383.

- Panaite, Viorel (2002); "Osmanlı Hakimiyeti'nin Tuna Nehri'nin Kuzeyinde Yayılışı: XIV. ve XVI. Yüzyıllarda Eflak ve Boğdan", *Osmanlı Ansiklopedisi (Siyaset)*, Cilt IX, (Çev.: Numan Elibol), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 206-217.
- Papp, Sandor (2002); "Eflak ve Boğdan Ahidnameleri Üzerine Bir İnceleme: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzeybatı Hududundaki Hristiyan Vassal Ülkeleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 744-753.
- Saydam, Abdullah (1997); "Osmanlıların Siyasi İlticâlara Bakışı ya da 1849 Macar-Leh Mülteciler Meselesi", *Belleten*, LXI (231'den Ayrı Basım), Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 339-385.
- Sertoğlu, Midhat (2011); *Mufasssal Osmanlı Tarihi* , Cilt 6, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul.
- Shaw, Stanford J. (2008); *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Cilt 1, (Çev.: Mehmet Harmancı), E Yayınları, İstanbul.
- Shaw, Stanford J. ve Ezel Kural (2006); *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Cilt 2, (Çev.: Mehmet Harmancı), E Yayınları, İstanbul.
- Sözen, Zeynep (2000); *Fenerli Beyler 110 Yılın Öyküsü (1711-1821)*, Aybay Yayınları, İstanbul.
- Sözen, Zeynep (2002); "Osmanlı Kültürünün Eflak ve Boğdan'ın Yaşamına Etkisi", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 15-22.
- Summer, Benedict Humphrey (2016); *Büyük Petro ve Osmanlı İmparatorluğu*, (Çev.: Eşref Bengi Özbilen), Doğu Kitabevi, İstanbul.
- Şenel, Şennur (2006); "19. ve 20. Yüzyılların Denge Oyununda Balkanlar", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, (Ed.: Bilgehan A. Gökdağ, Osman Karatay), Akçağ Yayınları, Ankara, s. 389-402.
- Şimşek, Eyüp (2013); *"Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri ve Kırım Savaşı (1853-1856)"*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Şimşir, Bilal N. (1994); "Kırım Savaşı Arifesinde Mustafa Reşid Paşa'nın Yazışmaları", *Mustafa Reşid Paşa ve Dönemi Semineri Bildiriler*, (13-14 Mart 1985), Ankara, s. 77-89.
- Tahsin, Cemil (1981); "Romen Osmanlı Münasebetlerine Dair Bazı Mülâhazalar", *VIII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler* , Cilt 2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 1503-1510.
- Takvim-i Vekayi, Def'a. 448, 29 Şaban, 1269 (7 Haziran 1853).
- Takvim-i Vekayi, Def'a. 491, 8 Zilkade, 1269 (13 Ağustos 1853).

- Takvim-i Vekayi, Def'a. 492, 1 Zilhicce, 1269 (5 Eylül 1853).
- Takvim-i Vekayi, Def'a. 493, 1 Muharrem, 1270 (4 Ekim 1853).
- Takvim-i Vekayi, Def'a. 507, Selh Şevval, 1270 (25 Temmuz 1854).
- Tansel, Selahattin (1999); *Osmanlı Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyetleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (2006); *Osmanlı Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856)*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No 84, Ankara.
- Temperley, Harold W. (1936); *The Crimea, England and the Near East*, London.
- Toprak, Serap (2015); "19 Yüzyıl Milliyetçilik Çıkmazında Rumlar", *Yeni Türkiye Dergisi*, Cilt 68, s. 2841-2864.
- Tosun, İffet (2013); "Ulahların Romenlerin Ortaya Çıkışı", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, (Ed.: Bilgehan A. Göktağ, Osman Karatay), Akçağ Yayınları, Ankara, s. 251-258.
- Tukin, Cemal (1999); *Boğazlar Meselesi*, Pan Yayınları, İstanbul.
- Turan, Şerafettin (1951); "1829 Edirne Antlaşması", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, IX/1-2, Ankara, s. 111-151.
- Turan, Şerafettin (1994); "Edirne Antlaşması", *TDVİA*, Cilt X, İstanbul, s. 442-443.
- Türkgeldi, Ali Fuat (1987); *Mesâil-i Mühimme-i Siyasiyye*, Cilt 1, (Haz.: Bekir Sıtkı Baykal), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Uçarol, Rıfat (1995); *Siyasi Tarih (1789-1994)*, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Untıla, Olga (2013); "19 Yüzyılda Osmanlı Dönemi'nde Tuna'nın Kuzey ve Güneyinde Romence Basın (1829-1912)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uyanık, Feyzullah (2018); "II. Mahmud Dönemi Osmanlı İdaresinde Eflak-Boğdan", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988); *Osmanlı Tarihi*, Cilt 1, 5. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988); *Osmanlı Tarihi*, Cilt 2, 7. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1977); *Osmanlı Tarihi*, Cilt 3, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1994); *Osmanlı Tarihi*, Cilt 4, Kısım 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2011); *Osmanlı Tarihi*, Cilt 4, Kısım 2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Üçok, Coşkun (1975); *Siyasal Tarih (1789-1960)*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Veliman, Valeriu (1988); "Osmanlı Devleti ve Romen Prensliklerinde 1821 Senesi Olayları", *IX. Türk Tarih Kongresi*, Cilt II, (Ayrı Basım), Türk Tarih Kurumu, Ankara s. 967-975.
- Yalçinkaya, M. Alaaddin (2013); "Osmanlılar Döneminde Eflak ve Boğdan (Memleketeyn)" *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, (Ed.: Bilgehan A. Gökdağ, Osman Karatay), Akçağ Yayınları, Ankara, s. 379-388.
- Yapıcı, Hakkı (1999); "*Takvim-i Vekayi'de Kırım Harbi (1853-1856)*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yazıcı, Serkan (2012); "The Crimean War And The Ottoman Empire In The European And American Newspapers", *СХОДНОЗНАЧТВО*, Vol. 57, Haziran 2012, Sakarya Üniversitesi, pp. 222.
- Yeniçeri, Özhan (2002); "Kırım Savaşı, Islahât Fermânı ve Paris Barış Antlaşması", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 840-858.
- Yüksel, Sinan (2019); "Küçük Kaynarca'dan Yaş Antlaşması'na Kadar Eflak-Boğdan Üzerinde Osmanlı-Rus Nüfuz Mücadelesi", *Belleten*, Cilt LXXXIII, Sayı 297 (Ağustos 2019), Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 605-632.
- Zinkeisen, Johann Wilhelm (2011); *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt 1, (Çev.: Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınları, İstanbul.

EKLER

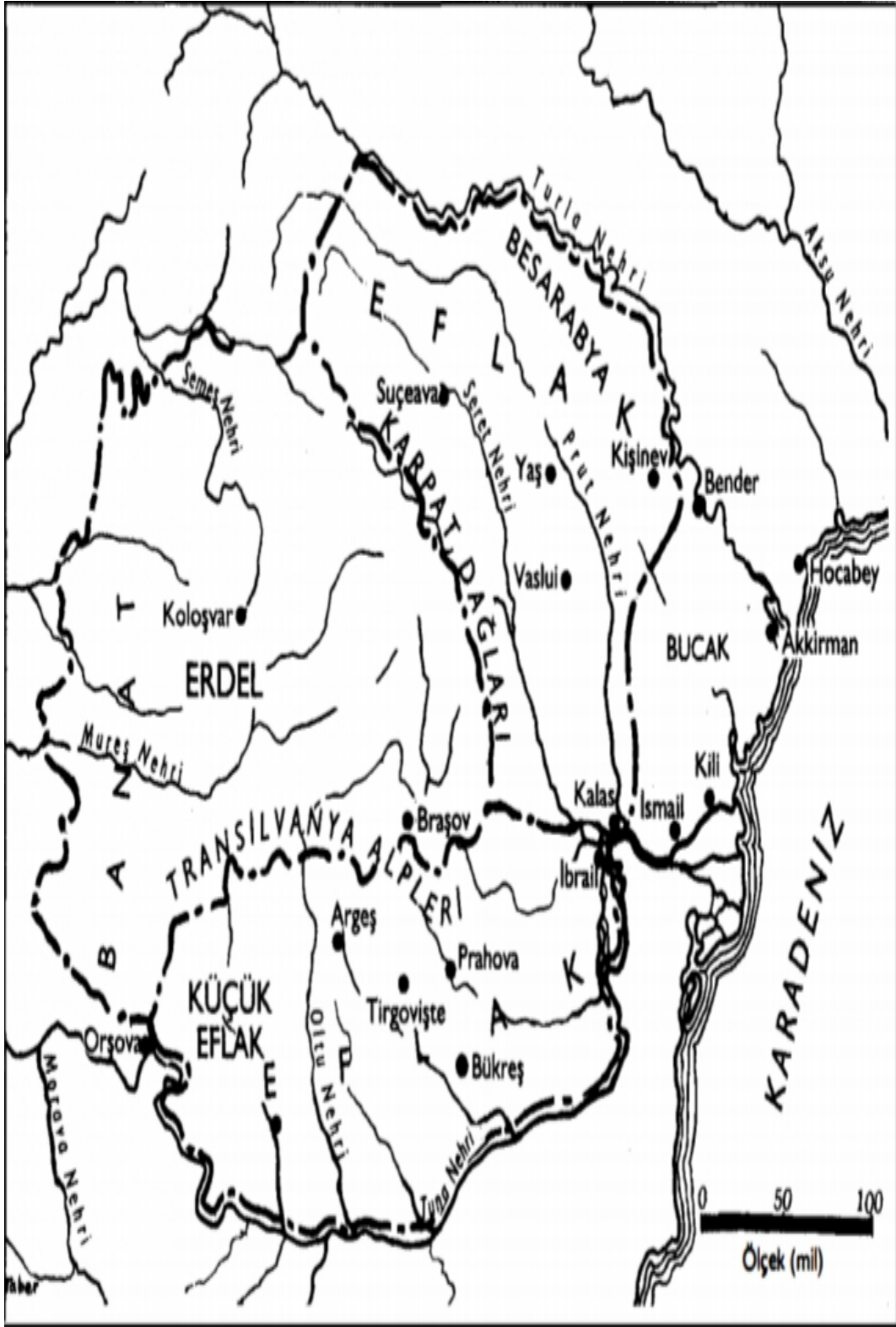
Ek 1: Eflak, Boğdan ve Erdel Haritası

Not: 18. yüzyılın ikinci yarısına ait Eflak ve Boğdan, Erdel haritası. El ile yapılmıştır. Eflak-Boğdan'ın hudutlarıyla akarsuları ve bazı şehirleri gösterilmiş bazı kaleler işaretlenmiştir.

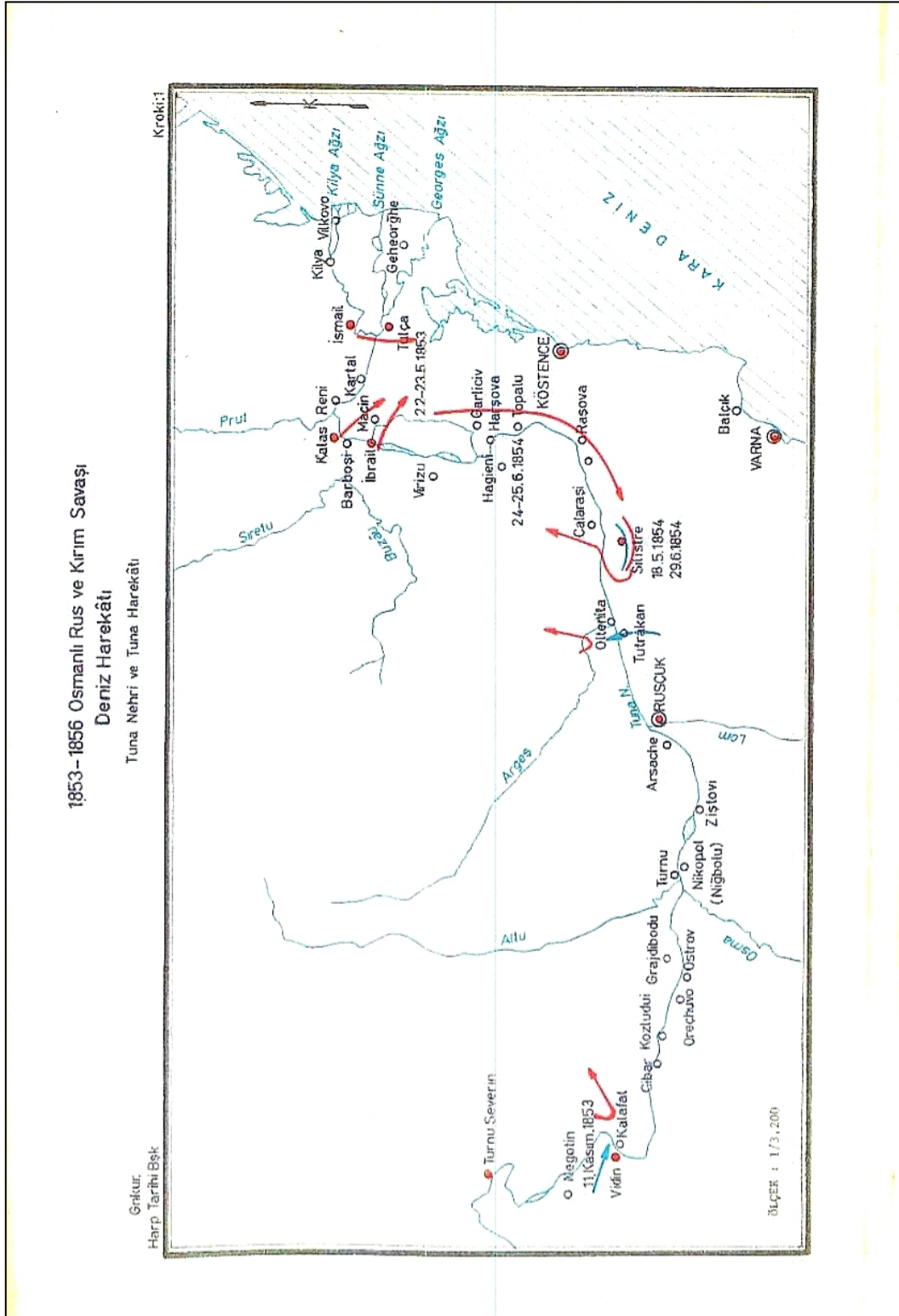
Kaynak: BOA, HRT.h:0037, H.1341.

Ek 2: Eflak ve Boğdan Haritası

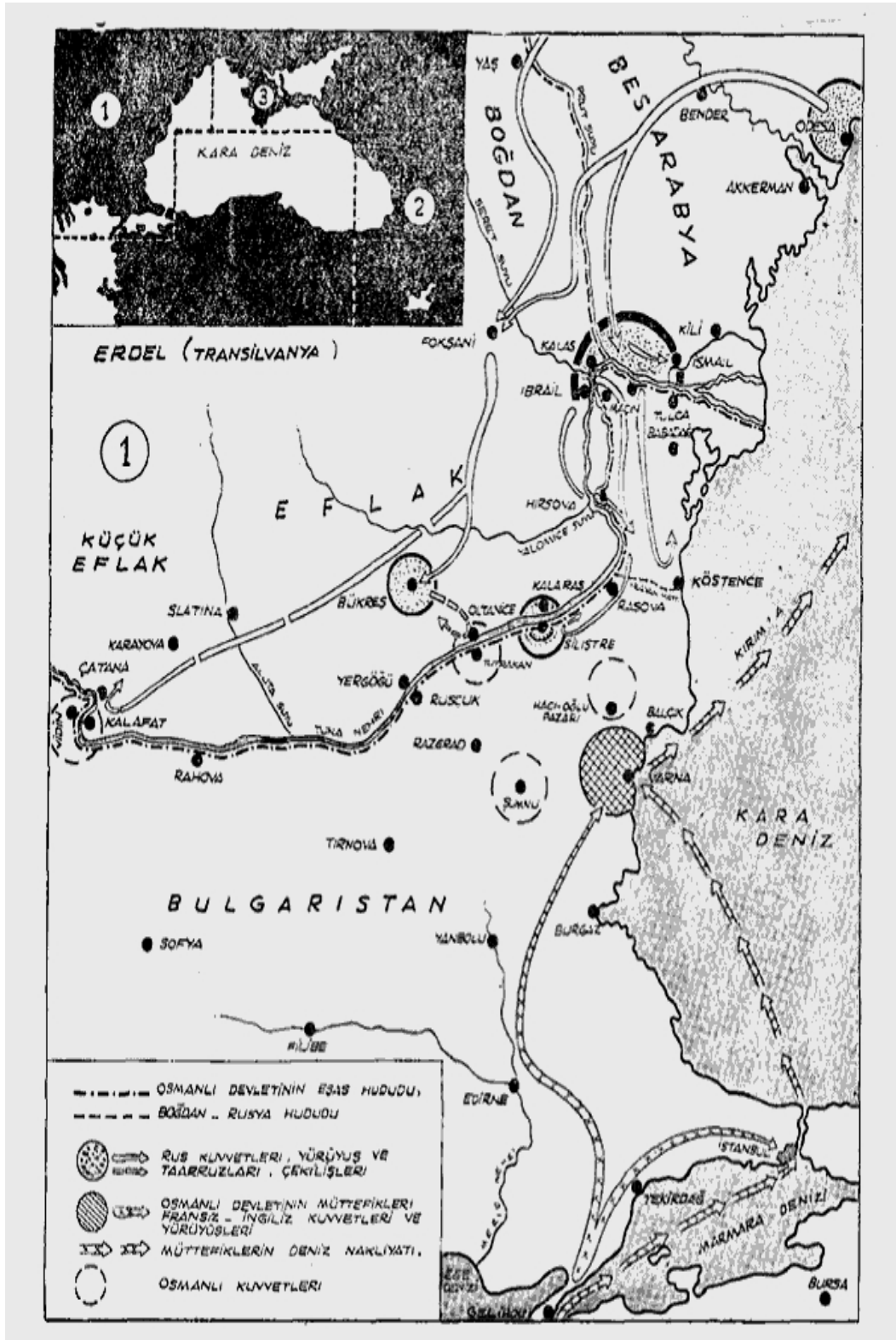
Kaynak: Barbara Jelavich (2015); *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar*, Cilt 1, Küre Yayınları, İstanbul, s. 110.

Ek 3: 1853-1856 Kırım Savaşı Tuna Nehri ve Tuna Harekâtı Haritası

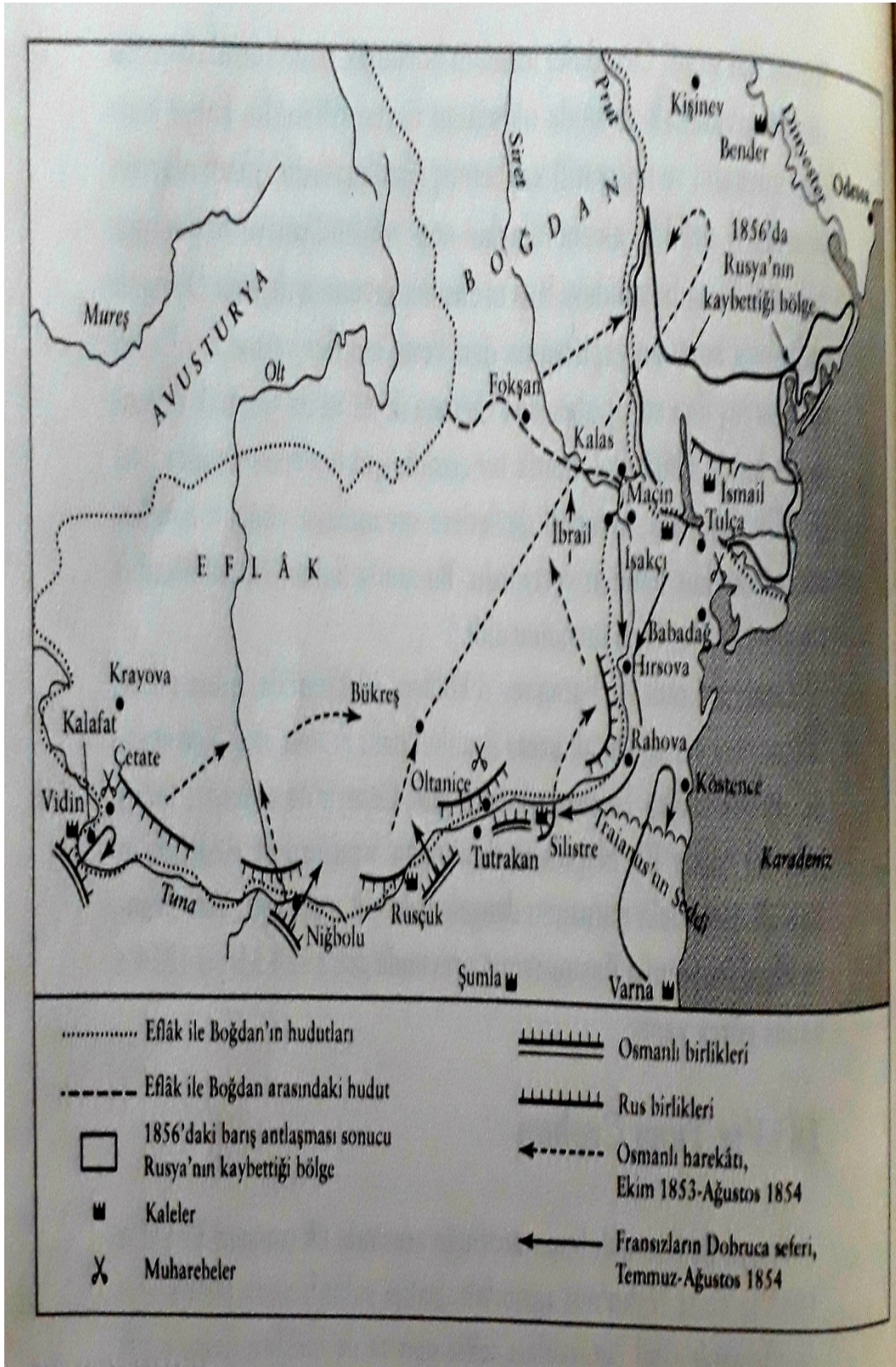
Kaynak: Saim Besbelli (1977); *1853-1856 Osmanlı-Rus ve Kırım Savaşı Deniz Harekâtı*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Harp Tarihi Yayınları Genelkurmay Basımevi, Ankara, s. 13.

Ek 4: 1853-1854 Tuna Kıyısında ve Dobruca'da Osmanlı-Rus Savaş Harekâtlarıyla Müttefiklerin Yığınağını Gösteren Kroki

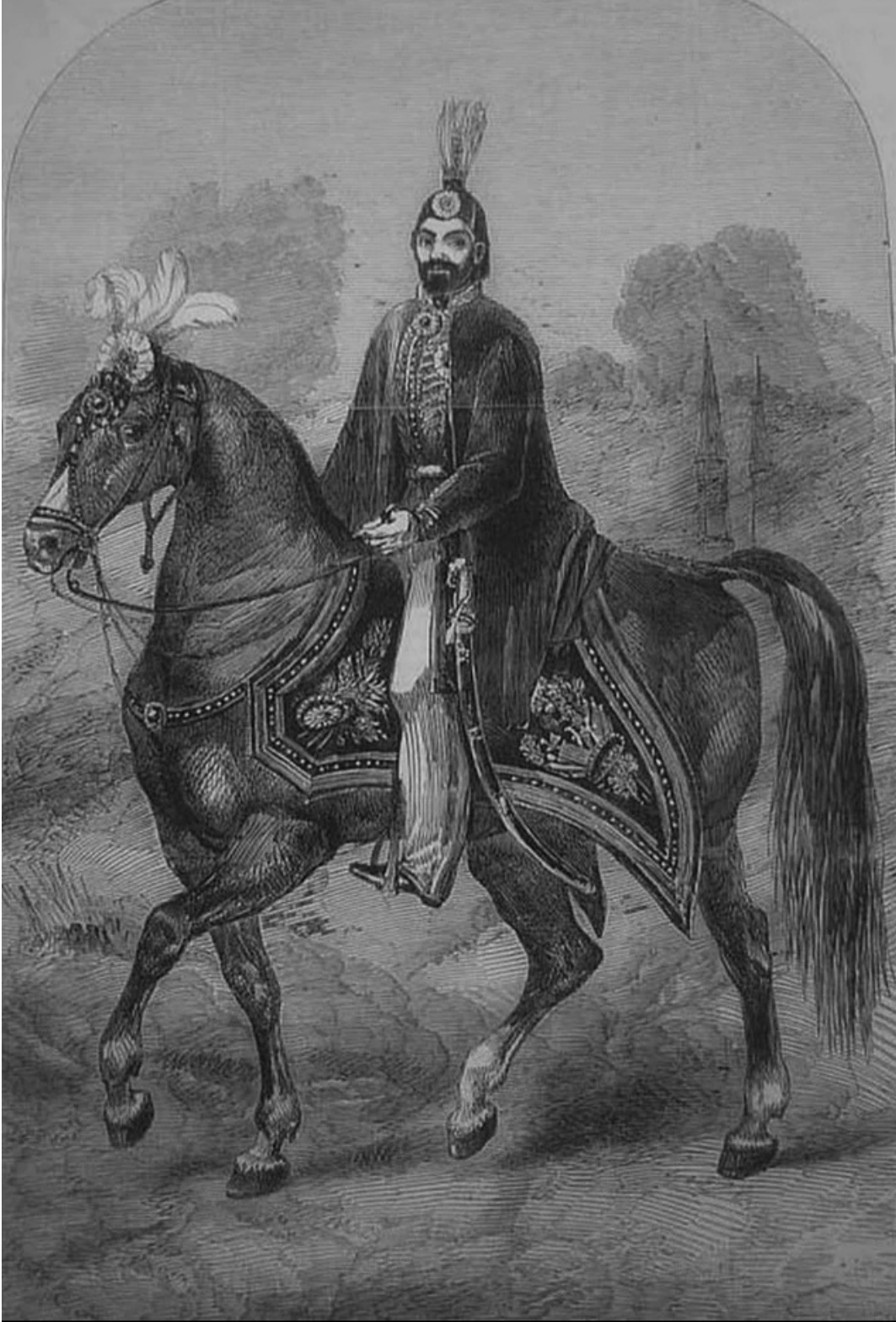
Kaynak: Mithad Sertoğlu (2011); *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, Cilt 6, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, s. 3046.

Ek 5: Tuna Cephesi 1853-1854 Haritası

Kaynak: Candan Badem (2017); *Kırım Savaşı ve Osmanlılar*, (Çev.: Eşref Bengi Özbilen), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 96.

Ek 6: Kırım Savaşı'nda Osmanlı Tahtında Olan Sultan Abdülmecid

Kaynak: Mithad Sertoğlu (2011); *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, Cilt 6, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, s. 3029.

Ek 7: Kırım Savaşı Sırasında Rus Çar'ı Olan I. Nikola

Kaynak: Atlas Tarih Kitaplığı (2013); *Fotoğraf ve Gravürlerle 160. Yılında Kırım Savaşı*, (Ed.: İbrahim Baştuğ), (Resim: Horace Vernet 1789-1863), Doğan Burda Yayınevi, İstanbul, s. 9.

Ek 8: Kırım Savaşı Kumandanı Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa

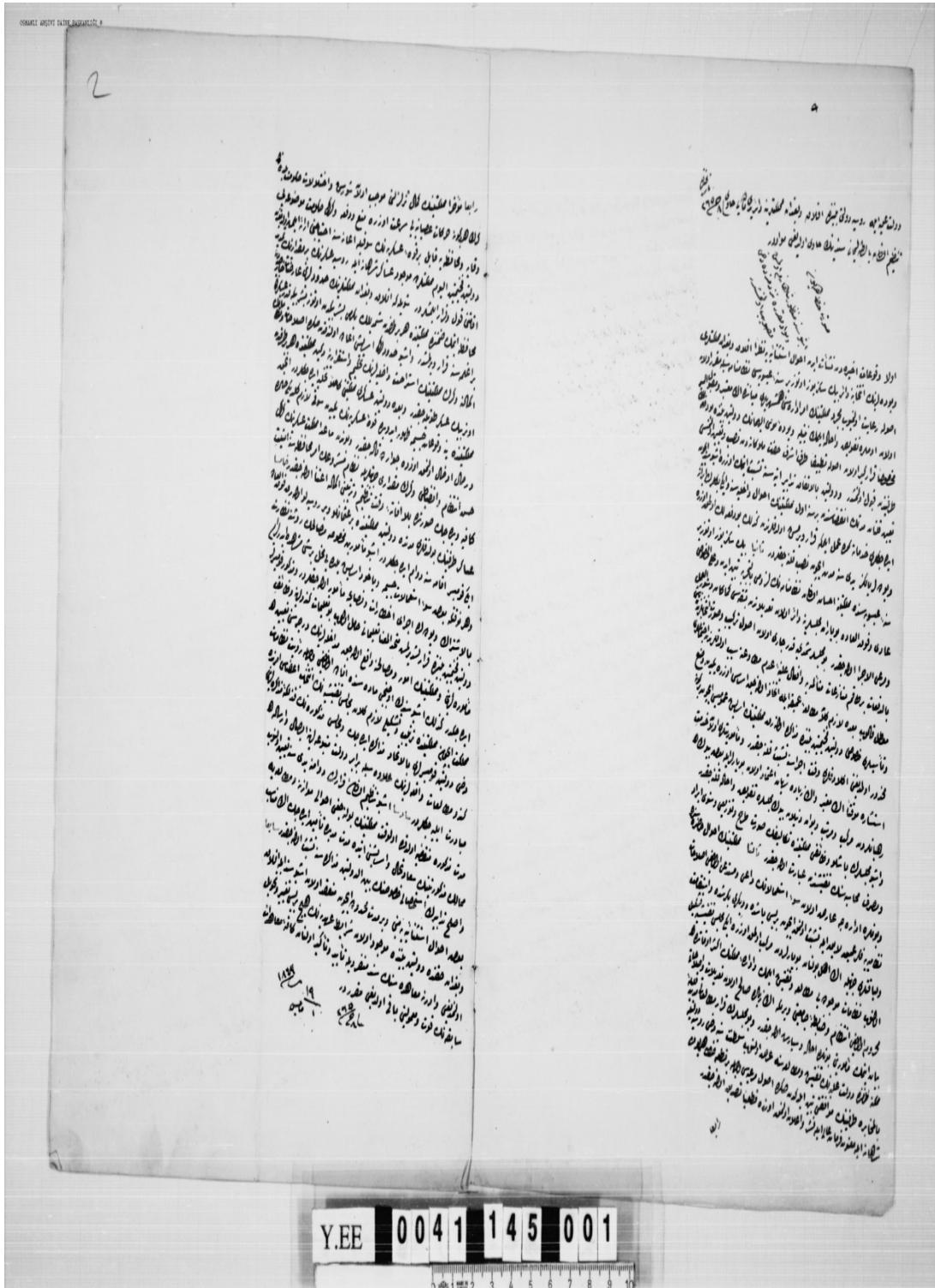
Kaynak: Saim Besbelli (1977); *1853-1856 Osmanlı-Rus ve Kırım Savaşı Deniz Harekâtı*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Harp Tarihi Yayınları Genelkurmay Basımevi, Ankara, s. 40.

Ek 9: Kırım Savaşı'nda Rus Ordusu Komutanı Prens Gorçakof

Kaynak: Atlas Tarih Kitaplığı (2013); *Fotoğraf ve Gravürlerle 160. Yılında Kırım Savaşı*, (Ed.: İbrahim Baştuğ), (Resim: Jan Ksawery Kaniewski 1805-1867), Doğan Burda Yayınevi, İstanbul, s. 18.

Ek 10: Devlet-i Aliyye İle Rusya Arasında Eflak ve Boğdan'a Dair Tanzim Olunan Baltalimanı Senedinin Sureti

Kaynak: BOA,Y.EE., Dosya No 41, Gömlek No 145, (H.1265/M.1849).

Ek 11: Rusya'nın Eflak-Boğdan'ı İşgalinin Osmanlı Devleti Tarafından Protesto Edildiğine Dair

Kaynak: Takvim-i Vekayi, Def'a. 492, 1 Zilhicce 1269/5 Eylül 1853.

[illegible]

[illegible]

115

Ek 14: Boğdan ve Eflak Beylerine Gönderilecek Tahrirât-ı Resmîye Dair Belgenin Transkripsiyonu ve Aslının Fotokobisi

Boğdan ve Eflak Beylerine Gönderilecek Tahrirât-ı Resmîye Müsveddesidir.

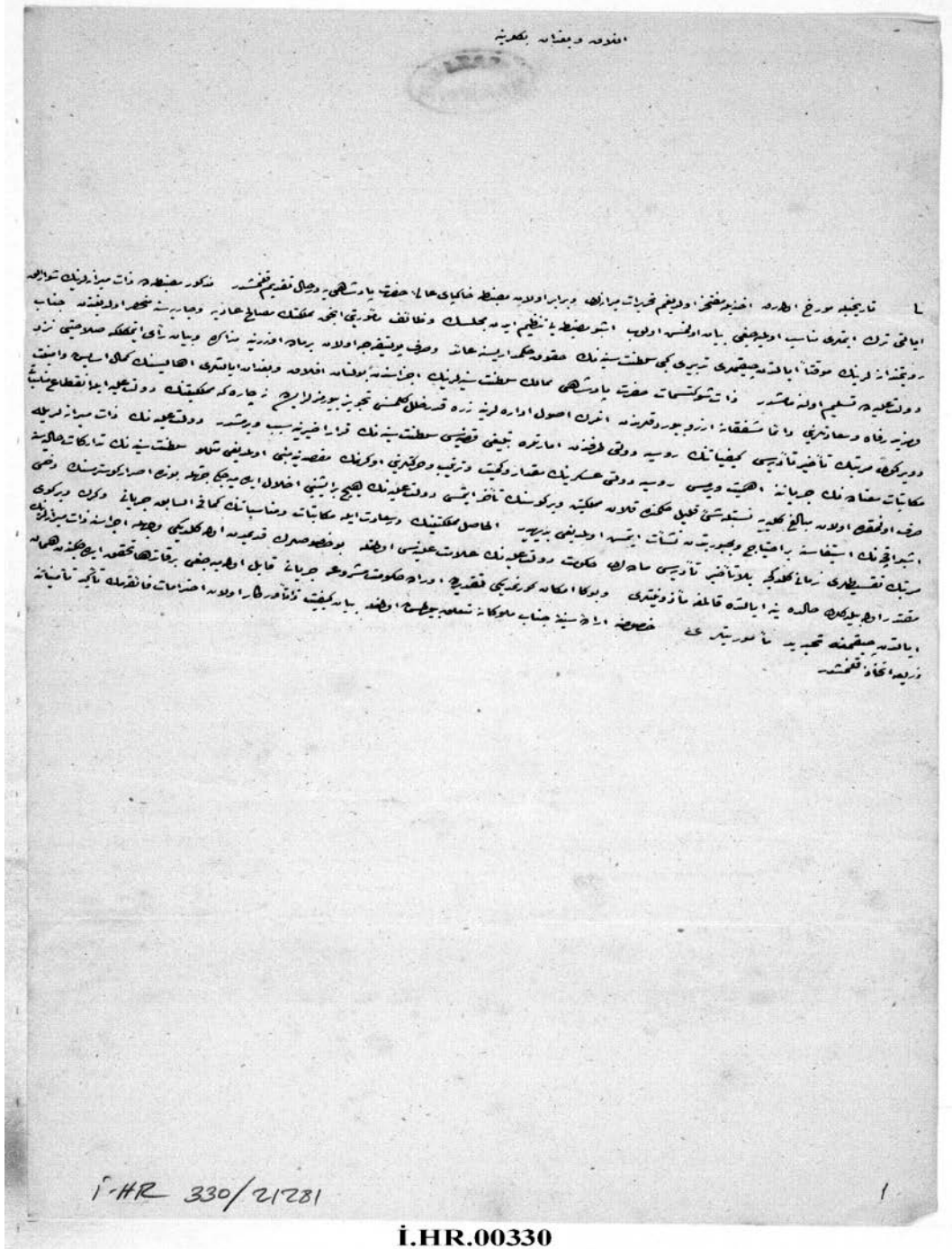
Rusya devleti Eflak ve Boğdan memleketlerine asker idhâl etmesiyle beraber bu memleketlerin nizâmât-ı mevzûasını ve gerek muâhedât-ı resmîye ile kendilere te'mîn olunmuş olan ahvâl-ı politikayı asla tağyîr eylemek niyetinde olmadığını dahî ilân etmiş olduğundan Devlet-i Aliyye dahî bu ilâna itimâden zât-ı mîrânelerinin ve gerek Eflak beyi cenâblarının merkez emâretlerinde ibkâlarını tasavvur etmiş olduğu hâlde bu defâ savb-ı asîlânelerinden vârid olan mektûb meâlinden zât-ı mîrâneleriyle Eflak beyi müşârûn-ileyh cenâblarının Der-saâdet ile münâsebât-ı câriyyeyi katı' etmeleri Devlet-i Aliyye'ye mürettib vergiyi tehîr eylemeleri Rusya devleti tarafından emr olunmuş olduğu anlaşılmış olmağla bu keyfiyet Saltanat-ı Seniyye'ye bâis-i hayret olmuştur. Çünkü Rusya devleti bu memleketler usûlune devlet-i mâlikeye âid olan mahalinden yani mevâd-ı esâsiyesinden ibtidâ etmiş olduğundan şu keyfiyete göre şimdiki hâlde Eflak ve Boğdan eyaletlerine hükümet-i meşrûa ceryânı mümkün olamayacağı nezd-i Saltanat-ı Seniyye'de gereği gibi mübeyyin etmiş olduğuna binâen Devlet-i Aliyye hukûk-u mülkiyesi iktizâsınca zât-ı mîrâneleriyle müşârûn-ileyh Eflak beyi cenâblarının muvakkaten eyaletlerin haricîne çıkmaları husûsuna karar vererek düvel-i fahîmeye dahi resmen beyân-ı hal etmiş olmağla bu babdâ şeref-sudûr buyrulan irade-i seniyye hazret-i Padişahî muktezâsınca derhâl eyaleti terk etmeniz lazım geleceği ve şâyed işbu emr u ferman cenâb-ı mülûkânenin hilâfına hareket olunacak olur ise Devlet-i Aliyye dahi mesâlih ve menâfi'ane muvâfık olacak tedâbiri neş'et etmeklikde muhtâr olacağı beyânıyla efkâr-ı uhrâyamın te'kid-i te'minâtına ibtidâr kılınmıştır.

Ek 15: Eflak ve Boğdan'ın Rusya Tarafından İstilasına Haberi Sebebiyle Memleketlerini Terk Etmeleri Kendilerine Bildirilen Voyvodaların Halkın Yoğun Talebi ve Asayişin Temininden Ötürü Söz Konusu Durumun Yeniden Değerlendirilmesine Dair Belgenin Transkripsiyonu ve Aslının Fotokobisi

Eflak ve Boğdan Beylerine

Şevval tarihiyle müverrah olarak ahzîyle müftehir olduğum tahrîrât-ı mîrâneleri ve beraber olan mazbatâ hâkpâ-yı âlî-i hazreti Padişahîye derhâl takdîm kılınmıştır. Mezkûr mazbatâda zât-ı mîrânelerinin şu aralık eyaleti terk etmeleri münâsib olmayacağı beyân olunmuş olup işbu mazbatâyı tanzîm eden meclisin vezâif-i me'mûrîyeti ancak memleketin mesâlih-i âdiyye ve câriyyesine münhasır olduğundan cenâb-ı revîyyethandânelerinin muvakkaten eyaletten çıkmaları tedbîri gibi Saltanat-ı Seniyye'nin hukûk-ı hükümdârına âid sarf-ı politikaca olan bir madde üzerine müzâkere ve beyân-ı rey etmekliğe salâhiyeti nezd-i Devlet-i Aliyyede teslîm olunamamıştır. Zât-ı şevketsemât hazreti Padişahî Memâlik-i Saltanat-ı Seniyyelerinin icrâsından bulunan Eflak ve Boğdan eyaletleri ahalisinin kemâl-i asâyişi ve emniyet ve mezîd-i refâh ve saâdetlerini dâimâ müşfikâne arzu buyurdıklarından onların usûl-ı idârelerine zerre kadar hâlel gelmesini tecvîz buyurmazlar ise de ne çare ki memleketeynin Devlet-i Aliyye ile inkıta'ı münâsebât ve vergiler mürettibin tehîr-i tedîyesi keyfiyâtının Rusya devleti tarafından emâretlere teblîği kaziiyesini Salatanat-ı Seniyye'nin karâr-ı ahîrine sebep vermiştir. Devlet-i Aliyyenin zât-ı mîrâneleriyle mekâtibât-ı muâtadanın ceryânına ehemmiyet vermesi Rusya devleti askerinin mikdar-ı kemiiyet ve tertîb ve hareketlerini öğrenmek maksadına mebnî olduğu misillü Salatanat-ı Seniyye'nin tedârikât-ı hâliyesine sarf olunmakta olan mebâliğ-i külliyye nisbetle şey'en kalîl hükmünde kalan memleketeyn vergisinin tehîr etmesi Devlet-i Aliyye'nin hiçbir işini ihlâl edemeyeceği cihetle bunda ısdâr göstermesinin dahi işbu akçenin isti'fasına bir ihtiyaç ve mecbûriyetten neş'et etmiş olduğu bedîhidir. El-hâsıl memleketeynin Der-sâadet ile mekâtibât ve münâsebâtının kemâf'il-sâbık ceryânı ve gerek vergi-yi mürettibin taksîdleri zamanı geldikçe bilâ-tehî'ri tedî'yesi maddeleri hükümet-i Devlet-i Aliyye'nin alâmet-i aleniyyesi olmağla bu husûsların kadîmiden olageldiği veçhile icrâsına zât-ı mîrânelerinin muktedir olabildikleri halde yine eyalette kalmaya mezû'nîyyetleri ve buna imkân görünmediği takdirde orada hükümeti meşrûânın ceryânı kâbil olamayacağı bir kat daha tahkîk edeceğinden hemen eyaletten çıkmaya tecdîd me'mûrîyetleri

husûsuna irâde-i seniyye cenâb-ı mülûkâne müte'allik buyrulmuş olmağla beyân-ı keyfiyet zaten derkâr olan ihtirâmât-ı fâikamın te'kîd-i te'minâtına zeriâ ittihâz kılınmıştır.

Kaynak: BOA.İ.HR.1., Dosya No 330, Gömlek No 21281, (H.1269/M.1853).

Ek. 16 : Viyana Sefaret-i Seniyyelerine Gönderilen Tahrirâta Dair Belgenin Transkripsiyonu ve Aslının Fotokobisi

Süfer'a-yı erba'a ile akdolunan meclis-i mükâlemde tezekkür olunduğu üzere Kont Nesselrode tarafına cânib-i nezâretten yazılan mektub mahaline isâl olunmak üzere geçen gün Taraf-ı saâdetlerine gönderilüb zat-ı şerîflerine ma'lûmât olunmak için mektûb-ı mezkûrun Türkçesi dahi beraber irsâl olunmuşdu. Devlet-i Aliyye'nin imtiyazât-ı mezhebiye maddesinde Rusya devleti tarafından teklîf olunan suret-i taahüdiyeyi kabul edemeyeceği her tarafın ma'lûmu olarak bunun sözüne bile girişilmeyeceği derkâr ise de Rusya devletinin mevzu-bahs etdiği şübühâtı izâleye kâfi olacak derecede te'minâtı Devlet-i Aliyye evvel ve âhir vaâd buyurmuş olduğundan bunda ne râddeye kadar gidilebileceği sefâretler canibinden sual olduğuna binâen cümlelerin ittihadıyla kaleme alınan takrir müsveddesi nezd-i âlî-i hazret-i Padişahîde dahi tasvib buyurularak bunun süferâ-yı erba'aya i'tâsı dahi irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne muktezâ-yı münîfinden olmasıyla bugünkü günde süferâ-yı mûmâileyhim ile sahilhâne-i senâverîde bi'l-ictimâ' mün'akid olan meclis-i mükâlemde zikrolunan müsveddenin birer sureti resmen kendilerine i'tâ olduğununu müteâkib bu yapılan şey Devlet-i Aliyye'nin karar-ı kat'îsi olup bundan ileri varılmak mümkün olamayacağı dahi ifade ve tefhim olunmuş ve bu ifadât kâğıt üzerine alınarak bir sureti taraf-ı muhlisiden bi'l imza süferâyâ verildiği misillü diğer bir sureti dahi onlara imza etdirilerek bir tarafda tevkîf kılınmış olmakla bunların dahi birer sureti işbu nemîka-i muhlisiye melfufen savb-ı saadetlerine gönderilmiştir. İşte bu tahrirattan ve gerek melfuf olan evrakdan Saltanat-ı Seniyye'nin nihâyet'ün-nihâye ne yapabileceği anlaşılacağından ve bu dâire-i mahdûdadan çıkmak ma'âzallahu Teâlâ Devlet-i Aliyye'nin istiklâl-i âlîsini ve hukûk-ı mukaddese-i hükümdarîsini bitirmek demek olmasıyla buna rabbim göstermesin kimsenin mucîz ve mütecâsir olamayacağı bedihiyâtdan bulunduğu buralarının dahi bi'l-etrâf umûr-ı Ecnebiye Nezâreti'ne tefhîmiyle alınacak cevabın şeriân iş'ârına ve birde revîş hale göre bu madde hakkında Kont Boul ve süferâ-yı erba'a beyinde müzâkerât vuku' bulacağından esnâ-yı müzâkerâtda zât-ı saâdetleri dahi bulundukları hâlde muktezâ-yı fetânet-i ber-güzîdeleri üzere maslahatın dâire-i mahdûdesinden çıkmayarak irâde-i lisân olunmasına himmet buyurmaları siyakında nemika-i muhlisi terkîmine ibtidâr kılındı.

[illegible]**İ.HR.00329**

Ek 17: Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı İstilasıyla İlgili Olarak Meclis-i Umûmî'ce Kaleme Alınan ve Halka İlan Olunması İçinde Takvim-i Vekayi'de Basılacak Olan Kararın Uygun Görüldüğüne Dair Belgenin Transkripsiyonu ve Aslının Fotokobisi

Atûfetlü Efendim Hazretleri

Geçende meclis-i umûmî ittifâkı üzerine şeref-sunûh buyrulan emr ü fermân cenâb-ı mülûkâne muktezâ-yı münîfî üzere mesele-i hâzırâdan dolayı i'lân olunan varaka-i mahsûsadan berü ceryân eden muâmelâta herkesin intizârı derkâr olmağla halka lüzûmı kadar malûmât verilmesi ve bununla beraber i'lân olunacak şeyin düvel-i fahîmeye dokunacak sözlerden dahi sâlim olması bugünkü gün akd olunan meclis-i mahsûsda dermiyân olundukda bunun lüzûm ve muhsenâtı cümle tarafından müttefikân beyân olunmuş ve Takvim-i Vekayi derç olunmak üzere ihtiyâten kaleme alınmış olan müsvedde dahi lede'l-kırâe ahkâm ve medlûli meclisce yolunda görünmüş isede ol-bâbda her ne veçhile emr u fermân cenâb-ı şehinşâhî müte'âllik ve şeref-sudûr buyrulur ise muktezâ-yı isbât-ı ihtivâsı üzere hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim”.

Mâruz'u Çaker-i Kemineleridir ki

Ziver-i enmile-i ibcâl olan işbu tezkire-i sâmiye-i asafâneleriyle zikr olunan müsvedde manzûr-ı âlî-i hazret-i şâhâne buyrulmak ve müsvedde-i merkûmenin ahkâm ve medlûli münâsib ve yolunda görünmüş olmasıyla icrâ-yı iktizâsı sâniha-pîrâ-yı sudûr emr ve irâde-i seniyye cenâb-ı mülûkâne icâb-ı âlîsinden olarak mârru'l-beyân müsvedde yine savb-ı sâmi-i asafîlerine iâde kılınmış olmağla ol-bâbda emr-u fermân hazret-i veliyyül- emrindir.

$$\frac{1}{2}$$

2

i. DH 1288/10/338

2

Ek 18: Eflak ve Boğdan’a Girmiş Olan Rus Askerinin Miktarı ve Durumu Hakkında Boğdan Beyinden Gelen Mektubun Rumeli Ordusu Komutanı Ömer Paşa’ya Gönderilmesine Dair Belgenin Transkripsiyonu ve Aslının Fotokobisi

Atûfetlû Efendim Hazretleri

Memleketeyne duhûl etmiş olan Rusya askerinin mikdâr ve keyfiyetini hâvî Boğdan beyi tarafından gelmiş olan mektûb varaka-i melfûfa ile manzûr-ı âlî-i cenâb-ı Padişahî buyrulmak için arz u takdim kılınmış olmağla mevâfık emr û fermân hazreti şehinşâhî buyrulduğu halde devletlû Ömer Paşa hazretlerine irsâl olunmak üzere varaka-i melfûfanın sureti yazdırılarak taraf-ı vâlâ-yı serâskeriye gönderileceği ve mîr-i müşârunileyh dahî münâsib veçhile cevab yazılacağı beyanıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

“Ma‘rûz-ı çâker-i kemineleridir ki

Enmile-i zîb-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmiye âsafâneleriyle zikr olunan mektûb-ı varaka meşmûl nezr-i şevket eser hazreti Padişahî buyrulmuş ve müşârunileyh Ömer Paşa hazretlerine irsâl olunmak üzere varaka-i mezbûrenin bir sureti yazdırılarak taraf-ı vâlâ-yı seraskeriye gönderilmiş ve mîr-i müşârunileyh dahi münâsibi veçhile cevab yazılması müte‘âllik ve şeref-sudûr buyrulan irâde-i seniyye cenâb-ı şehriyârî iktizâ-yı âlîsinden bulunmuş ve mârru’z-zikr mektûb varaka-i mezkûre ile beraber yine savb-ı samî asâfanelerine iâde ve isbâl kılınmış olmağla ol-bâbda emr u ferman hazret-i menhû’l-emrindir”.

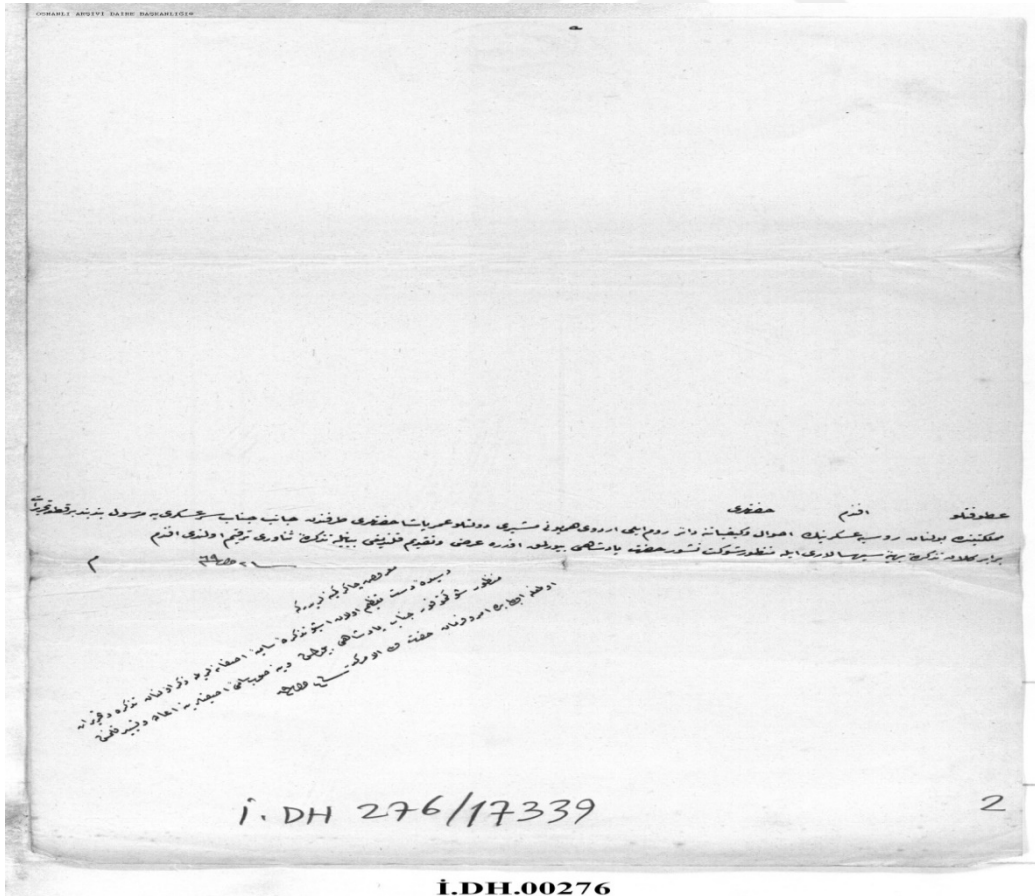
Ek 19: Eflak ve Boğdan'da Bulunan Rus Askerine Dair Belgenin Transkripsiyonu ve Aslının Fotokobisi

Atûfetlü Efendim Hazretleri

Memleketeyn'de bulunan Rusya askerinin ahvâl ve keyfiyetine dâir Rumeli ordu-yı hümayûn müşîri devletlü Ömer Paşa hazretleri tarafından cânib-i cenâb seraskeriye mersûl bend bend bir kıt'â tahrirât beraber gelen tezkire-i samiye sipahâları ile manzûr-ı şevket neşver Padişahî buyrulmak üzere arz u takdim kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

“Maruz-ı çâker kemineleridir ki

Resîde-i dest-i tâ'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle zikr olunan tezkire ve tahrîrât mânzur-ı şevket-mevfûr cenâb-ı Padişahî buyrulmak ve yine savb-ı sâmi asafililerine iâde ve tesyîr kılınmış olmakla ol-bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrîndir”.

İ.DH.00276

Kaynak: İ.DH.2. Dosya No 276, Gömlek No 17339, (H.1269/M.1853).

**Ek 20: Osmanlı Devleti'nin Rusya'yı Eflak-Boğdan'dan Çıkarmasının
Mümkün Olacağına Dair Ömer Paşa'nın Yazısına Dair Belgenin
Transkripsiyonu ve Aslının Fotokobisi**

Atûfetlü Efendim Hazretleri

Rumelî ordu-yı hümayûn müşiri devletlü Ömer Paşa hazretlerinin memû'riyet hâzırasında dolayı isticvâb mütâlaa ve tâahhüdine dair bâ-irâde-i seniyye yazılan tahrirât-ı mahsûsaya cevap olarak bu kere tevârüd eyleyen tahrirât müzaselesi beyne'l-vûkelâ mütalaa olunarak meâline nazaran kuvve-i mevcûde bir mikdar daha teksîr olduğu hâlde bi-avnihi ve kereme-i te'âlâ sâye-i kadar tevâye-i hazret-i mülûkânede Memleketeynden Rusyalunun icrâsına muktedir olunacağı şâyan teşekkür mevâddan olarak tertibât-ı cedîde askeriye keyfiyeti dahi bundan evvelce atibe-i alîyâdan istizân olunmağla ve bunun usûl ahkâmı karâr-ı ahir üzerine alınacak habere muallak bulunmakla tahrirât-ı mezkûre meşmûl enzâr-ı mâ'âl-î asâr hazreti şehinşâhî buyrulmak için takdîm kılındığı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Mâ'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsafâneleriyle tahrirât-ı mezkûre manzûr-ı ma'âlî-mevfûr-ı hazreti şahane suret-hâl malûm-ı âlî cenâb-ı mülûkâne buyrulmuş zikr olunan tahrirât yine savb-ı sâmi asaffilerine iâde kılınmış olmağla ol-babdâ emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

27-8. 1269
0

2

عطفند
ازم ای ار دی هر یون میکی خود عریست حضرت ملک مورت ملک سند طوایب آنجواب معلوم و تعیینه و از باره سینه بارینو به تحریات و تصریح جواب ادرم بود که توار
ایمانه تحریات نفوس می به انکلا معلوم ادرم و ماله نظرا قیوم موجود بر مقدارها تکیه اولیانی خالص بودن و کریم تعالی سابقه قریباً هفته مویکانه
ملکینه به رویه نونک اخراجت هفته اولیانی طریقی سالیانه ذکر موارده ادرم و تزییات جریح عسکر کیفیتی دخی بودند و اولی عید عیاد و استیاد و کفله
و نونک اصل حکای قراضه و زینم از جمله ضربه معلوم بودند تحریات مذکور سکون انفسه سالانه هفته ششمی بر وجه دیگر تقدیم تقدیمی باینکه
ماوری برقم اولی کاظم

مردونی جاگیر کیم لاریه
سیده دست قطع اولی به شو تکره شایم اصفا لایم قریبی مذکور هفته موارده
هفته شایم رصود قلی معلوم عدا جناب مویکانه و شایم و ذکر اولی قریباً هفته
مویکانه اصفا لایم اعاده قریبه اولی عید و اولی عید و اولی عید و اولی عید
سالیانه هفته

İHR 330/21280

2

İ.HR.00330

Kaynak: BOA.İ.HR.2. Dosya No 330, Gömlek No 21280, (H.1269/M.1853).

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA) ➔

OSMANLI ARŞIVI		
HR.MKT		
62	99	

جريدة حوادث

نومرو ۶۵۳ ص ۲

بعضیہ ۱۲۷۰

قرار ایش اولدقلری و قلعات قصبه سبیل اسکله سی ضبط
و تحضیر اولدقلری اهالی و سکنه سی و کرک موجود بولسان
تجار یرو لرلنده قلوب و یونلرک بد لرلده کابلو ذخیره نری
بولنوب حبه واحده سنه کسملر ال قوبه یرو درون
قصبه ده دخی عساکر حضرت شاهانه طرفلرندن هیچ
برصونله ضرر و زیان کوسرلیرک اهالی مر قومه عساکر
نصرتلر ملو کانه ک ووجهله دخول ووردلرندن ممنون
و نمشکر بولندقلری و دوللو ویرلر شاهانه حضرتلری دخی
برای تشویق شهر حالک اولاندله او ملر قوه طوغری عزیمتی
نصیم و نیت یوردقلری ایشیدلشد

اشو چهارشنبه کونی در سعادت کیش اولان طر بزون واپور یله
اخذ اولسان حوادث محکمیه کوره اعلان حرب مد تشک
رسیده ختام اولسی جهته بلوم جابنده دخی حرکات
عسکریه به تشک اولسنه دخی حدود خاقانی به جوار اولان
شکوتیل قلمه سی بلوم اردوی همایونی طرفلندن محاصره
اولدقلری قلعه من یوره محافظه سنه مامور اولان اوج طایور
روسبه عسکری اوزرینه هجوم الیه برطایورنی طبعه شمشیر و قلعه
من یورنی اوج عدد طوی و قاقلو و مهمانیله ضبط و تحضیر
ایناشرا وایکی طایوری عساکر نصرتلر جناب ملو کانه ک
صولت لبرانه لرینه تاب اور مقام اوله مدقلرندن اوتوردقلری
قشله یی احراق ایدرک قرا ایشلر

قلعه مذ کوره محاصره سنده روسیه عسکرندن طوبتلان
ایکوزدن مجبور اسراندن مجروح بولانلرینک یارلرینه بقدر بلطفه
طر بزونه ارسالیله فقط بر یوز باشی ایله درت نفر قراق اشو
چهارشنبه کونی طر بزون واپور یله در سعادت کلیدلر

بو هفته ایچنده باب سر عسکری یه بار کیر تقدیم ایدن ذوات
اسملریندر

خواججه حضرت شهر یاری در سعادت اردوی همایی مجلسی
مقتبسی فضیلتو السید شهری حافظ محمد امین افندی
حضرتلری

سابقا قرانی حضرت شهر یاریدن سعادت لور ایشیک افندی
حضرتلری

میر میران کرمان ن سابق درامه قاققای سعادت لور بیجان
باشا

کا کان سلسله والیسی تحت نظارتنده بولان سلسله مدولکی
فا تمسلفه تحویل اوله رقی مدیر بولسان اصطلیل عامره
مدیری پله لورلندن عزتلو ابرا هم اتایه رتبه میر میرانی توجیه
یورلشد

صیدا والیسی دولتلو و امق باشا حضرتلری قیو کخندالنی
مشار الیهک محدوی عزتلو جناب افندی یه

اشقود ره منصور فی دوللو عثمان مظهر باشا حضرتلری
قیو کخندالنی عزتلو نسیم افندی یه احاله

کرید مشیری دولتلو باشا حضرتلرینک کخندالنی خد متده
بولان عزتلو حسن افندی یه رتبه ثانیه صنف ثانسی

مشیر مشار الیه حضرتلرینک خزینه دار و مهر دارانی خدمتده
بولان فتوللو حسن تحسین افندی یه مجدد اخواجه لک رتبه
معتبره سی

مشار الیه حضرتلرینک مکتوب محبتیسی فتوللو پرتو افندی یه
کنک خواجه مالک رتبه سی توجیه و لغشدر

مکاتب عوبیه معنی فتوللو احمد خلی افندی تبریز شهبندی
تعیین اولشد

اعلان حربک ایشدا سی اوق اوزره طویه سوا حلتده
بولان عساکر نصرت ما ز حضرت پادشا هیدن لک تونک
فار شو بقایه کچره لک روسیه قره غولارنی اوزر قلعده و ایساقه
طرفلندن ماسالک یکیری بری بازار کونی ارقه سنده چند عدد
دوبه اولد یقی و ایچنده عساکر بولند یقی حالد کچمکده
اولان روسیه واپور یله طوب اندا خیمه مذ کور دوبه لک
ایکبسی غرق و شکست اولمش و واپور من رودی خبیلی
سقط قلوب قیودانی ایله چند نفر طایفه سی ویشو یوز
قدر روسیه عسکری دخی تلف و مجروح قلیش
اولد یقی اولطر فدن کلان حوادث محکمیه در

فریقان کرماندن سعادت لور اسما علی باشا حضرتلری
سکرتلر بور پیساده وایکی الای سوادری ایله
یکیری باره طوی استیجاب ایدرک و دین فار شو سنده
بولسان قالیقات نام محله کچوب اوزاده بولسان روسیه
عسکری خیلیدن خلی مقاومت چالشش ایشه ده عساکر
فوز ما ز حضرت جهاندارینک حرکات شجیعانه لرینی
کور کقلری کی طو پلرینی پراغوب فرار و قرا یوده نام محله

حوادث داخلی

ذات شوک سمات حضرت خلافتناهی بهر سنه محرم الحرام
ایچنده باب عالی زنده واقع دایره ملو کانه لرینی تشریف
و یورلندن بولان سلطان سنه لرینی تلطف یوردقلری
مثالو اشو محرم الحرام لک یکیری سکرتی بازار ایرتسی کونی
دخی تشریف عالی جناب جهاندار ی شرفیاش وقوع
اولشد

یورده شرف سنوح و صدور یور بلان خط همایون
مسعدتقرون حضرت پادشا هینک صورت متیغه سیدر

نیم و زیر معالیمیر

دولت علیه من ایله روسیه دولتی پشیده نکون ایدن منازعات
حربی نتیجه و رجکی احتمالی قوت بولدی کونلر و کافه
مهمات و تشبیه لک عساکر شاهانه من طرفلندن و کرک
بالجمله مامورین و مجموع تیغه من طرفلندن شهیدم اولان
شوق و غیرت و مآثر حبت و صداقت زیاده سبله تحسین ایلدم
شمدی ایشه محاربه لک تحقیق جهته یوندن یو یله یو یوله
هر کسک و طیفه ذمتلرینی ایضای ده ایلده سسی و اقدام
ایده جگر کله دخی ایشا هم یوقدر یوحر لک سبب اصلبسی
دولت علیه لک حقوق مقدس سیمنی و استقلال عالیسی
محافظه قضیه خیریه سی اولد یقندن حضرت خلاق جهانک
توفیقات صدایه سنه مسند و روحانیت جللیه رسالتنا هیدن
مسند اولد یق حالد یو یله پفر بضه لک اجر اسنده بالذات
بولتی مقصود یله منته تعالی اول چهار حلولنده عزیمت عزم
و نیت ایلد یق کیمه بنیاد موک همایون غرض چون اقتضا ایدن
تزییات و ندر کانه شدید تشبیت اولمش و موک همایون غرض
ایشدا کی هر کیری ادره شهری اوله جقندن معتزده بولنه جق
عساکر مقتضی اولان شیلرک اوزاده استحضار قلمسی
ایجاب حالندن اولمش لک اکا کوره جله و کلام ایله بالاتفاق
تدایر لازمه لک اجرا سنه مبادرت ایلده سن ریز تعالی
و تقدس حضرتلری رسول اکرمی افندن حرمتنه دولت
علیه منی هر حالده منصور و مظهر یور و ب یو اغورده
ضیوت ایدنلری دخی ایکی جهانده کاهران ایلده آمین

فی ۲۸ م سنه ۷۰

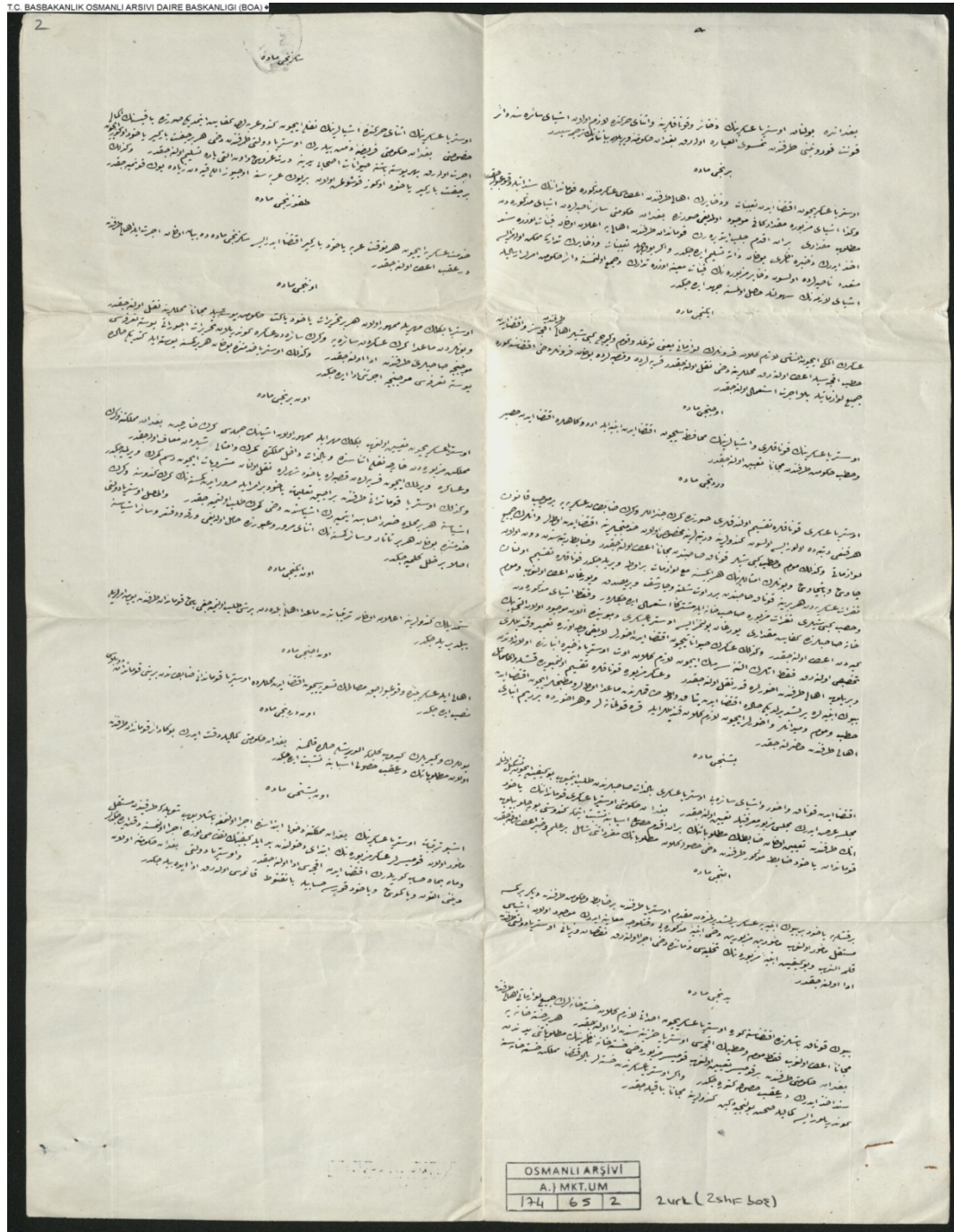
اسکوب والیسی مامور اوصوفیه جابنده بولان دولتلو علی
رضایا باشا حضرتلرینه

MILLİ KÜTÜPHANE ANKARA

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA) ♦

2 varaktır.
(2 sayfa boş)

Ek 24: Avusturya'nın Boğdan'daki Askerlerinin İhtiyacı Hakkında Kont Coronini Tarafından Sunulan İstekler Hakkındaki Hüküm

Kaynak: BOA.A.MKT.UM.2, Dosya No 174, Gömlek No 65, (H.1271/M.1854).

ÖZGEÇMİŞ

Fazilet Karaoğlu 15 Temmuz 1987 yılında Samsun'un Havza ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Ilıca Köyü İlköğretim Okulu, ortaöğrenimini Ilıca İlköğretim Okulu ve Lise eğitimini Havza Lisesinde tamamladı. 2012 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Tarih lisans bölümüne başladı. Tarih bölümünü 2016 yılında ikincilikle tamamlayarak aynı yılın Eylül ayında Bülent Ecevit Üniversitesi SBE Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Halen yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir.

